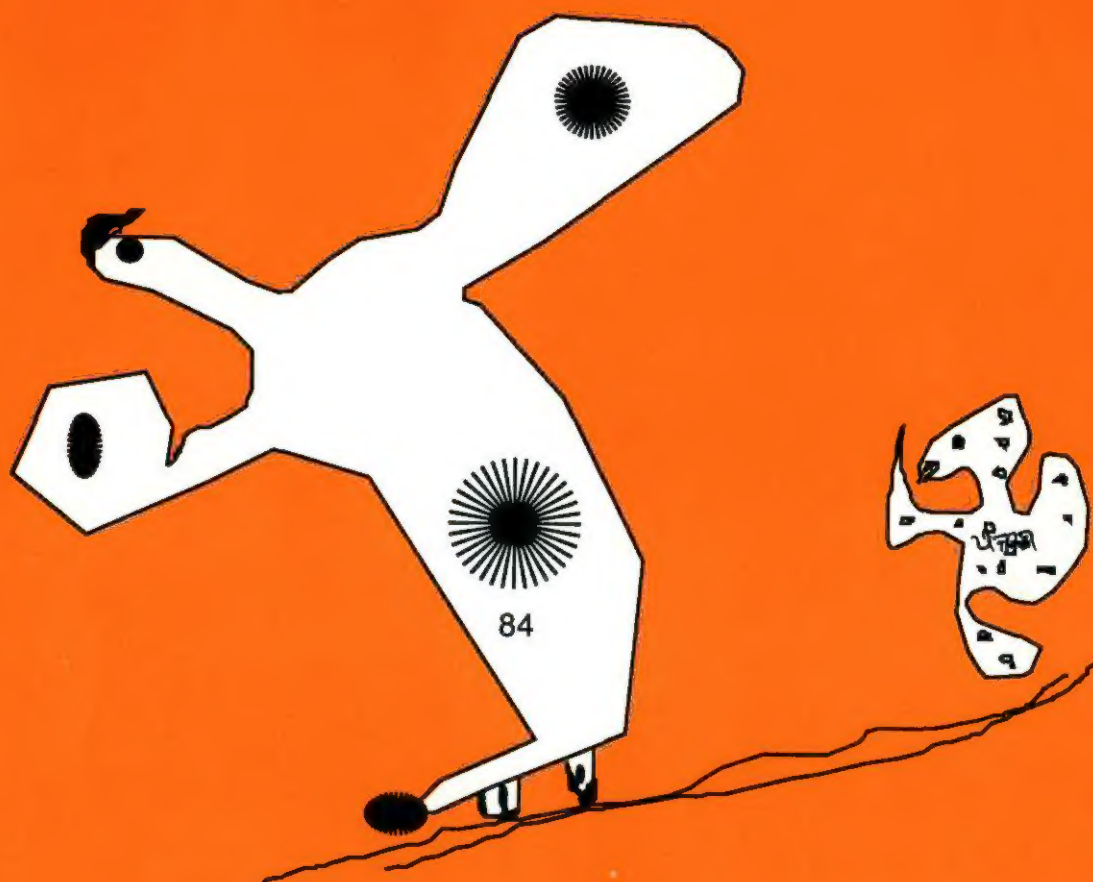

ਵਤਨ

ਵਤਨ - 12

ਅਪਰੈਲ/ ਮਈ/ ਜੂਨ 1992

April/May/June 1992

ਚੱਕਰ ਦੁਰਾਸੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਤ੍ਰੈਮਾਸਕ

ਕੀਮਤ ਤਿੰਨ ਡਾਲਰ Price \$3.00

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਜੂਨ 12-13 ਦੇ ਵੀਕਐਂਡ ਨੂੰ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਰੀਉ ਡੀ ਜਨੇਰੋ ਵਿਚ ਯੂਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਅਧੀਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਦੂਸ਼ਨਤਾ ਬਾਰੇ 'ਅਰਥ ਸਮਿਟ' ਨਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ 120 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਸਨ: ਇਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੈਸਾਂ (ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਐਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਮਿਥੇਨ ਆਦਿ) ਜੋ 'ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਅਫੈਕਟ' ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵਿਚ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਦੋ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਣਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਪਰ ਦਬਾਅ ਸੀ ਕਿ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਰੀਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਫ ਰੱਖਣ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉੱਤਰ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਵਸੋਂ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ 'ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ' ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਦਾ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਨ 1990 ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਅਬਾਦੀ ਦੀ 16.6 ਫੀ ਸਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੁੱਲ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਐਕਸਾਈਡ ਦਾ 6 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸੰਨ 1990 ਵਿਚ ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਟੇਟਸ (ਅਮਰੀਕਾ) ਦੀ ਵਸੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦਾ 4.73 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੁੱਲ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਐਕਸਾਈਡ ਦਾ 26 ਫੀ ਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖਪਤਕਾਰੀ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੇ ਢੰਗ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਦੂਸ਼ਨਤਾ ਕਾਰਨ ਅਣਵਿਕਸਤ-ਗਰੀਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਦੁਖੀ ਜੀਵਨ ਹੋਰ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਚਿੱਲੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਮੜੀ ਦੀ ਕੈਂਸਰ ਹੋਣ ਦਾ ਟਿਕ ਕਾਰਨ, ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਗੈਸਾਂ ਕਾਰਨ ਓ-ਜੇਨ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਆਇਆ ਲੰਗਰ ਹੀ ਹੋਵੇ।

ਕੀ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ? ਨਹੀਂ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੁੱਝ ਨੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਘਮੰਡੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਸੱਭ ਕਾਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਦੂਸ਼ਨਤਾ ਬਾਰੇ ਜੇ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ। ਉਸਨੇ 'ਗਰੀਨ ਅਫੈਕਟ' ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸੰਧੀ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ 145 ਮਿਲੀਅਨ (14.5 ਕਰੋੜ) ਡਾਲਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਕਰਜੇ ਮਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਦਦ ਅਧੀਨ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਜਰਮਨੀ ਨੇ ਵੀ ਅਣਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮਾਨੀਟਰੀ ਫੰਡ (ਆਈ.ਐਮ.ਐਫ) ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਅਧੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਫੰਡ ਦੀ ਰਕਮ 3 ਬਿਲੀਅਨ (300 ਕਰੋੜ) ਡਾਲਰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਜੇ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਅਣਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮਦਦ ਅਤੇ ਆਈ. ਐਮ. ਐਫ. ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਸਾਫ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਣਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਅਣਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ?

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਸਫਾਈ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਣਵਿਕਸਤ-ਗਰੀਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਅਤੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ 'ਤੇ ਅਣਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਜਦੋਜਹਿਦਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਵਿਚ ਐਮਾਜਾਨ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਨਰਬਦਾ ਡੈਮ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲ ਰਹੀ ਜਦੋਜਹਿਦ, ਹੋਰ ਮਝਬੂਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਭਰਾਤਰੀਪਨ (ਸੋਲੇਡੈਰਿਟੀ) ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਦੋਜਹਿਦਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸੀ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਗਲੋਬਲ ਫੋਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੇਜ਼ੇ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਦੂਸ਼ਨਤਾ ਕਾਰਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਨ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਸਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਣਾ ਇਕ ਸੁੱਭ-ਸ਼ਗਨ ਹੈ।

☆ ਵਤਨ ☆ ਵਤਨ ☆ ਵਤਨ ☆ ਵਤਨ ☆ ਵਤਨ ☆ ਵਤਨ ☆ ਵਤਨ ☆

☆ ਵਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਹੈ। ☆ ਵਤਨ ਦੇ ਆਪ ਪਾਠਕ ਬਣੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਪਾਠਕ ਬਣਾਓ।

☆ ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਸੇ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਵਤਨ ਇਕ ਵਧੀਆ ਤੋਹਫਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਲਈ ਸਾਲ ਭਰ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭਰ ਦਿਓ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਾ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦਿਓ। ਤੋਹਫੇ ਲਈ ਚੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸ ਡਾਲਰ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ☆ ਭਾਰਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਸਹੀ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਤਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਰਚਾ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦੇ। ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਜਾਂ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਲਈ ਪਰਚਾ ਲਗਵਾ ਦੇਵੋ।

ਸਾਲ ਤੀਜਾ/ ਅੰਕ ਚੌਥਾ
ਬਸੰਤ, 1992
ਅਪਰੈਲ/ਮਈ/ਜੂਨ

ਵਤਨ

S.N.12. Vol. 3, No. 3
Spring, 1992
April/May/June.
WATAN
P.O. Box 67681 Stn. 'O'
Vancouver, B.C.
Canada, V5W 3V2

2nd Class
Reg. No.
8753

ਸੰਪਾਦਕ:	ਟਿਸ ਅੰਕ ਵਿਚ	ਲੇਖਕ	ਸਫ਼ਾ
ਸਾਧੂ ਬਿਨਿੰਗ 437-9014	ਕਵਿਤਾ/ਗ਼ਜ਼ਲ	ਮਹਰਮ ਯਾਰ	5
ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ 581-3211		ਦਰਸ਼ਨ ਗਿੱਲ	5
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਸੰਪਾਦਕ:		ਨਰਿੰਦਰ 'ਬਰਹਮ'	6
ਅਮਨਪਾਲ ਸਾਰਾ 435-1236		ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੰਗ	6
ਸਰਕੁਲੇਸ਼ਨ ਸੰਪਾਦਕ		ਗੁਰਮੇਲ ਰਾਣੇ	6
ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਾਂਗਰਾ		ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੱਧੂ	6
ਅੰਜੂ ਹੁੰਦਲ 581-3211		ਇਕਬਾਲ ਖਾਨ	7
ਸਹਿਯੋਗੀ:		ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾ	8
ਰਿਚਮੰਡ		ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਾਨ	8
ਪਾਲ ਬਿਨਿੰਗ 279-9081		ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਖਹਿਰਾ	8
ਸਰੀ:	ਕਹਾਣੀ	ਜੰਗ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ	43
ਗੁਰਮੇਲ ਰਾਣੇ 583-7512		ਸੰਤੋਖ ਛੀਨਾ	43
ਐਡਮੇਟਨ:		ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ	11
ਸਤਵੰਤ ਦੀਪਕ 440-3256	ਲੇਖ	ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ	19
ਲਾਟ ਭਿੰਡਰ 435-7469		ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ	9
Editors:		ਚੀਫ ਬੇਵ ਸੈਲਰਜ਼	13
Sadhu Binning 437-9014	ਨਾਟਕ	ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ	31
Sukhwant Hundal 581-3211		ਸਾਧੂ ਬਿਨਿੰਗ ਤੇ ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ	22
Managing Editor:		ਪਰਦਾ ਜੋ ਉਠ ਗਿਆ	29
Amanpal Sara 435-1236	ਸਥਾਈ ਕਾਲਮ	ਪ੍ਰਸਤ ਪਰੀਢੇ	37
Circulation Editors:		ਸਰਗਰਮੀਆਂ	41
Harjinder Sangra		ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਿਆ...	44
Anju Hundal 581-3211			
Associates:			
Richmond			
Paul Binning 279-9081			
Surrey:			
Gurmel Rai 583-7512			
Edmonton:			
Satwant Deepak 440-3256			
Laat Bhinder 435-7469			

ਮੁੱਖ ਪੰਨਾ: ਚੱਕਰ ਚੁਰਾਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ - ਸਾਧੂ

Price: \$3.00

Annual Subscription:

Canada & USA

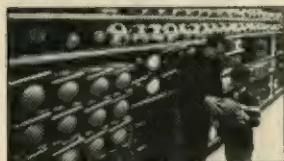
Individual: \$12.00

Institutions: \$18.00

Other Countries : \$18.00

ਵਤਨ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਤਨ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਚਾਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਹਨ। ਵਤਨ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਆਨਰੇਰੀ ਹਨ।
Opinions expressed are of the individual writers and may not necessarily reflect the policies of Watan.
All officeholders and members of Watan Publication past and present, have been and are honorary associates of Watan.

When you buy Canadian, there's a payback. In jobs and a stronger economy.

EVERY TIME YOU GO SHOPPING, YOU'VE GOT CHOICES TO MAKE
AND DECISIONS TO REACH. ♣ CERTAINLY,
YOU SHOULD COMPARE PRICE AND

QUALITY. THEN, TAKE A MINUTE TO THINK ABOUT CANADA. ♣

BECAUSE WHEN YOU BUY A CANADIAN-MADE PRODUCT OR
SERVICE, OR SHOP IN A CANADIAN STORE...THERE'S A PAYBACK.

♣ IN CANADIAN

JOBS AND A
STRONGER
ECONOMY.

♣ CANADA.
BUY INTO IT.

*Canada
Buy into it*

Canada

ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਉਡੀਕ

ਮਹਰਮ ਯਾਰ

ਰੋਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ
ਉਕਾਬਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਦੇ
ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਸਪਨੇ

ਰੋਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਕਾਗ਼ਜ਼ੀ
ਪੈਰਹਨ ਵਿਚ ਧੜਕਦੀ
ਸਹਕ-ਸਿਕੰਦਰੀ
ਕਿਸੇ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਉਡੀਕ।

ਰੋਜ਼ ਕੋਈ ਬੈਠ ਧੁੱਪੇ
ਚਮਕਦੀ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਨਾਲ
ਟੁੱਟਦੇ ਜੁੜਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ
ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪੂਰਨੇ
ਰੂਹ ਰਿਝਾਉਣ ਲਈ
ਵਾਹੁੰਦਾ ਕੇ ਕਾਂਗੜੇ।
(ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲੜਕੇ ਭਿੜਦੇ
ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸ਼ਬਦ
ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਡਿਗ ਪੈਣ)
ਭਿੰਨ ਮੁਸਕੜੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਰੋਂ
ਸੁਰਖ ਸੀਤ ਲਾਟ ਕਦ
ਜੋੜਦਾ -
ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਲਫਾਫੇ
ਸੰਦਲੀ ਸਾਹਵਾਂ ਦੀ
ਖੁਸ਼ਬੋ ਉੱਤੇ ਛਿੜਕਦਾ।
(ਗੰਢ ਦੇ ਪਾਰੇ ਹਿੰਝ
ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਲਿਖੇ
ਪੋਸ਼ੀਦਾ ਪੁਰਸਲਾਤੀ ਖਤ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਰੀ ਪਿਠ 'ਤੇ
ਤਿਤਲੀਆਂ ਦੇ ਪਰਾਂ ਵਰਗੇ
ਹੱਥ ਲਾਇਆਂ ਮਿਟਣ ਵਾਲੇ
ਸੂਹੇ ਉਮਣ ਨੇ ਉਕਰੇ ਹੋਏ)
'ਪਾਰ ਏਵੀਆਂ' ਦੇ
ਲੋਟਣ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੇ
ਖੰਡਾਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ
ਰੰਗ ਬਰੰਗੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ
ਕੀਮਤੀ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਕੇ
ਕੋਹਸਰਾਂ ਮੈਦਾਨਾਂ

ਵਿੰਡ ਟੋਢੇ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦੇ
ਪਰਦੇਸੀ ਪੰਛੀ ਦੇ
ਭਿਆਰੇ ਪਰਾਂ ਵਾਂਗਰ
ਮੇਰੇ ਮਾਂਗਵੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ
ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਡਿਗ

ਪਰ ਉਹ ਪੱਤ੍ਰ
ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ
ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ੀ-ਕੋਸ਼ੀ
ਚਾਸ਼ਨੀ ਜਿਹੀ ਵਾਸ਼ਨਾ
ਤੜਕਸਾਰ ਕੀਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ
ਧੂਹ ਜਿਹੀ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੇ।

ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ
ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬੇਕਾਰ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ
ਵਿਹਲ ਬੋਹੜੀ ਕਦ ਕੇ
ਆਪਣੀ ਹੀ ਰੂਹ ਅੰਦਰ
ਸਾਹ ਰੋਕ ਝਾਕਣ ਦੇ ਵਾਂਝ
ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਲਾਲ ਬਕਸੇ 'ਚ
ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਝਾਤ।

ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੋਰਾ ਸੋਨਾਟਾ
ਹਾੜ ਬਣ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ
ਨੇਰੇ 'ਚ ਬੈਠੀ ਬਿੱਲੀ
ਦੇ ਵਾਂਗਰ ਝਪਟਦਾ ਹੈ
ਪੂਰੀ ਹੋਂਦ ਇੱਕੋ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਘਰ ਧਿਆਨ
ਕੋਰੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦੇ ਵਾਂਗਰ ਖੜਕਦੀ ਹੈ

ਰਾਤ ਨੂੰ
ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਰ
ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਿਆਂ
ਆਪਣੀ ਹੀ ਰੂਹ ਤੋਂ ਅੱਕੇ
ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਹੁੰਨਾਂ ਬੇਚੈਨ
ਦੱਬੇ ਪੈਰ ਝਿਜਕਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਨਣੀ
ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਬਕਸੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਘੂਰਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ
ਦੁੱਧ ਚਿੱਟਾ ਲਰਜਦਾ
ਬਾਲ ਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਜਿਹਾ
ਮੁਸਤਤੀਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਰਗਾ ਲਫਾਫਾ
ਅਛੋਪਲੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੁੱਟ।
★ ★ ★ ★ ★

ਦਰਸ਼ਨ ਗਿੱਲ

ਟਿਕ

ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ, ਬੱਦਲ ਕਿਵੇਂ ਅਵਾਰਾ।
ਕਾਲੇ ਮੀਂਹ ਨੇ ਲੱਗਦਾ ਇੰਝ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਦੁਬਾਰਾ।

ਝੁਲਸ ਗਏ ਨੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਪੱਤੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ
ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲਿਆ, ਸਾਡਾ ਬਲਖ਼ ਬੁਖਾਰਾ।

ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਨ ਬੀਤਦਾ, ਰਾਤੀਂ ਵਰੋ ਹਨੇਰੀ
ਯਾਰ ਤਾਂ ਲੰਮੇ ਪੈਂਡੀ ਤੁਰ ਗਏ, ਸੁੰਨਾ ਪਿਆ ਚੁਬਾਰਾ।

ਸੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ ਲੋਕੀਂ, ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿੰਦੇ
ਪਰ ਨਾ ਟਿਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਦਿੰਦਾ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ।

ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਰਾਬੇ ਦੇ ਇਸ ਜੰਗਲ, 'ਦਰਸ਼ਨ' ਖੜ੍ਹਾ ਇਕੱਲਾ
ਕਿਸ ਸਾਥੀ ਨੂੰ 'ਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲਾਂ, ਕਰਕੇ ਬੋਲ ਕਰਾਰਾ।

ਦੇ

ਇਹ ਅੱਗ ਜੇ ਟੋਦਾਂ ਹੀ ਵਰ੍ਹਦੀ ਰਹੀ
ਤਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ, ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ
ਜੇ ਰੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਸਰ ਦੇ ਫੁੱਲ ਪੈ ਗਏ
ਤਾਂ ਮੋਸਮ ਉਦਾਸੇ, ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ

ਜੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਵਾ ਨਿਗਲ ਲੈ ਗਿਆ
ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਪੈ ਗਿਆ
ਜੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਟਿੱਲਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਰਹੀ
ਤਾਂ ਚਿਹਰੇ ਹਿਰਾਸੇ, ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ

ਜੇ ਲਹੂ ਦੀ ਵਾਸ਼ੜ 'ਚ ਪੈੜਾਂ ਪਈਆਂ
ਜੇ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਵੀ ਉਹ ਸਾਹਵੇਂ ਰਹੀਆਂ
ਨਾਂ ਜੋ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਹੋ ਜਪਦੇ ਰਹੇ
ਉਹ ਦਿੱਤੇ ਦਿਲਾਸੇ, ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ

ਜੇ ਬੋਟਾਂ, ਮਾਸੂਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਰੇ ਪਏ
ਜੇ ਖੜੋਤੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿੰਗਦੇ ਰਹੇ
ਜੇ ਅਮਰ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਨੇ ਰੁੱਖੀਂ ਚੜ੍ਹੇ
ਹੁਣ ਰੁੱਖ ਬੇਆਸੇ, ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ

ਜੇ ਇਹ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾ ਚੁਸੀ ਗਈ
ਜੇ ਇਹ ਜਿਸਮਾਂ 'ਚ ਇੰਝ ਹੀ ਰਿਸਦੀ ਰਹੀ
ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਜੇ ਗਣੇ
ਤਾਂ ਬੱਦਲ ਪਿਆਸੇ, ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ

ਜੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਵਧਦੀ ਰਹੀ
ਜੇ ਲਹੂ ਦੀ ਦਿਵਾਲੀ ਹੀ ਲਗਦੀ ਰਹੀ
ਮਾਵਾਂ, ਧੀਆਂ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਪੱਤ ਨਾ ਰਹੀ
ਤਾਂ ਲੋਕ ਨਿਰਾਸ਼ੇ, ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ

ਨਰਿੰਦਰ 'ਬਹਰਮ'

ਕੀ ਕਰਾਂ?

ਤੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਆਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂ,
ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਇਹ ਰੋਗ ਲਾਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਨੇ ਉਲਝਣਾਂ
ਜ਼ੁਲਫ ਤੇਰੀ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂ।

ਤੂੰ ਜੇਹਾ ਏਂ ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਣੋਂ ਰਿਹਾ
ਬੋਲ ਤੈਨੂੰ ਆਜ਼ਮਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂ।

ਹਰ ਕਿਤੇ ਭੁੱਖਾਂ ਦਾ ਤਾਂਡਵ ਹੋ ਰਿਹਾ
ਮੈਂ ਕੋਈ ਲੋਰੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂ।

ਕਤਲ ਤਾਂ ਪਹਰਾਵਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ
ਜਾਤ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲੁਕਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂ।

ਵਕਤ ਵੀ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋਂਦਾ ਫਿਰੇ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੈਨੂੰ ਵਰਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂ।

ਧਰਤ ਨੂੰ ਆਦਮ ਦਾ ਢੇਰਾ ਖਾ ਰਿਹਾ
ਬੀਜ ਮੈਂ ਅਪਣਾ ਉਗਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਾਂ।

ਗਜ਼ਲ

ਚਿਰਾਗ਼-ਏ-ਸ਼ਾਮ ਜਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ,
ਟੈਕ ਦਿਨ ਔਰ ਦਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ।

ਧੂਪ ਕੇ ਕੈਸੇ ਬਦ ਦੁਆ ਦੇ ਦੁੰ
ਮੈਂ ਜੋ ਸਾਣੇ ਸੇ ਜਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ।

ਹਮਸੇ ਮਾਜ਼ੀ ਕੀ ਬੇੜੀਆਂ ਨ ਕਟੀਂ
ਵਕਤ ਆਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ।

ਵੋਹ ਮੁੜੇ ਮੈਂ ਉਸੇ ਨ ਪਹਚਾਨੂੰ
ਕਿਸ ਕਾ ਚੋਹਰਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ।

ਹਮ ਕੋ ਦੇਕਰ ਗੁਨਾਹ ਕਾ ਐਹਸਾਸ
ਆਸਮਾਂ ਚਾਲ ਚਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ।

ਸ਼ੈਖ-ਓ-ਪੀਡਿਤ ਹੈਂ ਦੁੰਡਤੇ ਕਿਸਕੋ
ਕੌਨ ਬਚ ਕਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਯਾਰੋ।

ਹਰਜਿੰਦਰ 'ਕੰਗ'

ਗਜ਼ਲ

ਕੈਸਾ ਹੈ ਇਹ ਮੋਸਮ ਬੇਟਿਤਫ਼ਾਕੀ ਦਾ।
ਰਿਸ਼ਤਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਰਿੰਦਾਂ ਤੋਂ ਸਾਕੀ ਦਾ।

ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਝੀਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਯਾਰ ਮਿਰੇ,
ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਨਈਂ ਝਾਕੀ ਦਾ।

ਜਿਸਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸਨੇ,
ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੀ ਮੁਲ ਹੈ ਇਸ ਟਾਕੀ ਦਾ।

ਫੱਟ ਜਿਗਰ ਦਾ ਭਰਨਾ ਤੇਰੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ,
ਤੂੰ ਕੀ ਜਾਣੋਂ ਫੱਟ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਠਾਕੀ ਦਾ।

ਦਿਲ ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇ ਕੇ ਅੱਖ ਚੁਰਾਣੋਂਗਾ,
ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਏਸ ਚਲਾਕੀ ਦਾ।

ਕੁਝ ਤਾਂ ਖ਼ੁੰਨ ਅਸਾਡਾ ਪੀਤਾ ਗੁਰਬਤ ਨੇ,
ਬੇਟਿਨਸਾਫ਼ੀ ਨੇ ਪੀਤਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਦਾ।

ਜ਼ਿੰਨੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪੀ ਲੈ, ਝੁਰੋਂਗਾ,
'ਕੰਗ' ਟਿਰਾਦਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਕੀ ਦਾ।

ਗੁਰਮੇਲ ਰਾਣੇ

ਗਜ਼ਲ

ਮੇਰੇ ਦਿਲਾ ਤੇਰੇ ਸੱਭ ਰੰਗ ਦੇਖੇ ਨੇ।
ਉਹ ਦੂਰ ਵਸਦੇ ਵੀ ਸਦਾ ਸੰਗ ਦੇਖੇ ਨੇ।

ਉਹ ਨਾ ਆਏ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਉਣਾ ਸੀ,
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਹ ਵੀ ਉਧਾਰੇ ਮੰਗ ਦੇਖੇ ਨੇ।

ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ ਪਾਣੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ,
ਪੁੱਛੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਲੰਘ ਦੇਖੇ ਨੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਹਿਸਾਬ ਮੰਗਣਾ ਸਾਥੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ,
ਅਨੇਕਾਂ ਹਾਦਸੇ ਜੋ ਅਸਾਂ ਨਿਸ਼ੰਗ ਦੇਖੇ ਨੇ।

ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਵਹਿਮ ਹੈ ਜਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕੱਲ੍ਹ,
ਸੁਫਨੇ 'ਚ ਰਾਤੀਂ ਬਿਖਰੇ ਮੈਂ ਅੰਗ ਦੇਖੇ ਨੇ।

ਹਰ ਗਲਤੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਮੰਗਦਾਂ,
'ਗੁਰਮੇਲ' ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਢੰਗ ਦੇਖੇ ਨੇ।

ਏਸ ਸਦੀ ਨੂੰ

ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੱਧੂ

ਨੀਂ ਸਦੀਏ ਤੂੰ ਧਰਤ ਅਸਾਡੀ
ਬੀਜ ਕੇ ਚੱਲੀ ਹਾਵਾਂ
ਆ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਵਸਦੇ ਵਿਹੜੇ
ਉਜੜੇ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾਂ।

ਭੁੱਖੇ ਬਾਲ ਚਰ੍ਹੰਡੇ
ਦਲਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਛਾਤੀਆਂ
ਏਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆਖਦੇ
ਬਸ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਵਾਂ।

ਰੋਜ਼ ਮਸੀਹੇ ਜੰਮਣ ਏਥੇ
ਗੋਦਭੀਆਂ ਹੀ ਬਣ ਜਾਣ ਸਲੀਬਾਂ
ਬੇਗੁਨਾਹੇ ਜਾਣਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਹੀ

ਭੇਗੀ ਜਾਣ ਸਜਾਵਾਂ।

ਚਿੱਥ-ਖੜਬੀਆਂ ਹਾਂਡੀਆਂ
ਏਬੀ ਪੁੱਠੀਆਂ ਰਹਿਣ ਪਰਾਤਾਂ
ਹਰ ਛੰਨ ਅੱਗੇ ਚੁੱਲਾ ਦਿਸਦਾ
ਪਰ ਮੱਘਦਾ ਟਾਵਾਂ ਟਾਵਾਂ।

ਏਬੇ ਸਿਧਾਂਤੀ ਜ਼ਾਲਮਾਂ
ਰਤ ਪੀ ਬਰਾਛਾਂ ਰੰਗੀਆਂ
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਪਿੰਜਰ ਖਿਲਰੇ
ਹੱਡ ਰੋੜੇ ਬਣੀਆਂ ਬਾਵਾਂ।

ਤੂੰ ਸਦੀਏ ਬਣ ਸ਼ਾਹੀ ਕੋਤਲ
ਪੋੜਾਂ ਹੇਠ ਲਿਤਾੜੇ
ਕਿਉਂ ਰਾਹੀ ਅੱਧਮੋਏ ਕਰਕੇ
ਸੁਟ ਚਲੀ ਵਿਚ ਰਾਹਵਾਂ।
ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ॥ ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ॥

ਦੋ ਮਾਵਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤ

ਟਿਕਬਾਲ ਖਾਨ

ਦੱਸੋ ਯਾਰੋ!
ਟਿਹ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ
ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ?
ਕਿ ਮੈਂ ਦੋ ਮਾਵਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹਾਂ।

ਮੇਰੀ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਮਾਂ
ਜਿਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਨਮ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ
ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾ ਦੇ ਸਕੀ।
ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪਰਨਾਉਣ ਲਈ
ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲ
ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ
ਭੂਮੀ-ਗਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪੁਲਸ ਬਾਣਿਆਂ
ਅਤੇ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਕੇਂਦਰ ਜਿਹੇ
ਬੁੱਚੜ-ਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ
ਜੇਹਲਾਂ ਦੀ ਹੁੰਮਸ ਭਰੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ।
ਹੱਥ-ਕੜੀਆਂ ਤੇ ਬੋੜੀਆਂ ਦੀ
ਕੁਰਣਾ ਭਰੀ, ਕੁਰਖਤ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ
ਸੰਗੀਤ ਸਮਝ, ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਜਿਆ
ਪਰ ਜਦ ਸਿੱਟਾ ਨਾਕਾਮੀ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ

ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਮਾਂ
ਜਿਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਨਮ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ
ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾ ਦੇ ਸਕੀ,
ਦੀ ਗੋਦ ਛੱਡ ਕੇ
ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਮਾਂ ਦੀ
ਗੋਦ 'ਚ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲਈ

ਮੇਰੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਮਾਂਵਾਂ 'ਚ
ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ
ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਚੱਲਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
ਮੇਰੀ ਭੋਲੀ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਮਾਂ
ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ
ਕਿ ਜਨਮ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹੀ
ਕੋਈ ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ
ਪਰ ਉਹਦੀ ਦਲੀਲ ਵੀ
ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਹੈ
ਵੈਲੀ, ਭਰਿਸ਼ਟ, ਵਹਿਸ਼ੀ
ਤੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਬਾਪ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ
ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ, ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੀ ਸੀ
ਮੇਰੀ ਧਰਮ-ਮਾਂ
ਜਿਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਣ ਲਈ
ਕੁੱਝ ਅਧਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਜਤਾਉਂਦੀ ਹੈ।
ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤਾ ਕੁੱਝ
ਟਿਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ
ਕਿਉਂ ਜੋ ਬਾਪ, ਟਿਧਰ ਵੀ
ਉਨੀ-ਟਿੱਕੀ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ
ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ।

1988 ਸਿਉਲ ਉਲੰਪਿਕ ਵਿਚ
ਆਪਣੀ ਧਰਮ-ਮਾਂ ਦੀ
ਟਿਕ ਧੀ ਕੈਰੋਲਿਨ ਵਾਲਡੇ ਵੱਲੋਂ
ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਣ 'ਤੇ
ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਵਿਚ ਫੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ
ਉਹਨੂੰ ਟੀ.ਵੀ ਉੱਤੇ
ਮੱਛਲੀ ਵਾਂਗ ਤਰਦਿਆਂ ਦੇਖ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ
ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਤਰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਧਰਮ-ਮਾਂ ਦੇ

ਟਿਕ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਧਰਮ-ਪੁੱਤਰ
ਵੈਨ ਜੋਹਨਸਨ ਨੂੰ
ਟੀ.ਵੀ ਉੱਤੇ
ਸਿਉਲ ਵਿਚ ਦੌੜਦਾ ਦੇਖ
ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ
ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ
ਉੱਡਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਹੱਥੋਂ
ਸੋਨ-ਤਗਮਾ ਖਿਸਕ ਜਾਣ 'ਤੇ
ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਵੜਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ
ਅਤੇ ਬਾਹਰ, ਆਪਣੇ ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ
ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
ਪਾਰਕਾਂ, ਬੱਸ ਅੱਡਿਆਂ ਤੇ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ 'ਚ
ਖੜ, ਖੜ
ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ
ਸੱਚੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ
ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਹਾਂ
ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼, ਵਹਿਸ਼ੀ, ਕਮੀਨਾ ਬਖ਼ਿਆੜ
ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਨਹੀਂ
ਸਗੋਂ ਮੈਂ ਸਰਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਮੈਡਰੀਅਡ 'ਚ 1982 ਦਾ
ਜੱਗਤ ਸੋਕਰ ਕੱਪ
ਟਿਟਲੀ ਵੱਲੋਂ ਜਿੱਤਣ 'ਤੇ
ਮੇਰੀ ਧਰਮ-ਮਾਂ ਦੇ
ਕੁੱਝ ਧਰਮ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਵੱਲੋਂ
ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ
ਜਲੂਸ ਕੱਢਕੇ
ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਕਰ ਦੇਣੀ
ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਵੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਬੁਰੀ ਵੀ
ਫਿਰ ਸਾਰਡੀਨੀਆਂ 'ਚ 1990 ਦਾ
ਜੱਗਤ ਸੋਕਰ ਕੱਪ
ਜਰਮਨ ਵੱਲੋਂ ਜਿੱਤਣ 'ਤੇ
ਮੇਰੀ ਧਰਮ-ਮਾਂ ਦੇ
ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਧਰਮ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਵੱਲੋਂ
ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਦੇ ਜਾਣਿਆਂ ਵੱਲੋਂ
ਜੱਗਤ ਕੱਪ ਜਿੱਤਣ 'ਤੇ
ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਦਾਤੀ ਦੇ
ਪਰਚਮ ਲਹਿਰਾਉਣੇ

ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਵੀ ਲੱਗਦੇ ਹਨ
ਤੇ ਬੁਰੇ ਵੀ।

ਉਂਝ ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ,
ਕਿ ਮੇਰੀ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਦੇ
ਪੁੱਤਰ ਵੀ
ਅਗਰ ਕੁੱਝ ਕਰ ਦਿਖਾਉਣ
ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਦਾਰੂ ਪੀਕੇ
ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਮੱਘੇ ਮਾਰਾਂ
ਬੱਕਰੇ ਬੁਲਾਵਾਂ ਤੇ ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਵਾਂ
ਖੂਬ ਪਾਵਾਂ ਭੰਗੜੇ, ਸ਼ਰਾਬ
ਭਾਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹੀ
ਕੋਈ ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ
ਪਰ ਮੇਰੀਆਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ
ਖੂਨ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਾ ਹੈ।

ਦੱਸੋ ਯਾਰੋ!
ਮੈਂ ਗਲਤ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਠੀਕ?
ਮੈਂ ਜੋ ਦੋ ਮਾਵਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹਾਂ।
ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼

ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾ

ਗਜ਼ਲ

ਗਾਹੀ ਸੂਰਜੇ ਦੀ ਧੁੱਪ, ਚੰਨ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਂ।
ਫਿਰੇ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ, ਘੁੰਮੇ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਰਾਂ।

ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਦੇ ਬਚੇਰੇ ਅਸਾਂ ਯਤਨ ਤਾਂ ਕੀਤੇ,
ਪਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਵੇ ਲਬਾਂ ਉੱਤੇ ਤੇਰਾ ਨਾਂ।

ਵੱਸ ਨੂੰਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈ ਗਈ ਸਾਡੀ ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ,
ਮਨੁੱਖੀ ਲਾਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਟੱਪਦੇ ਨੇ ਗਿੱਧਾਂ ਅਤੇ ਕਾਂ।

ਇਕ ਹਾਦਸਾ ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਬਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ,
ਨਿਤ ਹਾਦਸੇ ਨੇ ਹੁੰਦੇ ਅੱਜ ਬਾਂ ਪੁਰ ਬਾਂ।

ਗੱਲ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਖੂਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀ
ਕੋਈ ਸਾਜਿਸ਼ੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪਿਆ ਕਰੇ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ।

ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼

ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਾਨ

ਕਵਿਤਾ

ਰਾਤ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਚੰਨ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਕਿਵੇਂ
ਤਪਸ਼ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪਿੰਡੇ ਤੋਂ ਲਾਹੁੰਦੇ ਕਿਵੇਂ
ਜੀਭ ਜਲਦੀ ਸੀ ਜੇ ਦਰਦ ਗਾਉਂਦਾ ਸਾਂ ਮੈਂ
ਤੇਰੇ ਛਾਲੇ ਦੀ ਫਿਰ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੇ ਕਿਵੇਂ
ਜਿੰਦਗੀ ਹਿਜ਼ਰ ਬਣ ਕੇ ਮਿਲੀ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ
ਜਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਫਿਰ ਨਜ਼ਰਾਂ ਚਰਾਉਂਦੇ ਕਿਵੇਂ
ਪੀੜ ਹੰਝੂ 'ਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਪੀ ਲੈਂਦਾ ਮੈਂ
ਪੀੜ ਅੱਖੀਆਂ 'ਚ ਸੀ ਉਹ ਲਕਾਉਂਦੇ ਕਿਵੇਂ
ਬੱਕ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਰਾਤ ਭਰ ਜਾਗ ਕੇ
ਸੋਂ ਗਏ ਸੀ ਸਿਤਾਰੇ ਜਗਾਉਂਦੇ ਕਿਵੇਂ
ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਖਹਿਰਾ

ਇਕ

ਵਤਨ ਮੇਰੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਬੋਲੇ
ਕਸਬੇ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਾਵਾਂ ਨੀਂ ਮਾਣੇ।
ਮੌਤ ਦੇ ਚੰਗੇ ਬਰੰਗੇ ਰੂਪਾਂ
ਮੱਲੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਬਾਵਾਂ ਨੀਂ ਮਾਣੇ।

ਇਕ ਮੌਤ ਦਾ ਰੂਪ ਨੀਂ ਮਾਣੇ
ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਨਾਂ ਆਵੇ ਨੀਂ।
ਜਿਸਮ ਬੰਦੇ ਦਾ ਜਿੰਦਾ ਰਹੇ ਪਰ
ਰੂਹ ਅੰਦਰੋਂ ਮਰ ਜਾਵੇ ਨੀਂ
ਜਿੰਦਾ ਜਿਸਮ ਤੇ ਮੁਰਦਾ ਰੂਹਾਂ
ਭਟਕਦੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਹਵਾਂ ਨੀਂ ਮਾਣੇ।

ਇਕ ਮੌਤ ਦਾ ਰੂਪ ਨੀਂ ਮਾਣੇ
ਡਾਢਾ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਨੀਂ
ਨਾਂ ਜਿਸਮ ਨਾਂ ਰੂਹ ਬੰਦੇ ਦੀ
ਸੋਚ ਨੂੰ ਭੈੜਾ ਮਾਰੇ ਨੀਂ।
ਫਿਰ ਸਿਖਾਵੇ ਤੋੜਨੀਆਂ ਕਿੰਝ
ਰੁਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਛਾਵਾਂ ਨੀਂ ਮਾਣੇ।

ਇਕ ਮੌਤ ਦਾ ਰੂਪ ਨੀਂ ਮਾਣੇ
ਸੋ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸਾਵੇਂ ਨੀਂ

ਰੂਹ ਬੰਦੇ ਦੀ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਜਿਸਮ ਨਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਨੀਂ।
ਇਸ ਮੌਤੇ ਕੋਈ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ
ਮਰਦਾ ਏ ਟਾਵਾਂ ਟਾਵਾਂ ਨੀਂ ਮਾਣੇ।

ਵਤਨ ਮੇਰੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਬੋਲੇ
ਕਸਬੇ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਾਵਾਂ ਨੀਂ ਮਾਣੇ।

ਦੋ

ਆਪਣੀ ਹੀ ਗੱਲ ਉਤੇ ਆਪੇ
ਕਿਉਂ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਲੋਕ।
ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਖਾ' ਦਸਦੇ
ਉਹਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਮਰਦੇ ਲੋਕ।

ਨਾਂ ਜਾਣੇ ਕਿਹੜੀ ਅੱਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਸੀਨਾ ਏਨਾ ਸਾੜ ਰਹੀ
ਸੜਦੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਠਾਰਨ ਖ਼ਾਤਰ
ਗਰਮ ਲਹੂ ਵਿਚ ਤਰਦੇ ਲੋਕ।

ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੀਸ ਲਹੁਣ ਨੂੰ
ਉਹ ਦੋ ਪਲ ਨਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ
ਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ
ਲਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਰਦੇ ਲੋਕ।

ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਬਾਣਾ ਆਪਣਾ ਪਰਖ ਲਵੀਂ
ਬਾਣੇ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣੇ
ਬੇਗ਼ਾਨੇ ਤੇ ਘਰ ਦੇ ਲੋਕ।

ਤਲੀ ਤੇ ਬੋਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਧਰ ਕੇ
ਕੌਣ ਹੈ ਰੀਤਾਂ ਤੋੜ ਰਿਹਾ
ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਤਲੀਆਂ ਉੱਤੇ
ਬਸ ਸੀਸ ਨੇ ਧਰਦੇ ਲੋਕ।

ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼ਸ਼

ANKUR

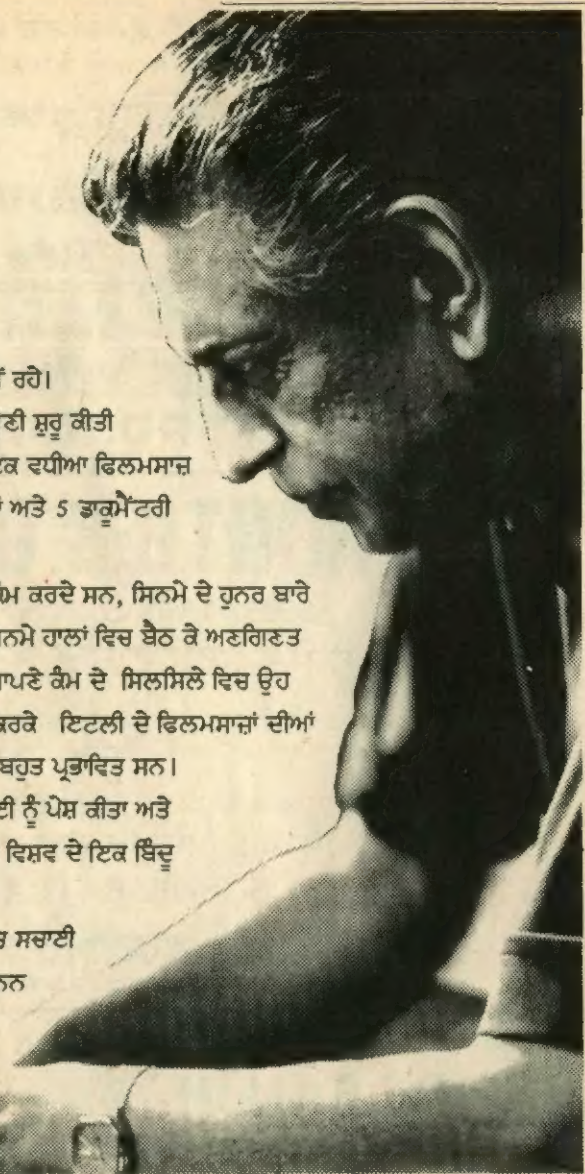
Subscribe to Ankur

Ankur is a quarterly magazine
about art, literature, culture,
social and political issues of
concern to the Indo-Canadian
Community. Annual subscription :

\$12.00

Ankur, P.O.Box 67681, Stn 'O'
Vancouver, B.C. V5W 3V2

ਬਿਹਤਰੀਨ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਹੁਣ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ 'ਪਾਬਰ ਪੰਚਲੀ' 1952 ਵਿਚ ਬਣਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 1955 ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਵਧੀਆ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। 1952-ਤੋਂ 1992 ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 32 ਫੀਚਰ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ 5 ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ।

1943 ਤੋਂ 1952 ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਕ ਐਡਵਰਟਾਇਜ਼ਮੈਂਟ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਿਨੇਮੇ ਦੇ ਹੁਨਰ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਂ ਵੇਖੀਆਂ, ਹਨੇਰੇ ਸਿਨੇਮੇ ਹਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਣਗਿਣਤ ਨੋਟ ਲਏ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਬਿਉਰੇਟੀਕਲ ਪੱਖ ਬਾਰੇ ਬੇਬਾਹ ਪੜ੍ਹਿਆ। 1950 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਲੰਡਨ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਵ-ਯੁਗ-ਯੁਗਵਾਦੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਟਲੀ ਦੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵੇਖੀਆਂ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਜੀਨ ਰੇਨੋਅਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ।

ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਇਕ ਬਿੰਦੂ ਬੰਗਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ।

ਉਹਨਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਦੀ ਨਕਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੇਰਲਾ ਦਾ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਅਦੂਰ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, "ਇਕ ਅਸਲੀ ਕਲਾਕਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਕਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਉਹ ਅੰਦਰਲੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਪਰਤਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲੀ ਸਚਾਈ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ

ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਾਨ ਹਨ,

ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਹ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।"

ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਦੂਰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਨੇ ਉਸਨੂੰ "ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਕਿਹਾ।" ਪਰ ਸਤਿਆਜੀਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਬਾਰੇ ਫਿਲਮਾਂ ਇਸ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਰੀਬੀ ਬਾਰੇ ਚਿੰਦਨਾ ਦਾਸ ਗੁਪਤਾ, ਜਿਸਨੇ 1947 ਵਿਚ ਸਤਿਆਜੀਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਲੀ ਗਰੀਬੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ ਉਮੀਦ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਦਸ਼ਰਤੀ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਮੀਨਗੀ ਵਿਚ ਉਹ ਪਿਆਰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।"

ਆਪਣੇ ਫਿਲਮੀ ਕੈਰੀਅਰ ਦੌਰਾਨ ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕਈ ਟਿਨਾਮ ਮਿਲੇ। ਮਾਰਚ 1992 ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਾਰਨ 'ਆਸਕਰ' ਟਿਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਤਿਆਜੀਤ ਰੇਅ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਜੀਵਤ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਪੱਧਰ ਦੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਇਕ ਵਧੀਆ ਲੇਖਕ ਵੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਵਿਚ ਏਨੀ ਝੁੰਘਾਣੀ ਅਤੇ ਉੱਚਤਾ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵੱਡੇ ਚਿੰਤਕ ਸਨ।

ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ

ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਦੀ ਛੋਟੀ ਕਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਕਾਰ, ਵੈਨ ਜਾਂ ਪਿਕ-ਅੱਪ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਟਰੇਡ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਜਾਣੇ ਪਹਿਚਾਣੇ ਸੇਲਜ਼ਮੈਨ

ਕਮਲਜੀਤ ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਮਿਲੋ ਜਾਂ ਫੋਨ ਕਰੋ।

BUY!... FINANCE!!!... LEASE!!! — IT'S YOUR CHOICE...

Kamaljit (Kam) Johal

Pager: 735-1035

Res. 581-0729

ED KLASSEN GM

Pontiac Buick GMC Ltd.

ਕਮਲਜੀਤ ਜੌਹਲ

6280 SCOTT RD. SURREY, B.C. • CALL 594-2277

FRONTIER CLOTH HOUSE

6695 MAIN ST. VANCOUVER, B.C. V5X 3H3

ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਮੇਨ ਸਟਰੀਟ ਉੱਤੇ ਸੂਟਾਂ ਸਾੜੀਆਂ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਟੋਰ

ਦਾਂਜ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਵਾਸਤੇ ਵੇਨ ਸੁਵੇਨੇ ਸੂਟ ਤੇ ਸਾੜੀਆਂ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਮੇਨ ਸਟਰੀਟ ਤੇ ਫਰੰਟੀਅਰ ਕਲਾਥ ਹਾਊਸ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ।

ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਐਸਟੀਮੇਟ ਲੈਣ ਲਈ ਫ਼ੁਨ ਕਰੋ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਪੜੇ ਦਾ ਸਟੋਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਫ਼ੁਨ ਕਰੋ ਜਾਂ ਮਿਲੋ ਕਿਉਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵੇਅਰ ਹਾਊਸ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ।

:SUSHIL BATRA (604)325-4425 or 325-3515

ਫਰੰਟੀਅਰ ਕਲਾਥ ਹਾਊਸ ਲਿਮ:

ਫਰੰਟੀਅਰ ਕਲਾਥ ਹਾਊਸ ਜੋ ਕਿ ਲੇਟੇਸਟ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਫਰੰਟ ਤੇ ਹੈ।

ਵਕੀਲ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ

DOSANJH & COMPANY

ਉੱਜਲ ਦੁਸਾਂਝ ਅਤੇ ਟੌਮ ਵੂਲੀ

202-5887 ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਡਰਾਈਵ

ਵੈਨਕੂਵਰ, ਬੀ.ਸੀ.

* ਆਈ. ਸੀ. ਬੀ. ਸੀ.

(ਕਾਰ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਦੇ ਕਲੇਮ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫੀਸ)

*ਡਾਇਵੋਰਸ ਤੇ ਵੈਮਲੀ ਦੇ ਕੇਸ

*ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ

*ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਿਵਲ ਟਰਾਇਲਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਸਾਡਾ 12 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ।

ਮੁੱਢਲੀ ਸਲਾਹ ਮੁਫਤ

ਅਪਾਇੰਟਮੈਂਟ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ।

ਫੋਨ: 327-6381

LOWEST FARES TO:

ਲੰਡਨ, ਦਿੱਲੀ, ਬੰਬਈ, ਮਦਰਾਸ, ਕਰਾਚੀ, ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ, ਕੋਲੰਬੋ, ਦਾਕਾ, ਨੈਰੋਬੀ, ਦਾਰਾਸਲਮ, ਟਰਾਂਟੋ ਤੇ ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਜਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ:

ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਿਰਾਏ

Professional Travel Agents for 37 years
Complete Travel arrangements for
business or pleasure

Authorized Agents for:
**Air Canada, British Airways,
Canadian, Cathay Pacific,
Thai Airways Int., KLM and other
major airlines.**

BAINS INTERNATIONAL TRAVEL

6364 FRASER STREET, VANCOUVER, B.C.

TEL.: 324-2277

OFFICES ALSO IN VICTORIA AND NORTH VANCOUVER

ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਨੋਟ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ

(ਆਪਣਾ ਚਿੱਤ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰੱਖਤਾਂ(ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ) ਦੇ ਨਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਧਰਤੀ 'ਚ ਹਨ ਅਤੇ ਤਣੇ ਹੋਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ)

ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਪਏ ਸੋਫੇ ਦੀ ਟਿਕ ਨੁਕਰੇ ਜੈਮਲ ਸਿਓਂ ਪਾਲੇ ਮਾਰੀ ਕੁੱਕੜੀ ਵਾਂਗ ਸੁੰਗੜਿਆ ਜਿਹਾ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਹੀ ਉਹ ਹਾਰੇ ਜੁਆਰੀਏ ਵਾਂਗ ਸਿਰ ਸੁੱਟੀ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਜਦ ਨੂੰਹ ਜਾਂ ਪੁੱਤ ਵੀਕਐਂਡ ਤੇ ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਪਾਰਕ ਤੱਕ ਗੋੜਾ ਲਾ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਫਿਰ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਉਥੇ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉੱਠ ਕੇ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੱਕ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਦੁਪਹਿਰੇ ਰੋਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ, ਉਸ ਉੱਠ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆ ਕੇ ਸੋਫੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਨਾਂ ਹੀ ਮੋਨਿਕਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਲਵੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕਰ ਮਾਰੀ। ਅੱਗੇ ਲਵੀ ਜਦੋਂ ਵੀ ਬੋੜੀ-ਬਹੁਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਬੁੱਲ ਮਰੋੜ ਕੇ ਸੀਟੀ ਜਿਹੀ ਵਜਾਉਂਦਾ ਤੇ ਲਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਲਵੀ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਦੇਰ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜੈਮਲ ਸਿਓਂ ਨੇ ਓਧਰ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਕੋਲ ਕਨੇਡਾ ਆਣੇ ਨੂੰ ਛੇ-ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਚੱਲੇ ਸਨ। ਇੰਨਾਂ ਛੇ-ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕੁਮਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਐਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਦੀ ਉਸਦੇ ਘਰਵਾਲੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੁਮਲਾਇਆ ਜਿੰਨਾਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਛੇ-ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕਲਾ-ਇੱਕਲਾ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤੇਰਾ-ਭਰ ਲਵੀ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਜਿਹੀ 'ਚ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਨੂੰਹ ਕੰਮ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਦੇ ਆਹਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਹਨੇਰੇ ਹੋਣੇ। ਵੀਕਐਂਡ ਤੇ ਉਹ ਹੋਰ ਖੁੰਦੇ-ਫਰੋਖਤ ਜਾਂ ਮਿਲਣ-ਗਿਲਣ ਤੁਰੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਵੀਕ ਜਦੋਂ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਦੂਜੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਧੀਆ ਮੋਨਿਕਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਆਈ ਸੀ ਜੈਮਲ ਸਿਓਂ ਫਿਰ ਟਹਿਕ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਿੰਦਰ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਘੜੀ-ਪਲ ਮੋਨਿਕਾ ਨਾਲ ਖੇਡ ਲੈਂਦਾ। ਅੱਜ ਰਾਤ ਦੀ ਫਲਾਈਟ ਤੇ ਪਿੰਦਰ ਨੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਿੰਦਰ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਵੇਗਾ ਦੀ ਗੱਲ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਦਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਕ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਨੋਟ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਨੋਟ ਉਸਦੇ ਕਦੇ ਵੀ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ 'ਵੇਲੇ-ਕੁਵੇਲੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ' ਸੋਚ ਕੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਅੰਦਰਲੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਝ ਵੀ ਲਵੀ ਛੋਟਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਜੈਮਲ ਸਿਓਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਸੀ। ਫਿਰ ਡਾਲਰ ਜੇਬ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਵੀ ਕਿੱਥੋਂ? ਜਾਂ ਡਾਲਰ ਉਸਨੇ ਕਰਨੇ ਵੀ ਕੀ ਸੀ? ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਮੇਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਦਸ-ਵੀਹ ਡਾਲਰ ਹੀ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਬਾਹਰ-ਅੰਦਰ ਗਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾ-ਸਾਤਾ ਜੇਬ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੇਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, 'ਬਾਪੂ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਬਲਦ ਖੀਦਣ ਜਾਣੈ', ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ।' ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਮੰਗਿਆ ਹੀ ਨਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਕ ਨੋਟ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਅੰਦਰਲੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਏ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ।

'ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਦੇ' ਕੋਈ ਲੋੜ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਕਦੇ ਬੱਸ-ਬੱਸ ਟੀ ਫੜਨੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਐ।' ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਬੱਸ ਫੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਿਹੜਾ ਪਾਰਕ ਸੀ ਉੱਥੋਂ ਹੀ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਉਸ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ 'ਆਪਣੇ' ਹੋਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਸਦੇ ਪਾਰਕ ਵਾਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਥੀ ਕਿਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਹੋਣੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਟਿਕੱਠ ਹੋਣਾ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਪਰ ਉਹ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਮਾਰ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਖਿਸਕ ਆਉਂਦਾ। 'ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਆਣੇ ਆ ਟਿਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਗੈਰਮਿੰਟ ਦੇ ਘੱਰੋਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਆਉਂਦੀ ਐ। ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਬੀਟੇ ਆਉਣੇ ਐ', ਉਹ ਸੋਚ ਛੱਡਦਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਇਹ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਨੋਟ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ-ਕੁਵੇਲੇ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿੰਦਾ। ਲਵੀ ਹਾਲੇ ਸੀ ਹੀ ਭੇਦ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ, ਉਸਨੇ ਕਿੱਥੇ ਜੈਮਲ ਸਿਓਂ ਦੀ ਜੇਬ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ? ਤੇ ਜੈਮਲ ਸਿਓਂ ਦਾ ਇਹ ਇਕਲੋਤਾ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਨੋਟ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਤੇ ਅੱਜ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਧੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੀ ਤਾਂ ਪਲੇਸਟਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਇਹੀ ਧੀਆ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਇੰਡੀਆ ਮਿਲਣ ਗਈ ਸੀ, ਜੈਮਲ ਸਿਓਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਚੋਣੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਪਾਹ ਮੰਡੀ ਵੇਚ ਆਂਦੀ ਸੀ ਕਿਤੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਾਂ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕਿਤੇ ਬੋੜਾ ਬਹੁਤ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਦੇਹਤੀ ਮੋਨਿਕਾ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੋਇਆਂ ਉਪਰ ਬੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ। ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵੱਲ ਉਂਗਲ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਝੱਟ ਹਾਜ਼ਰ। ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਪਿੰਦਰ ਦੇ ਅਟੈਚੀ ਵੀ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਭਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਧੀ ਨਵੇਂ ਫੈਸ਼ਨ ਦੇ ਕੱਪੜੇ-ਲੱਤੇ ਦੀ ਖੀਦ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪਿਉ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦਾ ਪਰਸ ਖੋਲਣ ਹੀ ਨਾਂ ਦਿੰਦਾ। ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸਦੀ ਧੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਘੱਰੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਘਰ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਘਰ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਕ ਨੋਟ ਸੀ। ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਪਿੰਦਰ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕੁੱਝ ਨਾਂ ਕੁੱਝ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਤਾਂ ਆਈ ਸੀ, ਗੁਰਮੇਲ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਵਾਸਤੇ, ਲਵੀ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਜੈਮਲ ਸਿਓਂ

ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕਮੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ 'ਚ ਪਿਆ ਉਹ ਹੋਰ ਉਦਾਸ ਹੋਣੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਿੰਦੇ-ਝੱਟੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੋਬ ਵਿਚਲਾ ਨੋਟ ਟੋਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ। ਇਸਦੀ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਜੋਬ 'ਚ ਪਾਂਜਾ-ਸਾਤਾ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੇਲ ਵੀ ਤਾਂ ਐਨਾਂ ਸੱਲਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਆਖ ਦਿੰਦਾ, 'ਬਾਪੂ ਆਹ ਫੜ ਚਾਰ ਛਿੱਲੜ ਤੇ ਧੀਅ ਦਾ ਸਿਰ ਪਲੋਸ ਦੇ'। ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸਦੇ ਚਾਚੇ ਦੀ ਧੀ ਨੇ ਮਿਲਣ ਆਉਣਾ ਸੀ ਉਸਨੇ ਗੁਰਮੇਲ ਤੋਂ ਡਾਲਰ ਮੰਗੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰਮੇਲ ਹਿਰਖ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, 'ਬਾਪੂ ਤੂੰ ਬਹੁਤਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਸਾਡੇ ਐਥੋਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਨੇ ਅਸੀਂ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ-ਵਰਤ ਲੈਂ

ਆ'। ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਉਸਦਾ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੀ ਛੋਟੀ ਝੋਣ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦਾ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਕੰਥ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸੋਚਾਂ ਉਸ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਬਾਹਰ ਗਲੀ ਵਿਚ ਆਈਸ-ਕਰੀਮ ਵਾਲੇ ਟਰੱਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਮੋਨਿਕਾ ਆਪਣੀ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਆਈਸ-ਕਰੀਮ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਪਰ ਹਰਪਿੰਦਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਝਿੜਕ ਦਿੱਤਾ ਫਿਰ ਮੋਨਿਕਾ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਯਾਦ ਆਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਸਦਾ ਟਿੱਡੀਆ ਵਾਲਾ 'ਬਾਪੂ ਜੀ' ਤੇ ਉਹ ਝੱਟ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜੈਮਲ ਸਿਓ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਈ, 'ਬਾਪੂ ਜੀ ਆਈਸ-ਕਰੀਮ, ਮਨੀ ਦਿਓ'। ਜੈਮਲ ਸਿਓ ਘੋਸਲ ਜਿਹੀ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੋਨਿਕਾ ਜਿੰਦ ਪੈ ਗਈ। ਉਸ ਜੈਮਲ ਸਿਓ ਨੂੰ

ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਫਿਰ ਆਖਿਆ, 'ਬਾਪੂ ਜੀ, ਉਹ ਜਾਂਦੇ, ਮਨੀ ਦਿਓ ਮਨੀ'।

'ਮਨੀ ਦਿਓ, ਮਨੀ, ਬਾਪੂ ਰੀਅਲ ਸਟੇਟ ਲੱਗਿਐ?' ਜੈਮਲ ਸਿਓ ਦੇ ਟਿਸ ਖਰਵੇ ਬੋਲ ਨਾਲ ਮੋਨਿਕਾ ਠੰਠਬਰ ਜਿਹੀ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਬਾਂਹ ਖਿੱਚ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਜੈਮਲ ਸਿਓ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੁੱਖੇ ਬੋਲ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਜਿਹੀ ਹੋਈ। ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੋਨਿਕਾ ਦੇ ਟੋਰੇ ਬੁਲ੍ਹ ਰੋਣ ਵਿਚ ਬਦਲਦੇ ਜੈਮਲ ਸਿਓ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਟਿਕਲੋਤਾ ਨੋਟ ਮੋਨਿਕਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

SIKANDER HAIR STYLING (Unisex) 6605 Fraser St. Vancouver (ਫਰੇਜ਼ਰ ਅਤੇ 50 ਐਵੀਨਿਊ ਉੱਪਰ)

ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਟਿੰਗ ਤੇ ਮਟਾਇਲਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। (Ladies & Gents)

- * Colour
- * Perms
- * Facials Threadings
- * Eyebrows Arching
- * Lightening

ਫੋਨ: 327-1483

ਅਸੀਂ ਵਿਆਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦੁਲਹਨ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

MINT AUTO BODY

AT NEW MORE CONVIENENT LOCATION

- Complete professional auto-body repairs and refinishing on all makes and models.
- Complete frame work. ○ Free estimates.
- All work conditionally guaranteed.
- I.C.B.C. claims handled promptly.
- Uni-body repairs ● Courtesy cars.

ਕਾਰਾਂ, ਵੈਨਾਂ ਅਤੇ ਪਿੱਕ-ਅੱਪ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਅੱਛੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਪੇਂਟਿੰਗ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੋਕਾ ਦਿਓ।

ਭੁਪਿੰਦਰ (ਬੋਬ) ਸਹੋਤਾ

ਫੋਨ: 433-1207

6957 Waltham Ave. Burnaby, V5J 4V4

Sutton Group
Medallion Realty
#1-9200-120th St.
Surrey, B.C. V3V 4B7

ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਿਆਦਾ ਖਰੀਦਣੀ ਜਾਂ ਵੇਚਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਜਾਣੇ ਪਹਿਚਾਣੇ ਕੁਲਦੀਪ ਗਿੱਲ ਹੁਰਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਸੁਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ।

KULDIP GILL M.A.B.Ed.

Member of Fraser Valley Real Estate Board M.L.S.
Medallion Club. Looking for a house, building lot or house with acres, in Surrey or Delta. Call me first for my honest & genuine opinion

Ph. 581-1211 Res. 590-8066

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਿਅਲ ਸਕੂਲ

ਚੀਫ ਬੈਚ ਸੈਲਰਜ਼

(ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਯੂਰਪੀਅਨ ਲੋਕ ਗਏ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜੇਤੂ ਹਮਲਾਆਵਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋਏ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਕੰਮ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕਬੀਲਿਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਤੱਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਆਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੰਮ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤੇ ਏਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਫਰੀਕਾ ਤੇ ਫੇਰ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚੋਂ ਗ਼ੁਲਾਮ ਲਿਆਉਣੇ ਪਏ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਪੂਰੀ ਟਿੱਲ ਲਾਟੀ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੇ ਜਦ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਫੇਲ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਨੂੰ 'ਇੰਡੀਅਨ ਰੀਜ਼ਰਵ' ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਟੀਆਂ ਇਹੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਅਸੱਤਿਆ ਹਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਿਆ ਬਣਾਉਣਾ ਯੂਰਪੀਅਨਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਨੂੰ ਯੂਰਪੀਅਨ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਤੋੜਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਿਅਲ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ

ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਚਰਚ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣੇ। ਯੂਰਪੀਅਨ ਹਮਲਾ ਆਵਰਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਥੇ ਵੀ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਕ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਿਅਲ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਚੁੱਕੀ ਬੀ ਸੀ ਦੀ ਇਕ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਔਰਤ ਬੈਚ ਸੈਲਰਜ਼ ਜੋ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਹੈ, ਦਾ ਵੈਨਕੂਵਰ ਹੋਟੀ ਇਕ ਕਾਂਨਫਰਾਂਸ 'ਇਨਜਸਟਿਸ ਇਨ ਕੈਨੇਡਾ' ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਭਾਸ਼ਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਲੇਖ ਵੇਣ ਦਾ ਸਾਡਾ ਕਾਰਨ ਸਿਰਫ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਿਅਲ ਸਕੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਵਾਸੀ ਇਥੋਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਟੋਨਾ ਸਹੀ ਤੇ ਯਕੀਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ਰਾਬੀ, ਨਿਕੰਮੇ, ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਬਣੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਮੁੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਸੋਮਾ ਤਾਂ ਮੀਡੀਆ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਥੱਲੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਉਹੀ ਇਮੇਜ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਮੁਨਾਸਬ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋ ਯੂਰਪੀਅਨ ਲੋਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ, ਅਸੱਤਿਆਕ ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਆਮ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਚਿੰਟੇ ਲੋਕ ਚਿੰਟੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹਿੰਸਕ ਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟੀ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਵੀ ਜਦੋਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਵਿਚ ਗੋਰੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਾਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਗੋਰਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਨੂੰ ਮੀਡੀਏ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਹੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਾਡਾ ਦੂਜਾ ਸੋਮਾ ਮਿੱਲਾ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆ ਸਿੱਧਾ ਵਾਹ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਹੋਸਟਿੰਗ-ਮੈਨ ਵਰਗੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬੀ, ਨਿਕੰਮੇ, ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਤੇ ਕਾਮਿਕ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਸਸਤੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਤਸਵੀਰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ

ਹੈ। ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਰਤਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਚੀਫ ਸੈਲਰਜ਼ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਤਕਦੀਰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿਚ ਗੁਣਾਤਮਕ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਰ ਲੇਖ ਅਸੀਂ ਛਾਪ ਸਕੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਸਹੀ ਜਾਣੀਏ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਧੀਕੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਓਪਰੇ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂਗੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹੋਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਵਤਨ ਦੇ ਸਭੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ, ਲੇਖ, ਅਨੁਵਾਦ ਆਦਿ ਭੇਜਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਤਨ ਵਿਚ ਛਾਪ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂਗੇ। - ਸੰਪਾਦਕ)

ਮੈਂ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਿਅਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਇਤਹਾਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਗੀ।

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਾਰਥ ਅਮਰੀਕਾ ਐਕਟ ਆਫ 1867 ਅਨੁਸਾਰ 'ਇੰਡੀਅਨ' ਅਤੇ 'ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ' ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਯੂਰਪੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਨ। ਯੂਰਪੀਅਨ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਇਕ ਹਥਿਆਰ ਸੀ ਜਿਸ

ਨਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਯੂਰਪੀਅਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਕੂਲ ਕਨੇਡੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਉਂਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਕੂਲ ਫੈਡਰਲ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਚਰਚ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਯੋਜਨਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੰਡੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਗਾਂਹ ਚਰਚ ਨੂੰ 'ਠੇਕਾ' ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚਰਚ - ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਕੈਥੋਲਿਕ, ਐਂਗਲੀਕਨ, ਪਰਿਸਥਾਇਟੇਰੀਅਨ ਅਤੇ ਮੈਥੋਡਿਸਟ - ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਲਈ। ਇਹ ਚਰਚ ਨੇਟਿਵ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆ ਬਣਾਉਣਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲੋਕ ਅਸੱਭਿਆ ਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਸਨ। ਇਹ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਚਰਚ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸੁਤ ਬੈਠਾ।

ਇੰਡੀਅਨ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਉਹ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸਨ। ਇਹ ਸਕੂਲ ਪਹਿਲਾਂ ਓਨਟੇਰੀਓ ਅਤੇ ਕਿਊਬੈਕ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਤੀਆਂ ਜਾਂ ਰੀਜ਼ਰਵਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚਰਚ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੋਤੀ (1870 ਵਿਚ) ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਸਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਨੇਟਿਵ ਲੋਕੀਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸਾਲ ਦੀ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਇਸ ਔਕੜ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਡਰਲ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਚਰਚਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਸਕੂਲ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨੇਟਿਵ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵੀ ਸੰਪਰਕ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਸੀ ਸਕੂਲ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੁਣ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਬਚਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨੇਟਿਵ ਲੋਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬਾਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਈ ਸਾਂ ਉਹ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਚਰਚ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਸੋ... ਤੁਸੀਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੋਗੇ ਕਿ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ?

ਸਾਡੀ ਹਰ ਪੀੜੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਜੁੱਤੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲਈ ਡੀ ਡੀ ਟੀ ਛਿੜਕੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਨੰਬਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਪੜੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੋਟੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ 'ਡੋਰਮ' ਵਿਚ 72 ਕੁੜੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਐਸਤਨ ਉਮਰ ਪੰਜ ਤੋਂ ਦੱਸ ਸਾਲ ਤੱਕ ਸੀ। ਕੈਮਲੂਪਸ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਕ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਦੇ ਬੱਲੇ 105 ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ

ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਕੂਲ ਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੋਬੋਟ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ... ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ, ਕਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਸਾਂ, ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਸਾਨੂੰ ਖੁੱਦ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬੋੜੀ ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ, ਜਾਂ

ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਿਰਫ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਫਸਣਾ ਹੀ ਸੀ।

ਪਹਿਲੀ ਪੀੜੀ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਗਏ ਉਹ ਸਾਡੇ ਬਾਬੇ ਤੇ ਪੜਦਾਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦਾ ਟਿਹੀ ਚੇਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਿਸਮਾਨੀ ਕੰਮ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਿਹਾਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਿਆਸ ਝੱਲੀ ਨਾ ਜਾਣੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚੋਰੀ ਚਰਚ ਵਿਚ ਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਣਾ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਫੜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁੱਟ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਚੇਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਬੰਦ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਗਲਿਆ-ਸਭਿਆ ਹੋਇਆ ਮੀਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਧਾ ਗਿਆ।

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਤੀਹਵਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਚਾਹਲਵੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਅਟੈਂਡ ਕੀਤਾ। ਉਹਨੂੰ ਜੋ ਸੱਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯਾਦ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਪਾਲਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗਲਿਆ-ਸਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਵਲੋਂ ਫੈਡਰਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਇਕ ਖੱਤ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੀਹ ਡਿਗਰੀ ਫਾਰਨਹੀਟ, ਜੰਮਣ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਦੋ ਦਰਜੇ ਬੱਲੇ ਠੰਡ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਈ ਸਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਪੁਰਾਣਾ ਸਕੂਲ ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਠੰਡ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਖਤ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਫਰਸ਼ਾਂ ਸਨ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਵੀ ਖੋਲਿਆ ਜਾਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖੜਾਕ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਡੋਰਮ ਵਿਚ ਮਸੀਂ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ - ਮੰਜੇ ਤੇ ਪੜਦੇ। ਮੈਂ ਕਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੰਧ ਤੇ ਕੋਈ ਤਸਵੀਰ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖੀ। ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਖਿਆਲ ਕਿ ਦੂਜੇ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀਅਲ ਸਕੂਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣਗੇ।

ਤਾਵੇਂ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੱਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਕੰਮ ਵੀ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਸੀ: ਨੇਟਿਵ ਹੋਣਾ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ, ਨੁਕਸਦਾਰ ਕੌਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਥਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਟੱਬਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਇਹ ਕੰਮ ਜਿਸਮਾਨੀ, ਦਿਮਾਗੀ ਤਸੱਦਦ ਅਤੇ ਗਾਲੀ ਗਲੋਚ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੰਦੇ ਟਿੰਡੀਅਨ, ਡੈਮ ਟਿੰਡੀਅਨ ਜਾਂ ਵਹਿਸ਼ੀ (ਸੈਵੇਜ਼) ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਸੁਣਦੇ ਹੋ, ਖਾਸ ਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਜ਼ਕ ਬਚਪਨ ਵੇਲੇ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਟਾਇਮ ਬੰਬ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਫੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ, ਪਰਵਾਰਿਕ ਹਿੰਸਾ, ਖੁੱਦ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ ਸੋਚਣਾ (ਲੇ ਸੈਲਫ ਟਿਸਟੀਮ), ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਾਪੇ ਬਣਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਘਾਟਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜੇਲਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਇਕ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਬਾਅਦ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੋਚੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਪੇ ਬਣਨਾ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਮਾਪੇ ਬਣਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿਣਾ ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ

ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਅਚੇਤ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਚੰਗੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਕੁਝ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਸਰ ਨਵੀਂ ਪੀੜੀ ਤੇ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀਅਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਚੇਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਦੋ ਹਫਤਿਆਂ ਲਈ ਬੰਦ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਗਲਿਆ-ਸਭਿਆ ਹੋਇਆ ਮੀਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਧਾ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕ ਵਾੜ ਉਸਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਸਾਂਭਣੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ, ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ, ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦੱਬਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ। ਸਜਾ ਤੇ ਮਖੌਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਬੜੀ ਛੋਟੀ ਟਿਹ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲਗ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕੇ। ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਤੱਕ

ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਫੇਰ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਟਿਹ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਟਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲਤਾ, ਗੁੱਸਾ, ਡਰ, ਖੁਸ਼ੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੀੜੀਆਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਲੀ ਢਾਹੂ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਡੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਧੁਰ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਤੱਕ ਹਨ।

ਮੈਂ ਡੋਨਲਡ ਮਾਰਸ਼ਲ ਜੂਨੀਅਰ ਜਿਹਨੇ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਜੇਲ ਵਿਚ ਕੱਟੇ ਹਨ ਉਸ ਜ਼ੁਰਮ ਬਦਲੇ ਜੋ ਉਹਨੇ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦੇ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸਾਂ। ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਐਚ ਆਰਚੀਬਾਲਡ ਕਾਇਜ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਜੇਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀਅਲ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸੱਤ ਉਸ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ...

ਮੇਰਾ ਇਕ ਭਰਾ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਜੇਲ ਵਿਚ ਕੱਟੇ ਹਨ। ਉਹਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜਿਹਨੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਜੇਲ ਦੋਵੀਂ ਥਾਂਵੀਂ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀਅਲ ਸਕੂਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੇਲ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਨਾਲੋਂ ਜੇਲ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਚੰਗਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਕਾਫੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਲੋਕ ਦੇ ਸੇਂਟ ਜੋਸਿਫ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਮਿਕ ਦੁਰਵਰਤੋਂ (ਸੈਕਸ਼ੁਅਲ ਅਬਿਊਜ਼) ਦੇ ਚਾਰਜ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਦੋਹ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਤੇ ਅਜੇ ਕੇਸ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਦੋਹ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਕਾਮਿਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੇ ਸਤਾਰਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਸ਼ਰਵਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ

ਉਹਨੂੰ ਦੋਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਨੇ ਚਾਰ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇੰਨੀ ਬੋਝੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਕਚਿਹਰੀਆਂ ਕਾਮਿਕ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਟੱਬਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਅਸਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਭਰਾ ਸੀ, ਬੋਬੀ। ਉਹ ਮੈਥੋਂ ਦੇ ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਹਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ... ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਚਟਾਨ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਵੱਗਦੀ ਛੋਟੀ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਨੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਆਪ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਸੀ ਜਾਂ ਘਟਨਾਵੱਸ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਮੀਨਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਵਾਲਾ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਮਰਨ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਇਹੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਰਾਤ ਉਹ ਘਰੋਂ ਲਾ ਪਤਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਰਾਤ ਵੀ ਅਸੀਂ ਝਗੜੇ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਅਕਸਰ ਸਾਨੂੰ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹਦਾ ਗੁੱਸਾ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਦੀ ਵੀ ਉਹਦੇ ਗੁੱਸੇ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ, ਸਿਵਾ ਏਸ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ, ਲਕੇ ਕੇ ਰਖੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਟਰਾਈਬਲ ਕੌਂਸਲ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀਅਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਟਡੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਬੋਬੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕਾਮਿਕ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਸੱਭ ਕਾਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਆਈ। ਮੈਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ, ਅਪਮਾਨ, ਡਰ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵੀ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਉਹ ਕਿਵੇਂ

ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰੇ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਟੱਬਰ ਹੀ ਉਹਦੇ ਗੁੱਸੇ ਲਈ ਇਕੋ ਇਕ ਥਾਂ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਹੈ ਬੋਬੀ ਉਦੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਮੁੜ ਕੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੋਬੀ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਇਕ ਦੋਸਤ ਜਿਹੜਾ ਨੌ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਕੂਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਰ ਸੀ ਐਮ ਪੀ ਕੋਲ ਰੀਪੋਰਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੁੰਡੇ ਹਫ਼ਤਾ ਭਰ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਬਣੀ ਇਕ ਕੈਬਿਨ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਆਰ ਸੀ ਐਮ ਪੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਨੋਟਿਫ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਦੌੜ ਗਏ ਜੋ 20 ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰਾ

ਮੈਂ ਆਰ ਸੀ ਐਮ ਪੀ ਵਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੋਬੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵੱਲ ਦੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਉਹ ਸੂਰਤ ਇਕ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਸੀ।

ਆਦਿ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਹ ਫੜੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਰ ਸੀ ਐਮ ਪੀ ਵਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੋਬੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵੱਲ ਦੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਉਹ ਸੂਰਤ ਇਕ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਕਾਮਿਕ ਦੁਰਵਿਹਾਰ

ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਵੀ ਖਬਰੇ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੰਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਾਮਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਆਮ ਹਨ - 'ਡਾਈਮ ਏ ਡਜਨ'। ਸਾਡੀ ਟਰਾਈਬਲ ਕੌਂਸਲ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਸਟੱਡੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੂਲ ਵਿਚਲੇ 70% ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਕਾਮਿਕ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛੋਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੱਭ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਾਪੇ, ਦਾਦੇ ਕਿੱਥੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਅਜਿਹੇ ਥਾਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ? ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿਣੇ ਪੈਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵੀ ਖੋਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਲੈਣ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਣੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਜੋ ਲੋਕ ਅਕਸਰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲਈ ਟੇਨਾ ਚਿਰ ਕਿਉਂ ਲੱਗਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਰੋਲੀ ਪਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ? ਅਸੀਂ ਰੋਲੀ ਪਾਈ, ਸਾਡੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਦਾਦਿਆਂ ਨੇ ਰੋਲੀ ਪਾਈ। ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਗੁੰਗੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਉਹ ਹੀ ਲੋਕ ਸਨ ਜੋ ਸੱਭ ਕਾਸੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਹੋਈਆਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੀਕਾਰਡ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸੱਭ

ਤਫ਼ਤੀਸ਼ਾਂ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਸਨ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਸੂਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਹੀ ਮੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਇਕ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੀਆਂ ਥਾਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਬਾਬੀ ਸਨ ਤੇ ਸਕੂਲ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਵਧੀਆ ਖਾਣਾ। ਇਸਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪੀੜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸਨ ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬੀ ਬਣੇ ਕਿਵੇਂ? ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਰਫ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨੋਟਿਵ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਣ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਲੂਕ ਦਾ ਹੀ ਹੱਥ ਸੀ। ਤੇ ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, - ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੁਣ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਥੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਤਾਂ ਸੂਰਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਯੋਗ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਔਰਤ ਜੋ ਸੱਠਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸੇਂਟ ਜੋਸਿਫ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਉਸਨੂੰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਟਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੜੀ ਹੋਈ ਮੈਕਾਰੋਨੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹ ਖਾਣਾ ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਕ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਗਾਰਬੇਜ਼ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਗਾਰਬੇਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਕੱਢ ਕੇ ਖਾਣਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਉਥੇ ਬੈਠੀ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਹਲਕ ਦੇ ਬੱਲੇ ਲੰਘਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਉਲਟੀ ਰੋਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਾਕਿਆ ਆਮ

ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਸੱਠਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬੱਚੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵਧੀਆਂ ਖਾਣਿਆਂ ਦੀ ਪਲੇਟਾਂ ਦੇਖ ਹੀ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁੰਘ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਹਿਣਾ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਸਾਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਟੇ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਕਿ ਚਰਚਾਂ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਿਸਚੀਅਨਾਂ ਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਭਿਆ ਬਣਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਇਕ ਮਖੌਲ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਨੋਟਿਵ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦੱਸ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੋਟਿਵ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਚਰਚਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਆਮ ਬੰਦੇ ਹੀ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਰੱਬ ਬਣ ਕੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੁਕ ਕੇ ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ।

... ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੋਣ ਲਗਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਸੈਮੀਸੈਵਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਗੋਰਾ ਆਦਮੀ ਤੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਿਹਾਇਤ ਰੰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਰੇਨਵਾਸ਼ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੋਰਿਆਂ ਲਈ

ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਨਫਰਤ ਵਸਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਸੈਮੀਸੈਵਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀ ਸਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਟਿੰਡੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਣਦੀ ਸਾਂ, ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਘਿਰਣਾ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਕਈ ਇਹ ਸੋਚਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝੀ ਕਿ ਕੁਝ ਗੋਰੇ ਚੰਗੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਾੜੇ ਸਨ ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਭਾਰ ਬੱਲਿਓਂ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੀ ਸਾਂ। ਸ਼ੁਕਰ ਨਾਲ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾ ਵੀ ਹੁਣ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਨਫਰਤ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

... ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਅਜਮਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਉਚਾ ਚੱਕਣ ਲਈ ਕਈ ਕੋਰਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰੀਕਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਲੱਛਣਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਇਸਦੇ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਉਪਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਸਕੂਲਾਂ ਉਪਰ ਉਂਗਲੀ ਨਾ ਰੱਖੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ। ਪਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁੱਲਣ ਲੱਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁਝ ਹੱਲ ਵੀ ਲੱਭਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਣ ਲਈ ਬੜਾ ਵਕਤ ਲੱਗੇਗਾ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

(ਅਨੁਵਾਦ - ਸਾਧੂ)

☆☆☆☆☆☆☆☆
☆☆☆☆☆☆☆☆

Paul's

Plumbing, Electrical & Heating Supply

Plumbing & Bathroom Hot Water Heating
Fixtures & Supplies
Hot Water Tanks
Supplies & Installation

We also do new houses' Plumbing

4578 Main St., Vancouver
Ph: 872-3118, 872-7277

*Business Cards - Wedding Cards
Letterheads - Envelopes - Brochures -
Menus - Business Forms - Flyers -
Etc.,*

Special Photocopies

1-10 copies 7 cents
11-30 copies 6 cents
31-75 copies 5 cents
76 & up 4.5 cents

B/W X 11
(price per original)

FULL COLOR COPIES

**BUSINESS CARDS
(BLACK ON WHITE)
\$ 19.95**

1000 Business Cards

SUPER PRINTERS

Stationery & Copy Centre Ltd.

5934 Fraser Street, Vancouver, B.C.
V5W 2Z7

321-0220

**WANT TO SELL FASTER?
LOOKING FOR A GOOD
DEAL?**

List with well known Indo-Canadian Personality

Darshan Bains

Res: 275-2533 Pager 667-0884

Multiple Realty
2298 Kingsway
Vancouver
Ph: 434-1431

The Catering King Since 1975

Serving Indian & Canadian Cuisine
Complete wedding banquet centre

**8336 St. George St.
Vancouver**

Ph: 325-5014
Fax: 321-3223

City Kitchen
Ph: 322-2489

ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਡੰਗ

||

ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ

ਸਮਾਂ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਮਰਹਮ ਲਗਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਜ਼ਖ਼ਮ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲ ਰਿਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਦੀ ਇਸ ਇਕਾਤ ਰਾਤ ਵਿਚ ਮੁਕੰਦ ਨੂੰ ਬੀਤੇ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੇ ਅੱਜ ਉਸ ਜੋ ਨਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸਦੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਝੰਜੋੜ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਤੇ ਉਸਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਟਾਂਕੇ ਟੁੱਟ ਗਏ ਹੋਣ। ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਖਿੱਦੋ ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧਾਰ ਉਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪੱਕੀ ਪੀੜੀ ਖਿੱਦੋ ਰੁੜ੍ਹਨ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਕਤਰਨਾਂ ਵਲੈਟਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ...ਤੇ ਝੁਰੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਉਮਰਾ ਤੱਕ ਉਹ ਖਿੱਦੋ ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਹਰ ਕਤਰਨ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦੇ ਟਿਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਮੁਸਕਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੀਤੇ ਦਾ ਹਰ ਪਲ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੋਂ ਫਿਲਮ ਦੀ ਰੀਲ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬੀਤੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਫੱਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਇਕ ਰਿਸਦੇ ਨਸ਼ੂਰ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਛੁਪਾਈ ਮੁਕੰਦ ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਨੇਡਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸੁਣ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੋਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਹ ਫਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਹੀ ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਸੀ। ਉਹ ਗੋਰੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰਦੀ ਰਹੀ ਸਗੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛੇ ਦੱਸੇ ਜਦੋਂ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਉਹਦੇ ਘਰ ਆ ਧਮਕਦੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਖਾਂਦੀ ਪੀਂਦੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦਾ ਹੀ ਘਰ ਹੋਵੇ। ਜਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਮਿੱਥੇ ਸਨ ਉਸਤੋਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਵੱਧ ਖਾ ਗਈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਖਹਿੜਾ ਨਾ ਛਡਿਆ। ਅੱਕ ਕੇ ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਹੋਸ਼ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਟਿੰਡੀਆ ਜਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਠਾਨ ਲਈ। ਟਿੰਡੀਆ ਗਏ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਤਰਮਾਰ ਸੀ। ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੰਗੇ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੇਖ, ਪਸੰਦ, ਰੱਦ ਕਰ, ਤੇ ਫੇਰ ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਲਾਹੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ।

ਮੁਕੰਦ ਕੋਲ ਮਸਾਂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਹੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨੇ ਝੱਟ ਪੱਟ ਇਕ ਮੂੰਹ ਮੱਥੇ ਲਗਦੀ ਕੁੜੀ ਮੰਜੂਰ ਕਰ ਲਈ। ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਹੁ ਦੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਭਰ ਕੇ ਮੁਕੰਦ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਇਆ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ, ਹੁਣ ਇਕ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤੈਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਦਾ। ਨਵੇਂ ਬਣਾਏ ਮਿਤਰਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਬੁਲਾਉਂਦਾ...ਤੇ ਉਛਲਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਤਾਰਿਕਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ। ਸਾਲ ਡੇਢ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਚੱਕਰਵਿਯੂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਤਾਰਿਕਾ ਆਖ਼ਿਰ ਕਨੇਡਾ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਮੁਕੰਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਚਮਕ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਹਰ ਹੀਲੇ ਤਾਰਿਕਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦਾ। ਵੀਕਐਂਡ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਕਦੀ ਫਿਲਮ, ਕਦੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਜਾਂ ਕਦੀ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਪਾਰਕਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਝੀਲਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਸਹੀ ਲੀਹ ਤੇ ਪੈ ਤੁਰੀ ਜਾਣੇਗੀ...ਤਾਰਿਕਾ ਵੀ ਕਮਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏਗੀ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਇਕ ਘਰ ਖਰੀਦ ਲੈਣਗੇ...ਫਿਰ ਘਰ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਖਾਵਾਂ ਸ਼ੌਰ ਭਰ ਜਾਣੇਗਾ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਭਰ ਲਵੇਗਾ...ਤਾਰਿਕਾ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾਉਣਾ ਚਾਹੇਗੀ...ਫੇਰ ਕੀ ਐ? ...ਮੁਕੰਦ ਦਾ ਮਨ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉੱਡਦੇ ਜਾਪਣ ਲੱਗੇ। ਮੁਕੰਦ ਤੋਂ ਇਹ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤਾਰਿਕਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਕੱਲੀ ਬਿਤਾਏ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਨੂੰ ਸੁਝਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਬੈਠੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੋਰਸ ਕਰ ਲਵੇ। ਨਾਲੇ ਜੀ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗਾ, ਨਾਲੇ ਕੰਮ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਆਸਾਨੀ ਹੋਏਗੀ।

ਅਜੇ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਸੱਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਤੇ ਹੁਲਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਕਿ ਇਕ ਘਨਾਘੇਰ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਨੇ ਮੁਕੰਦ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਦੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਖਿੱਦੋ ਤੋਂ ਉਧੜਦੀ ਆਉਂਦੀ ਅਗਲੀ ਕਤਰਨ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਿਸਦੇ ਨਸ਼ੂਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸੀ। ਤਾਰਿਕਾ ਨੂੰ ਕਨੇਡਾ ਆਈ ਨੂੰ ਅਜੇ ਮਸਾਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਉਸਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ 'ਚੋਂ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਲਗਦੇ ਇਕ ਅੰਕਲ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਕਨੇਡਾ ਵੀ ਆਉਣਗੇ। ਅੰਕਲ ਆਏ, ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨ ਰਹਿਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਗਰੋਂ ਤਾਰਿਕਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਲਾਅ ਉਤਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਮੁਕੰਦ ਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਹ ਰੀਲਾਂ ਧੁਆ ਲਿਆਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਸਨ। ਉਂਝ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਤਾਰਿਕਾ ਫੋਟੋਆਂ ਵੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਮੁਕੰਦ ਫੋਟੋ ਲੈਬ 'ਚੋਂ ਦੋ ਰੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਚਲੇ ਤਾਰਿਕਾ ਦਾ ਦਿਲ ਕੁਝ ਦਿਨ ਲੱਗਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਐਲਬਮ ਵਿਚ ਸਜਾਏਗੀ...ਕੁਝ ਦਿਨ...ਸ਼ਾਇਦ...ਉਹ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰੀਲ ਉਸ ਆਪ ਖਿੱਚੀ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਰੀਲ ਇਕ ਦਿਨ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਕੈਮਰੇ ਵਿਚ

ਪਾ ਕੇ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਤੇ ਕਰ ਕੇ ਤਾਰਿਕਾ ਨੂੰ ਦੇ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮਗਰੋਂ ਖਿੱਚ ਲੈਣ, ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤਾਰਿਕਾ ਦੇ ਅੰਕਲ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੁਕੰਦ ਸੋਚੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਹੱਥ ਸਟੇਰਿੰਗ ਤੇ ਫਿਸਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਐਵੇਂ ਉਸਦਾ ਜੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਾਰ ਸੜਕ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ ਖੜਾ ਲਵੇ ਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਵੀ ਆਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ.. ਪਰ ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਪਲ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਜੇ ਖਰਾਬ ਵੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਿਹੜਾ ਲੈਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਨੇ....ਤੇ ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਕਾਰ ਖੜਾਉਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਰ ਘਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਈ। ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਇਕ ਖੁੱਤਖੁੱਤੀ ਜਿਹੀ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਦੱਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੇ...ਤੇ ਉਸਨੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਲੈਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸੜਕ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਫੋਟੋਆਂ ਵਾਲੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਕੁਝ ਫੋਟੋਆਂ ਬਾਹਰ ਤਿਲਕ ਆਈਆਂ ਸਨ...ਰੰਗੀਨ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਤਾਰਿਕਾ ਦਾ ਚਮਕਦਾ ਚਿਹਰਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਅੰਕਲ ਜੋ ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਅਧਕਸ਼ ਉਮਰ ਦੇ ਦਸਤਾਰ ਧਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ, ਫੋਟੋ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬਾਕੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੁਕੰਦ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਫੋਟੋ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਦੋਨੋਂ ਲਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਨਾਲ ਦੀ ਸੀਟ ਤੇ ਦੇਰੀ ਕਰ ਲਈਆਂ, ਫਿਰ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਇਕ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਚਾਨਕ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ ਜਿਵੇਂ ਮਣਾਂ ਮੂੰਹੀਂ ਭਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ...ਉਸ ਤੋਂ ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਹੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਤਾਰਿਕਾ ਦੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਬਾਰਾਂ ਪਾਈ ਉਹਦੇ ਅੰਕਟ ਖੜੇ ਮੁਸਕੁਰਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਾਰਿਕਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਖੁਮਾਰੀ ਸੀ। ਮੁਕੰਦ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਾਲੇ ਪੀਲੇ ਧੱਬੇ ਜਿਹੇ ਆਉਣ ਲੱਗੇ... ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਮੱਧਮ ਤੇ ਭੂਸਲੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਪੇ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ?....ਮੁਕੰਦ ਦੀ ਸੋਚ ਜਿਵੇਂ ਸੁੰਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਤੇ ਕੀਤਾ ਕੈਮਰਾ ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਟ੍ਰਿਕ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸੀ...ਤਾਰਿਕਾ ਸ਼ਾਇਦ ਕੈਮਰੇ ਦੇ ਟਿਸ ਗੁਣ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਅੰਕਲ ਪੇਂਜ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਕੁਝ ਸੈਕਿੰਡ ਲਾਟੀ ਉਕ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਸਨ...ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਹਿਮ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ....ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਹਰ ਕੋਣ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਘੁੰਮਾ ਫਿਰਕੇ ਤੱਕੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ....ਵਹਿਮ ਲੋਹ-ਡਲੀ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ... ਕਿਤੇ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ....ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਕਿਸੇ ਅਣਦਿਸਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਲੋਹ-ਡਲੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਟਕਰਾ ਕੇ ਖੁੰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ....ਉਸ ਨੇ ਭਾਰੇ ਭਾਰੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੁੜ ਸਾਰੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਉਸੇ ਲਫ਼ਾਫ਼ੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਕ ਦਮ ਕਾਰ ਸਟਾਰਟ ਕੀਤੀ, ਜੀ ਕੀਤਾ ਫੁੱਲ ਸਪੀਡ ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤੇ ਵਜਣ ਦੇਵੇ ਜਿਥੇ ਵਜਦੀ ਹੈ....ਪਰ ਟਿਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਬਿਰਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਜ਼ਮ, ਦੁੱਖ ਤੇ ਭੈੜੇ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਰਖਣ ਲਈ ਬਜ਼ਿਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ...ਤੇ ਟਿਨਸਾਨ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਬਣਿਆ ਮੋਤ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ....

ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਨ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਲਫ਼ਾਫ਼ਾ ਤਾਰਿਕਾ ਵਲ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਤਾਰਿਕਾ ਜੋ ਸਿੱਕ ਤੇ ਭਾਂਡੇ ਧੋ ਰਹੀ ਸੀ,

ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਤੋਲੀਏ ਨਾਲ ਪੂੰਝ ਕੇ ਅੱਗੇ ਹੋਈ ਤੇ ਇਕ ਦੱਮ ਲਫ਼ਾਫ਼ਾ ਫੜਦੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, 'ਵੇਖਾਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਆਈਆਂ?' ਉਹ ਫੋਟੋਆਂ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵੇ ਭਾਵ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇਜ਼ ਤੇਜ਼ ਫੋਟੋਆਂ ਮਗਰ ਭੱਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੁਕੰਦ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ....ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਸੁੱਝੀ, ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੀ ਗੁਫ਼ਾ 'ਚੋਂ ਜਿਵੇਂ ਬੋਲਿਆ ਹੋਵੇ, 'ਚਲ ਤਾਰੇ ਆਪਾਂ ਟਿੰਡੀਆ ਦਾ ਗੇੜਾ ਮਾਰ ਆਈਏ, ਬਾਪੂ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦੇ, ਨਾਲੇ ਉਸ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸਾਰ ਲਈ ਜਾਉਗੀ, ਨਾਲੇ ਤੇਰਾ ਉਦਰਿਆ ਚਿੱਤ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਊ।' ਤਾਰਿਕਾ ਨੇ ਫੋਟੋਆਂ ਤੋਂ ਨਿਗਾਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮੁਕੰਦ ਵੱਲ ਟਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਜੇ ਕੱਲ ਤਾਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤਾਰੇ ਤੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਲੱਭ ਲੈ, ਹੱਥ ਬੋੜਾ ਸੋਖਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ....ਬਗੈਰ ਕੁਝ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਮੁਕੰਦ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਹਦੀ ਰਹੀ...

'ਹਾਂ, ਸੱਚੀ, ਮੈਂ ਸਹੀ ਕਹਿੰਨਾ, ਚਲ ਚਲੀਏ ਟਿੰਡੀਆ ਨੂੰ।' ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖੀ। ਤਾਰਿਕਾ ਨੇ ਹਥਲੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਲੱਗਭੱਗ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਭੱਜ ਕੇ ਮੁਕੰਦ ਦੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਗਈ....'ਸੱਚ?....ਚਲੋ ਅੱਜੇ ਹੀ ਚਲੀਏ....ਹੁਣੇ ਹੀ....' ਤੇ ਉਹ ਸੁਦਾਈਆਂ ਵਾਂਗ ਮਚਲ ਪਈ।

'ਓ ਹੋ, ਠਹਿਰ ਤਾਂ ਸਹੀ....' ਕਹਿੰਦੇ ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲਫਕੜੀ ਆਪਣੇ ਗੱਲ ਦੁਆਲਿਓ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਫੇਰ ਹਫ਼ਤੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮਗਰੋਂ ਮੁਕੰਦ ਤਾਰਿਕਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਟਿੰਡੀਆ ਗੇੜਾ ਮਾਰਨ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਕੰਦ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਮੁੜਿਆ ਸੀ ਟਿੰਡੀਆ ਤੋਂ। ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਟਿੱਚਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤਾਰਿਕਾ ਅਜੇ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਸੋਚਿਆ ਹੋਰ ਰਹਿ ਲਵੇ ਮਹੀਨਾ-ਖੰਡ।ਪਰ ਉਹ ਮਹੀਨਾ-ਖੰਡ ਕਦੀ ਨਾ ਮੁੱਕਿਆ। ਸਾਲਾਂ ਤੇ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਰਨ ਲੱਗੇ...ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਡੰਗਿਆ, ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਭੰਨਿਆ ਮੁਕੰਦ ਟਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਤੋਂ ਗਿਆ ਹੋਵੇ....ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸਦੇ ਹਨੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰੋਡੀਓ ਕਲਾਕ ਦੇ ਤਿੱਖੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਲੇ ਹਰੇ ਨੰਬਰਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣ ਸੀ। ਉਸ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ। ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਜ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਬਾਹਰ ਮੁਸਲਾਧਾਰ ਵਰਖਾ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸੀ, ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਤੇ ਝੱਖੜ ਨਾਲ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਖੜ ਖੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬੇਚੈਨ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਐਨੀ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ਤੇ ਟੇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੋਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਗੁਆਚਾ, ਉਸ ਘੜੀ ਨੂੰ ਚੰਦਰੀ ਕਹਿ ਕੇ ਕੋਸਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਘੜੀ ਉਸ ਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਟਿੰਡੀਆ ਲੈ ਜਾਕੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਆਉਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟਿਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਨੀ ਭਿਣਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣ ਦਿੱਤੀ। ਨਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਨਾ ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ। ਨਾ ਕਨੇਡਾ ਨਾ ਟਿੰਡੀਆ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਉਸ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਹੀ ਚੁੱਕਿਆ, ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਡੰਗ ਦਾ ਨਾਸ਼ੂਰ ਵੀ ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਹੀ ਜਹਿਆ। ਤਾਰਿਕਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਨਿਰਫਲਤਾ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਸੀ, ਜੋ ਅਣਭੋਲ

ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਰੱਤੀ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਵਹਿਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿੱਠੇ ਮੁਹਰੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਦਾ ਲਈ ਖ਼ਤਮ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਮੁਕੰਦ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਤੇ ਦੰਡੀ ਮਨ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਡੰਗ ਦੀ ਚੀਸ ਟੇਲ੍ਹੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਠਲਾ ਨਾ ਸਕਦਾ।

ਮੁਕੰਦ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਵੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਲੁਕਾਈ ਆਪਣੇ ਪੈਕੇ ਬੈਠੀ ਤਾਰਿਕਾ, ਮੁਕੰਦ ਦੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੁਕੰਦ ਦਾ ਦਿਲ ਪੱਥਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਪੰਘਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟਤੀ ਤੇ ਕਦੀ ਹਸਦਾ ਕਦੀ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਅਣਦਿਸਦਾ ਡਰ ਸੀ ਜਾਂ ਤੋਖਲਾ ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਠੋਕਰ ਖਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ....ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਡੰਗ ਦਾ ਨਾਸ਼ੂਰ ਅਜੇ ਭਾਂਵੇਂ ਰਿਸਦਾ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਰ ਪੰਜ ਸੱਤ ਸਾਲ ਮਨਫ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਿਸਦੇ ਨਾਸ਼ੂਰ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦਾ ਟਿਹੀ ਉਪਰਾਲਾ ਉਸ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਟਿੰਡੀਆ ਜਾਣੇ ਤੇ ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਲੈ ਆਏ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ, ਬਾਰਿਸ਼ ਥੰਮ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਝੱਖੜ ਰੁਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਕੰਦ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਾਰੀ ਸਨ ਤੇ ਉਣੀਂਦੇ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸੋਚਿਆ, ਚਲੇ ਦਿਨੇ ਸੌਂ ਲਣੇਗਾ। ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦਸਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਇਹ ਦੋਸਤ, ਮੀਤਾ, ਦੁੱਖ, ਸੁੱਖ ਵੇਲੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਕਲ ਰਾਤ ਹੀ ਉਹ ਟਿੰਡੀਆ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਫੋਨ ਘੁੰਮਾਇਆ, ਕਈ ਰਿੰਗਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੀਤਾ ਭਾਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ, 'ਹੈਲੋ'। ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁਛਿਆ। ਟਿੰਡੀਆ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ। ਪਰ ਮੀਤਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਸੋਗੀ ਸੀ ਤੇ ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ...ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਕੀ ਗੱਲ ਐ, ਉਥੇ ਸਾਰੇ ਠੀਕ ਤਾਂ ਸੀ?'

'ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਠਾਕ ਸਨ ਪਰ....'

'ਪਰ ਕੀ?'

'ਪਰ....ਪਰ...ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ.....?'

'ਕੀ ਹੋਇਆ ਮੇਰੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ?' ਮੁਕੰਦ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

'ਮੁਕੰਦਿਆ....ਭਾਬੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ...' ਕਹਿੰਦਾ ਮੀਤਾ ਝੁੱਬੀ ਹੋ ਪਿਆ...'

'ਮੈਂ ਗਿਆ ਸਾਂ ਉਹਦੇ ਪਿੰਡ। ਉਹਦੇ ਮਾਂ ਪਿਓਂ ਰੋਂਦੇ ਝੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ...ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਮਾੜੇ ਸਨ ਜੋ ਪ੍ਰਾਚੁਣਾ ਲੈਣ ਨਾ ਆਇਆ। ਦੱਸਿਆ ਵੀ ਨਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਧੀ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਸੀ ਜੋ ਇਦਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ, ਧੀ ਕਨੇਡਾ ਵਿਆਹੀ ਤੇ ਨਾ ਵਿਆਹੀਆਂ ਵਰਗੀ ਰਹੀ....'। ਮੀਤਾ ਰੋਣੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ...ਮੁਕੰਦ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਅਹਿਸਾਸ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਨੇ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ....।

☆☆☆☆☆☆☆☆
☆☆☆☆☆☆☆☆

ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਇਨਸ਼ੁਰੈਂਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਰਕੀਟ ਦੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਇਨਸ਼ੁਰੈਂਸ

ਦਫਤਰ

S & S INSURANCE

(Associated Professional
Insurance Services Inc)

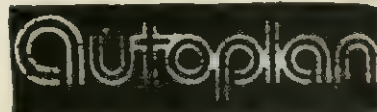
6656 Main St. (2nd Floor)

Vancouver, B.C.

Ph: 324-5711

ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

Auto - Home- Commercial Insurance

ਅਸੀਂ ਵਿਜ਼ਟਿਰਾਂ ਦੀ ਮੈਡੀਕਲ ਇਨਸ਼ੁਰੈਂਸ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

Specializing in the finest East Indian Cousine Natraj Restaurant & Catering Services

Contact your famous Chef

TARLOK SACHDEVA

5656 Fraser St.

(Between 40 & 41 Ave.)

Ph: 327-6141

Now Open for Lunch

12 to 2:30 pm

Dinner Served

5 to 11 pm

ਹਵੇਲੀਆਂ ਤੇ ਪਾਰਕਾਂ

ਸਾਧੂ ਬਿਨਿੰਗ ਤੇ ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ

(ਵੇਨਕੂਵਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਪਾਰਕ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼। ਤਿੰਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਟੋਰ ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੇਪਰ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗੱਪ ਸ਼ੋਪ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਹੁਣ 'ਗਾਹ' ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਇਥੇ ਹੀ ਬਹਿ ਜਾਨੇ ਆਂ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਨਹੀਂ ਜੀ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਚਲੇ ਆਹ ਤਾਂ ਰੋੜ ਦੇ ਬਾਹਲਾ ਹੀ ਨੇੜੇ ਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਲੈ ਰੋੜ ਕਿਹੜੀ ਖਾਈ ਆ ਆਪਾਂ ਨੂੰ। ਬਹਿ ਜਾਉ ਇਥੇ ਟੀ। ਨਾਲੇ ਔਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੂਟੀ ਵੀ ਨੇੜੇ ਟੀ ਆ।
(ਤਿੰਨ ਬੈਠ ਉਪਰ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਬਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹੱਡ ਪੈਰ ਦੁਖਣਾ ਦਾ ਅਭਿਨੈ ਕਰਦਾ। ਆਹ ਪੇਪਰ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ। ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਆ ਹੱਡਾ ਪੈਰਾਂ ਦਾ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਹਾਂ ਜੀ! ਜੇ ਬੰਦਾ ਇਥੇ ਵਿਹਲਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਘਰ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਤੇ ਜੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਦਾਂ ਅਜ਼ਾਟ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਉਣੇ ਐਵੇਂ ਨਾ "ਬੈਹਕਿਆ" ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਣਿਆ ਕਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿਹਾਂ। ਇਹ ਕਾਹਦੇ ਸਾਲੇ ਕੰਮ ਆਂ। ਉਣੇ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਹਲਾਂ ਮਗਰ ਤੁਰੇ ਫਿਰੀ ਦਾ ਸੀ, ਕਦੀ ਸਾਲਾ ਬਕੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਨਾਲੇ ਬੰਦਾ ਉਣੀ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦਾ, ਸੋ ਕੁੱਝ ਤਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਆਂ। ਨਾਲੇ ਜੇ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਬਕੇਵਾਂ ਹੋਵੇ ਵੀ ਤਾਂ ਦੇ ਘੁੱਟ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟੇ, ਸਰੀਰ ਮੁੜ ਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਲਿਆ ਕੱਢ ਅੱਜ ਤੇਰੀ ਪੀਨੇ ਆਂ। ਨਾਲੇ ਦੇਖੀ ਫੇਰ ਹੱਡ ਸਿੱਧੇ ਹੁੰਦੇ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਕਾਹਨੂੰ ਕੱਢਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੀ ਮੁੰਡਾ ਜੰਮਿਆ ਪਈ ਮੈਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਵਾਂ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਮੁੰਡਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜੰਮਿਆ, ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਤਾਂ ਲੱਗੀ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਕੈਸ਼ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਆ, ਨਾਲੇ ਅਨਪਲਾਟੇ ਆਈ ਜਾਂਦਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਨਾਂ ਮੁੰਡਾ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਵਾਂ ਜੰਮਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਰਾਜ 'ਤੇ ਬਿਠਾਲ ਦੇਉ। ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਨੋਂ ਨਹੀਂ ਹੱਟਦਾ।
(ਆਪਣੇ ਕੋਟ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਕੱਢਦਾ ਹੈ) ਲੈ ਫੜ ਮੈਂ ਪਿਲਾਉਣਾ ਅੱਜ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਮੁੰਡਾ ਟਿਹਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਕਰਦਾ। ਚੈੱਕ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਟਿਹਦੇ ਨਾਲ ਕਲਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਟਿਹ ਵਿਚਾਰਾ ਬੇਸਮੈਟ 'ਚ ਟਿਕੱਲਾ ਹੀ ਹੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਓ ਜੀ ਕਾਹਦੀਆ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਸੋਹਰੀ ਕਿਸਮਤ ਟੀ ਟਿਹੋ ਜਿਹੀ ਆ। ਦੋਸ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁੜਿਆਂ ਦਾ ਦਾਬਾ ਰਿਹਾ, ਉਥੇ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਨੇ

ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਹੁਣ ਟੇਬੇ ਆਕੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਗਏ। ਬੱਸ ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਈ ਸਮਝੋ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਉਹ ਐਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਕੋਸਦਾ ਰਹਿੰਨਾ। ਤੇਰੇ 'ਚ ਟੀ ਹਿੰਮਤ ਨਈਂ, ਮੁੰਡਿਆ ਸਾਲਿਆ ਦੀ ਕੀ ਮਜਾਲ ਆ ਆਕੜ ਜਾਣ। ਬੰਦਾ ਦੇ ਦਬਕੇ ਮਾਰੇ, ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਲ-ਲੇ (ਵਿਚਕਾਰਲੇ) ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪਈ ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਸਟੋਰ ਤਾਈਂ ਰਾਈਡ ਦੇਈਂ। ਅੱਗੋਂ ਢਿੱਲੇ ਜਿਹੇ ਬੁੱਲ ਕੱਢ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ - ਬਾਪੂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਚੱਲਿਆਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਪੁੱਤ ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਬਾਅਦ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਪੂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰਾਈਡ ਦੇ ਦਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਉਣੇ ਤੂੰ ਉਹੀ ਆਂ ਨਾ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਪਈ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਚੱਲਿਆਂ। ਭਾਈ ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੀ ਜਾਹ ਮੈਂ ਆਪੇ ਚਲਿਆ ਜਾਊਂ। ਲੈ ਉਹਨੇ ਲੱਖ ਆਰ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਹਦੀ ਕਾਰ ਤੇ ਚੜਿਆ। ਤਕਲੇ ਆਗ ਸਿੱਧਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੁਣ। ਜੇ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਵੀ ਉਹਦੀਆਂ ਰਾਈਡ ਲਈ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਚੜਨਾ ਸੀ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਚਲੇ ਛੱਡੋ। ਲੈ ਫੜ ਬਣੀ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿਹਾਂ ਪਾ ਘੁੱਟ ਆਪਣੇ ਲਈ।
(ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਅਤੇ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜੀ ਲੰਬ ਕਿੱਟ ਵਿੱਚੋਂ ਬਰਮੋਸ ਦਾ ਕੱਪ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜਉਂਦਾ ਹੈ)

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਆਹੋ ਟਿਹਨੂੰ ਫੜਾ, ਜਰਾ ਟਿਹਦਾ ਬੱਕੇਵਾਂ ਲਹੇ। ਵਾਜੇ ਵੇਲੇ ਟਿਹ ਵਾਹਲਾ ਟੀ ਚੱਲੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ।

(ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ, ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੋਤਲ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੋਤਲ ਫੜ ਆਪਣੇ ਲਈ ਹਾੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਕੋ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਧੁੜਧੜੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ "ਚੀਜ਼ ਬਰਗਰ" ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੈ)

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਲੈ ਫੜ ਆਹ ਦੰਦੀ ਵੱਢ ਲਾ ਇਕ। ਜਰਾ ਮੂੰਹ ਲੂਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਊ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਪੀ ਆਵਾਂ।

(ਉੱਠ ਕੇ ਸਟੋਰ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰਦਾ ਹੈ)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਨਰਿੰਜਨ ਸਿਹਾਂ ਆਹ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਪਾ ਲਿਆਈ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ। (ਫਿਰ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਟਿਹ ਹੈਮਬਰਗਰ ਕੱਢੋ ਦਾ ਜੇਬ 'ਚ ਪਾਈ ਫਿਰਦਾਂ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਦੁਪਹਿਰੇ ਲੰਚ ਟੇਮ ਨੂੰ ਲਣੇ ਸੀ ਦੇ। ਆਹ ਅੱਧਾ ਕੁ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਜੇਬੀ 'ਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਸੋਚਿਆ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਆਊ।

(ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਕੱਪ ਫੜੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਕੇ ਕੱਪ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਜਗਤ ਸਿਹਾਂ ਕਦੀ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਹੂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੁਣ?

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਕਿਹੜਾ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਹੂ?

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਆ, ਟਿਹ ਮਾਧੋਪੁਰ ਆਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਲੈ ਏਨਾ ਚਿਰ ਕੱਠੇ ਸੰਧੂਆ ਦੀਆਂ ਕੈਬਿਨਾਂ 'ਚ ਰਹੇ ਆਂ, ਹੁਣ ਪੁੱਛਦਾ ਕਿਹੜਾ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਹੂ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਓ ਅੱਡਾ ਅੱਡਾ ਉਹ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਹੂ। ਨਾਂ ਬਣੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਆ ਮਿਲੇ ਨੂੰ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਥੋਥੇ। ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਡਰੱਗ ਸਟੋਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਂਟਰੀਅਲ ਬੈਂਕ ਆ ਨਾ, ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਡਰਾਫਟ ਬਣਾਕੇ ਲਿਆਇਆਂ ਟਿੰਡੀਆ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣੇ ਆਂ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਟਿੰਡੀਆ ਨੂੰ ਕੀਹਨੂੰ ਪੈਸੇ ਭੇਜਦਾ। ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਟੀ ਟੇਬੇ ਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਉਹਦੀ ਵੱਡੀ ਕੁੜੀ ਜਿਉਂ ਆ ਉਥੇ। ਜਦੋਂ ਮਿਲੂ ਬੱਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟੀ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰੂ। ਜੀ ਉਹ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਆ। ਸਾਰੇ 'ਲਾਕੇ' 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਕੋਈ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ। ਐਤਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਐਨੇ ਲੱਖ ਦਾ ਝੋਨਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਐਨੇ ਲੱਖ ਦਾ ਕਮਾਦ। ਤੇ ਨਾਲੇ ਰੰਡੀ ਰੋਂਦੇ

ਰੋਊ ਬਣੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਆ, ਐਨੇ ਪੈਸੇ ਭੇਜੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਫਰਿਜ ਲੈਣੀ ਆਂ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਪਰ ਟਿਕ ਗੱਲ ਆ ਉਹਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਬੰਦਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਟਿਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਦਾ ਬਹਿ ਜਾ ਬਹਿ ਜਾ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ। ਬਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੇ ਹਟਾ ਈ ਨਾਂ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਓ ਆਹੋ ਕਈ ਬੰਦਿਆ ਨੂੰ ਆਦਤ ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਆ, ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਬੈਠਣ ਉਹਨੀ ਟਿਕੇ ਗਲ ਕਰਨੀ ਆਂ। ਏਦਾਂ ਟੀ ਉਹ ਮਹਿੰਗਾ ਆ, ਜਦੋਂ ਦੇਖੇ ਆਪਣੇ ਸੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀ ਵੱਡਿਆਈਆਂ ਕਰੀ ਜਾਊ। ਸਾਡੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਐਦਾਂ ਆਂ ਸਾਡੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਐਦਾਂ ਆਂ। ਪਈ ਦੱਸ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈਰੀ ਆ ਤੂੰ ਮੰਨੀ ਜਾਹ, ਬਾਕੀਆਂ ਦਾ ਐਵੀਂ ਕਾਹਨੂੰ ਤਾਲੂ ਚੱਟਦਾ। ਪਿਛਲੀ ਵੀਕੇ ਵੀ, ਜਿੱਦਣ ਮੈਂ ਉਹ ਸਵੇਰਿਓਂ ਲੰਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਭੈਣ ਦੇਣੀ ਦਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦਾ ਡਰੈਵਰ, ਮੇਰੀ 'ਫੇਟ' ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਟਰੱਕੀ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਦਣ ਤੁਸੀਂ ਸੁੱਚਾ ਸਿੱਧਾਂ ਰਿਚਮੰਡ 'ਚ ਸਿਟਦੇ ਰਹੋ ਆਂ ਪੇਪਰ ਸਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ...

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਓ ਅੱਛਾ ਅੱਛਾ ਬੋੜਾ ਝੜ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉੱਦਣ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਆਹੋ ਆਹੋ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਪਈ ਘਰ ਨੂੰ ਕੀ ਜਾਣਾ। ਨੂੰਹ ਨੇ ਲੰਚ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਐਵੇਂ ਬੁਰਾ ਜਿਹਾ ਝਾਕਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਉੱਥੇ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਤੇ ਟੀ ਬੰਬ ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਰਾਇਲ ਬੈਂਕ ਦੇ ਮੁਹਰੇ ਆ। ਨੇ ਕੁ ਵਜੇ ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਉੱਥੇ। ਛੇਤਰ ਲਟੀਆਂ ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਸੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਹਟਣ 'ਚ ਟੀ ਨਾ ਆਵੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਰਕੇ ਉੱਠਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪਾਰਕ 'ਚ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉੱਥੇ ਫੇਰ ਉਹ ਬੱਚਨੇ ਹੋਰੀਂ ਆ ਗਏ। ਬੱਸ ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤਾਂਟੀਂ ਤਾਸ਼ ਚਲਦੀ ਰਹੀ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਨਾ ਤੂੰ ਪਾਰਕ 'ਚ ਕਾਹਨੂੰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਨਾ ਉੱਥੇ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਾ ਵਾਸਤਾ। ਬੱਲੇ ਬੈਠਿਆਂ ਦਾ ਸਲਾਬੇ ਨਾਲ ਲੀੜਿਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਤੂੰ ਰਮ ਨਾਲ ਮਰੀਨ ਡਰਾਈਵ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਲਾਗੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਬੁੜੇ ਸਵੇਰੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਟੀ ਆ ਕੇ ਤਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਬਣੀ ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਂ ਨਈਂ ਉੱਥੇ ਜਾਣਾ 'ਲੈਕੀ'। ਟਿਕ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਪਾਲੈਟਿਕਸ ਬਹੁਤ ਚਲਦੀ ਆ। ਕਈ ਬੁੜੇ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਏਦਾਂ ਫਸਦੇ ਆ ਟਿਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜਿੱਦਾਂ ਪਈ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਹਨੀਂ ਹੱਲ ਕਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਆ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਜਣੇ ਤਾਂ ਏਨੇ ਤੱਤੇ ਆ ਪਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੱਲ ਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ। ਕਈ ਉੱਥੇ ਐਵੇਂ ਵਾਧੂ ਦੇ ਚੋਧਰੀ ਬਣੇ ਫਿਰਨਗੇ, ਪਿੰਡ ਭਵਾਂ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਗਾਰਾ ਨਾ ਲਾਹਿਆ ਹੋਵੇ, ਏਥੇ ਮਾਰ ਪੂਰੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਮਝਦੇ ਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਕਈ ਐਵੇਂ ਚਾਹ ਤੇ ਕੁੱਕੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਲੜੀ ਜਾਣਗੇ। ਤੇ ਕਮੇਟੀ ਆਲੇ ਉੱਟੀ ਨੁਕਸਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕੱਢੀ ਜਾਣਗੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਨਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਬੰਦਾ ਟੈਧਰ ਟੀ ਕਿਤੇ ਬੈਂਚ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਗੱਪ ਸ਼ੌਪ ਮਾਰ ਲਵੇ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਨਹੀਂ ਜੀ ਏਨਾ ਮਾੜਾ ਤਾਂ ਨਈਂ ਉੱਥੇ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਏਨਾ ਮਾੜਾ ਤਾਂ ਨਈਂ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ। ਪਰ ਉੱਥੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਬੈਠ ਕੇ ਐਵੇਂ ਵਾਧੂ ਘਾਟੂ ਕਰੀ ਜਾਣੀਆਂ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਚਲੇ ਛੱਡੇ ਯਾਰੋ ਏਥੇ ਤਾਂ ਏਦਾਂ ਟੀ ਰਹਿਣੀ ਆ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਵਾਲੀਆਂ ਮੋਜਾਂ ਕਿੱਥੇ? ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਏਦਾਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਈ ਬੰਦਾ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਰਮਾਨ ਨਾਲ ਤੂਤਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਮੰਜਾ ਡਾਹ ਕੇ ਸੌ ਲੈਂਦਾ ਸੀ

ਤੇ ਜੇ ਦਿਲ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਬੜੇ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਣਾ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੋਧਰ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਨਾ ਹੋਰ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਉਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਤਿਆਰੀ ਛਿਮਾਹੀ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਮੇਲੇ ਲੱਗਣੇ, ਛਿੱਜਾਂ ਪੈਣੀਆਂ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਭਲਵਾਨ ਆਉਣੇ। ਜੋੜੀ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਈ ਦਾਣੀਆਂ ਆਉਣੀਆਂ। ਏਥੇ ਹੁਣ ਆ ਹਰ ਸਾਲ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਰਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਆ ਪਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਚੱਜ ਦਾ ਮੈਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਏਥੇ ਹੈ ਕੀ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ?

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਨਹੀਂ ਜੀ ਉੱਥੇ ਵੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਮਾਨੇ ਬਦਲ ਗਏ ਆ। ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਮੰਡੀਰ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਟੀ ਤੁਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਆ। ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਵੀ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਿੱਥੇ ਆ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਵੀ ਠੀਕ ਆ। ਉੱਥੇ ਵੀ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬਹਾਰਾਂ ਕਿੱਥੇ। ਜਗਤ ਸਿੰਘ, ਬੜੇ ਭਾਈ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਚੇਤਾ ਹੋਣਾ ਜਦੋਂ ਆਪਾਂ ਅਜੇ ਕਹਿਰੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਮਾਹਰ ਮੋਲਿਆਂ 'ਤੇ, ਵਿਆਹਾਂ 'ਤੇ ਰਾਗ ਹੋਣੇ ਰਾਤ ਰਾਤ ਭਰ। ਚਾਰ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਜਨੇਤਾਂ ਟੀ ਠਹਿਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ, ਚੰਗੇ ਵਿਆਹਾਂ 'ਚ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਤੈਨੂੰ ਰਾਗ ਦੀ ਗੱਲ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਚੰਗਾ ਮੋਟਾ ਘਰ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ, ਭੱਠੀਆਂ ਲਾਗੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ। ਚੰਗਾ ਖੁੱਲਾ ਥਾਂ ਬਗਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਸੱਦਿਆ ਸਦੀਕ ਨੂੰ। ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਜੋੜੀ ਬਜਾਉਂਦਾ ਸੀ ਬੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਨਈਂ ਚੇਤੇ। ਬਣੀ ਟਿਹ ਦੇਖ ਲਾ ਤੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਿਹਾ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਾਅ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਨਹੀਂ ਪਾਏ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਗੋੜੀ ਦੇਣੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਰਾਗ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਉਹ। ਹੀਰ, ਪੂਰਨ ਭਗਤ, ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ, ਮਿਰਜਾ ਸਾਹਿਬਾਂ, ਉਹਨੇ ਕੋਈ ਰਾਗ ਛੱਡਿਆ ਟੀ ਨਈਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਦਾ ਕਈ

(ਹਵੇਲੀਆਂ ਤੇ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿਚ ਅਮਨਪਾਲ ਸਾਰਾ ਤੇ ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ)

ਕੁੱਝ ਚੇਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਆਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਏਥੇ ਆਕੇ ਸਾਲਾ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਭੁੱਲੀ ਜਾਂਦਾ। ਟਿਕ ਉਹ ਰਾਗ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

(ਮਿਰਜਾ ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।)

ਚੜਦੇ ਮਿਰਜੇ ਖਾਨ ਨੂੰ ਜੱਟ ਵੰਦਲ ਦਿੰਦਾ ਮੱਤ

ਭੱਠ ਰੰਨਾਂ ਦੀ ਦੇਸਤੀ ਖੁਰੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਤ

ਹੱਸ ਹੱਸ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਯਾਰੀਆਂ ਰੋ ਰੋ ਦੇਵਣ ਦੱਸ...

(ਇਸ ਦੋਰਾਨ ਟਿਕ ਗੋਰਿਆ ਦਾ ਮੂੰਡਾ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਜੀਨ ਦੀ ਪੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਉਪਰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਹੀ ਜੀਨ ਦੀ ਬਾਸਕਟ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਬੂਟ ਹਨ। ਬੋੜਾ ਅੱਥਰਾ ਜਿਹਾ ਤੇ ਲੰਡਰ ਜਿਹਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਟਿਕ ਹੱਥ 'ਚ ਸਿਗਰਟ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਬੀਅਰ ਦੀ ਬੋਤਲ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਦੇਖ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।)

ਗੋਰਾ ਮੁੰਡਾ:

ਹੈ। ਸ਼ੱਟ ਅੱਪ ਯੂ ਗੌਡ-ਡੈਮਡ ਹਿੰਦੂਜ਼। ਵਿਆਹ ਦਾ ਫੱਕ ਤੂ ਯੂ ਬਿੰਕ ਯੂ ਆਰ, ਇਨ ਟਿੰਡੀਆ ਔਰ ਸੱਮਬਿੰਗ

(Hey! Shut up you God damned Hindus. Where the fuck do you think you are? In India or something?)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ:

(ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਲਿਸਨ ਬੋਟੀ - ਵੀ ਨਾਟ ਬਾਦਰ ਯੂ। ਯੂ ਲੀਵ ਅੱਸ ਅਲੋਨ।

(Listen boyee, we not bother you. You leave us alone.)

ਗੋਰਾ ਮੁੰਡਾ: ਯੂ ਲਿਸਨ ਟੂ ਮੀ ਯੂ ਡਰਟੀ ਹੈਗ ਰੈਂਡਜ਼, ਟਿਛ ਯੂ ਵਾਨਾ ਡਰਿੰਕ ਐਂਡ ਸਿੰਗ ਦਿਸ ਮੰਬੋ ਜੰਬੋ ਬੁੱਲਸ਼ਿਟ, ਗੋ ਬੈਕ ਵਿਅਰ ਯੂ ਕੌਮ ਫਰੋਮ

You listen to me you dirty ragheads. If you want drink and sing this mumbo jumbo bullshit, go back where you come

(ਜਦੋਂ ਗੋਰਿਆ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਗੱਲ ਨਾਂ ਸਮਝ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਕੁੱਝ ਕਹਿੰਦਾ ਜਾਂ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਡਰ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰੋਂ ਡਰਿਆ ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਬਹਾਦਰ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੁੰਡਾ ਚਲੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਸਾਲਾ 'ਬਾਸਟਰਡ'। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ 'ਬਾਦਰ' ਕਰਦੇ ਆ। ਦੱਸੋ ਭਲਾ ਆਪਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿ ਤਾਂ ?

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਆ। ਉਦਾਂ ਦੀ ਟਿਹਨਾਂ ਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਫਤੂਰ ਚੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਬੱਤਾ ਬੀਅਰ ਦਾ ਪੀ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਅਗਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਸ਼ੁਗਲ ਆ ਟਿਹਨਾਂ ਭੇਟ ਦਿਆਂ ਖਸਮਾਂ ਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ 'ਬਾਦਰ' ਕਰਦੇ ਆ। 'ਬਾਦਰ' ਆਪਾਂ ਕੀਤਾ ਨਈਂ, ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਜ਼ਿੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਬੂਥੇ 'ਤੇ ਚਾਰ ਜੜਦੇ, ਲੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਲਾ ਕੁੱਛ ਕਹਿੰਦਾ। ਪਰ ਆਪਾਂ ਤੋਂ ਕੁੱਛ ਹੋਇਆ ਈ ਨਹੀਂ। ਉਏ ਆਪਾਂ ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਤੇ ਉਹ ਕੱਲਾ। ਸਾਲਾ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਕੇ ਜਾਂਦਾ ਲੱਗਾ। ਕੋਈ ਹੱਜ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਣ ਦਾ ਵੀ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਬਗਾਨਾ ਮੁਲਕ ਆ ਆਪਾਂ ਏਥੇ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੇ ਆਂ। ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਲੜਦੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਐਵੇਂ ਆਪਣੇ ਸੱਟ ਪੇਟ ਲੁਆ ਬਹਿੰਦੇ। ਜੇ ਉਹ ਚਾਰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਵੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਕੀ ਗਿਆ। ਸਹੁਰੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਟੀ ਜਬਾਨ ਰੰਦੀ ਕੀਤੀ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: (ਖਿੰਝਕੇ) ਫਰਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਯਾਰ, ਗੱਲਾਂ ਕੀ ਕਰੀ ਜਾਨਾਂ ਤੂੰ। ਪਿੰਡ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਉਏ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਉਹ ਮਿੰਟ 'ਚ ਲਾਹ ਪਾਹ ਕਰ ਗਿਆ। ਨਾਲੇ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਬਗਾਨੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ, ਟਿਹਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਜੇ ਬੰਦੇ 'ਚ ਕੰਡ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੱਗਾ ਸੀ ਉੱਠਣ। ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ, ਕੀ ਪਤਾ ਨਾਲ ਖੜੇ ਵੀ ਕਿ ਨਾ। ਪਰ ਜੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਇਆ ਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚ ਲਿਆ, ਸਾਲੇ ਨੂੰ ਸੰਘੀਓ ਫੜ ਲੈਣਾ, ਫੇਰ ਦੇਖੀ ਜਾਊ ਜਿਹੜੀ ਹੋਊ। ਆਪਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਟਿਹੇ ਜਿਹੀ ਬਿਜਤੀ ਜਰ ਹੁੰਦੀ।

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਗੱਲ ਤਾਂ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਠੀਕ ਆ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿਆਂ। ਟਿਹ ਸੱਤ ਸਾਲੇ ਜੁੱਤੀ ਦੇ ਯਾਰ ਆ। ਉਦਾਂ ਨਹੀਂ ਸੂਤ ਆਉਣ ਆਲੇ। (ਕੁੱਕ ਕੇ) ਚਲੇ ਛੱਡੋ ਮਿੱਟੀ ਪਾਓ ਟਿਹਤੇ। ਆਹ ਜਗਤ ਸਿਆਂ ਪਾਈਂ ਯਾਰ ਬੋਜੀ ਜਿਹੀ ਸਾਲਾ ਸੁਆਦ ਈ ਜਾਂਦਾ ਲੱਗਾ।

(ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ ਫੇਰ ਟਿਕ ਟਿਕ ਦਰਮ ਪਾਏ ਹਨ।)

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: (ਪੀਣ ਲੱਗਾ ਡਰਦਾ ਡਰਦਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ) ਉਦਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਏਦਾਂ ਏਥੇ ਪਾਰਕ 'ਚ ਪੀਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁੱਸਾ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਈ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ?

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਤੂੰ ਵੀ ਯਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿਆਂ ਕਦੀ ਕਦੀ ਬਾਹਲਾ ਈ ਬੱਲੇ ਲੱਗ ਜਾਨਾਂ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਹੀ ਦੱਸ ਆਪਾਂ ਹੁਣ ਬੈਠੀਏ ਵੀ ਕਿੱਥੇ। ਗੋਰਿਆਂ ਕੋਲ ਸੋਥ ਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਬੀਅਰ ਪਾਲਿਆਂ 'ਚ ਤੇ ਪੱਥਾਂ 'ਚ ਬਹਿਕੇ ਸ਼ੁਗਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਆ। ਆਪਾਂ ਬੀਅਰ ਪਾਲਿਆਂ 'ਚ ਜਾਣੀਏ ਤਾਂ ਮੰਡੀਰ ਪੱਗਾਂ ਨੂੰ ਪੈਂਦੀ ਆ। ਘਰ ਬਹੀਏ ਤਾਂ ਨਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਤੁਸੀਂ ਰੋਲਾ ਬਹੁਤ ਪਾਉਂਦੇ ਆਂ। ਆਪ ਸਾਲੇ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈਦਵਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਤੱਕ ਰੱਜਦੇ ਰਹਿਣ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿਆਂ ਰੋਣਾ ਤਾਂ ਟਿਹੀ ਆ। ਦੇਸ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਰਾਜ ਕਰੀ ਦਾ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਉਂਗਲੀ 'ਤੇ ਨੱਚਦੇ ਸੀ। ਧਰਮ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਗੱਪ ਮਾਰਦਾ, ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚ ਦਸ ਦਸ ਮੰਜੇ ਤਿੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਆਇਆ ਗਿਆ ਹੋਣਾ, ਅਗਲੇ ਦੀ ਬਹਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਆਓ ਭਗਤ

ਕਰਨੀ। ਚੌਹ ਬੰਦਿਆ 'ਚ ਟਿੱਜਤ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਮਾਣ ਵੀ। ਏਥੇ ਹੁਣ ਸਾਲਾ ਚੱਕਰ ਟੀ ਹੋਰ ਆ। ਬਾਹਰ ਆਹ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਛੋਕਰੇ ਲਾਹ ਪਾਹ ਕਰਦੇ ਆ। ਘਰ ਹੋਰ ਹੀ ਭੰਗ ਭੁੱਜਦੀ ਆ। ਲੈ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਭਾਈਦਵਾਂ ਆ, ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਨੂੰਹ ਮੇਰੀ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਟੀ ਅਵਾ ਤਵਾ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪੈਣਾ। ਕੀ ਟਿੱਜਤ ਆ ਟਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ? ਸਮਝ ਨਈਂ ਆਉਂਦੀ ਬੰਦਾ ਕਰੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕੀ ?

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਬਣੀ ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਸੁਭਾਅ ਏਦਾਂ ਸੀ ਪਈ ਪੀਣੀ ਬੋਜੀ ਤੇ ਟਿਨਜ਼ੁਆਣੇ ਕਰਨੀ ਜਾਦਾ। ਡਰਿੰਕ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਣਾ, ਗੱਪ ਸ਼ੌਪ ਮਾਰਨੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਘੁੱਟ ਡਰ ਲੈਣਾ। ਦੇਸ ਵੀ ਏਦਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਆ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟਿਥੇ ਆਕੇ ਵੀ ਏਦਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਕੁ ਅਸੀਂ ਆਏ ਸੀ ਨਾ, ਉਦੋਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਅਜੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਭੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੰਬੜਿਆ। ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੇਸਮਿੱਟ 'ਚ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਰੂਹ ਨਾਲ। ਅਸੀਂ ਪੈ ਪੁੱਤ ਨੇ ਟਿਕ ਟਿਕ ਡਰਿੰਕ ਪਾਕੇ ਨਾਲ ਟੀ, ਵੀ, ਦੇਖਣੀ ਤੇ ਨਾਲੇ ਨਿਆਣਿਆਂ ਨਾਲ ਹੱਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਪਰ ਫੇਰ ਆ ਸਾਲਾ ਦੌੜੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦਾ ਪੰਗਾ ਲੈ ਲਿਆ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਟਿਹ ਵੱਡੇ ਘਰਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਲੋਕੀਂ ਪੱਟੇ ਆ।

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਓ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਠਾਕ ਟੀ ਰਿਹਾ। ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਮਿੱਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਚੰਗੀ ਕਿਸ਼ਤ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕੁਛ ਨੂੰਹ ਕਲੀਨਅੱਪ ਦਾ ਕਰਕੇ ਬੋੜੇ ਬਹੁਤ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਐਸੀ ਮਿੱਲ ਖੜੀ ਹੋਈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਉਂਤੇ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਤੀਵੀਂ ਆਦਮੀ ਦੋਵੇਂ ਦੇ ਦੇ ਸ਼ਿਫਟਾਂ ਕਲੀਨ ਅੱਪ ਕਰਦੇ ਆ। ਮੇਰੀ ਸਿੰਘਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗੈਨ ਲੁਆ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਆ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਕੈਬਿਨਾਂ 'ਚ ਮੱਛਰ ਲੜਾਇਆ, ਹੁਣ ਅਨਪਲਾਏ ਦੇ ਨਾਲ ਆਹ ਪੇਪਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਬੋੜੇ ਬਾਹਲੇ ਕੈਸ ਲੈ ਆਈਏ ਆ। ਫੇਰ ਵੀ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਭੋਰਾ ਦਾਰੂ ਦਾ ਪੀ ਲਈਏ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਨਾ ਤੇਨੂੰ ਕਾਤੋਂ ਖਿੱਝਦੇ ਆ, ਤੇਰਾ ਮੁੰਡਾ ਆਪ ਏਨੀ ਪੀਂਦਾ ਆ।

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਹੁਣ ਨਈਂ ਨਾ ਪੀਂਦਾ। ਹੁਣ ਉਹ ਘੋਟਵੀਂ ਜਿਹੀ ਪੱਗ ਬੰਨਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਹੁਕਮ ਚਾੜਤਾ ਪਈ ਘਰ 'ਚ ਸ਼ਰਾਬ ਨਈਂ ਵੜ ਸਕਦੀ। ਹੁਣ ਪੀਣੀ ਵੀ ਆਹ ਪਾਰਕਾਂ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਪੈਂਦੀ ਆ। ਏਥੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ, ਘਰ ਘਰਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕੇ। ਮਨ ਸਾਲਾ ਏਨਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਪਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਬੰਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੀ ਖਾ ਲਵੇ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਅੱਜ ਤਾਂ ਬਾਹਲੀਆਂ ਦੇਰੀਆਂ ਦਾਹੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਆਂ।

(ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੋਤਲ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ 'ਦਰਮ' ਪੀਕੇ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਆ। ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏਸ ਮੁਲਕ 'ਚ।

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਨਿਆਣੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਸ਼ੁਗਲ ਮੇਲਾ ਕਰੀਏ ਟੀ ਨਾ। ਬਸ ਪਾਠ ਟੀ ਕਰੀ ਜਾਣੀਏ। ਪਈ ਦੱਸੋ ਜੇ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਬੋਜ਼ੀ ਜਿਹੀ ਜਾਦਾ ਹੋ ਗਈ ਆ ਤਾਂ ਟਿਹਦਾ ਮਤਲਬ ਟਿਹ ਬੋੜੇ ਆ ਕਿ ਸਾਡੀ ਰੂਹ ਟੀ ਮਰ ਗਈ। ਸਾਡਾ ਵੀ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਉਦਾਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਟਿਸ ਮੁਲਕ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਵੀ ਕੀ ਆ। ਨਾ ਬੰਦਿਆ 'ਚ ਕੋਈ ਮੋਹ ਨਾ ਮੁਹੱਬਤ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਹਲ। ਹਰ ਬੰਦਾ ਭੱਜਾ ਟੀ ਫਿਰਦਾ।

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਦੋ ਮਿੰਟ ਖੜਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ। ਲੋਕ ਐਂ ਕਾਰਾਂ ਦੇੜਾਈ ਜਾਂਦੇ ਆ ਜਿਦਾਂ ਪਿਛੇ ਗੋਲੀ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਚੋਂਦੀ ਘੱਟੋ ਲੋਕ ਦੇੜੇ ਟੀ ਫਿਰਦੇ ਆ। ਟਿਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਮਾਪਿਆ ਕੋਲ ਨਿਆਣਿਆ ਲਈ ਟੈਮ ਆ, ਨਾ ਤੀਵੀਂ ਕੋਲ ਆਦਮੀ ਲਈ। ਬੱਸ ਚਲੇ ਚੱਲ ਚਲੇ ਚੱਲ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਸਾਡੇ ਅਰਗਿਆਂ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਲਕ ਬਾਹਲਾ ਟੀ ਭੈੜਾ। ਬੰਦਾ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਨਾ ਵਾਸਤਾ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਆਣੇ ਦੰਦੀਆਂ ਚੁਗਾਉਂਦੇ ਆ। ਸਟੋਰਾਂ 'ਚ ਜਾਓ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੀ ਅਲਾਂ ਟੇਦਾਂ ਦੇਖਦੇ ਆ ਜਿੰਦਾਂ ਅਸੀਂ ਚੋਰ ਹੋਣੀਏ। ਘਰ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਨਿਆਣੇ ਟੀ, ਵੀ, ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਕਰਦੇ। ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਸਾਡੇ ਕੁਛ ਸਮਝ ਟੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੁਣ ਘਰ ਬੈਠੇ ਕਰੀਏ ਵੀ ਕੀ। ਇਲ 'ਚ ਟਿਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਆ ਕਿਸੇ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਗੱਪ ਸ਼ੌਪ ਮਾਰੀ ਜਾਣੇ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਆ ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹਫ਼ਤੇ 'ਚ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਡਾਈਵੈਂਟ ਨਾਲ ਬਹਿ ਨਾ ਲਾ ਲਈਏ ਅੰਦਰ ਪਾਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਦੋ ਪੱਲ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਟਿਕਾਣੇ ਜਿਹਾ ਆ ਜਾਂਦਾ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: (ਬੋਝਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਡਾਈਵੈਂਟ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਈਂ ਟਿਕੇ ਆਪਣਾ। ਬੜੇ ਡਾਈ ਜਗਤ ਸਿੰਘਾਂ ਭੈੜ ਕੋਈ ਦਿਲ ਦਾ ਰਾਗ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਨਹੀਂ ਬਣੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਨ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਮਨ ਨੂੰ ਕੀ ਆ, ਬੜੇ ਡਾਈ ਆਪੇ ਮੰਨ ਜੂ। ਆ ਲੈ ਦੋ ਘੁੱਟਾਂ ਲਾ। ਫੇਰ ਆਪੇ ਜੀ ਕਰਨਾ ਤੇਰਾ ਕੁਛ ਸੁਨਾਉਣ ਨੂੰ।

(ਕੱਪ 'ਚ ਸ਼ਰਾਬ ਪਾਕੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਟੋਨੇ ਨੂੰ ਟਿਕ ਜੋਰ ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੱਧਿਆ ਹੱਥ ਥਾਂ ਟੀ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ: ਹੈਲੋ ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ। ਐਂਡ ਹਾਊ ਆਰ ਯੂ ਟੁਡੇ।
(Hello, Mr. Singh, and how are you today?)

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤੇ

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਓ ਕੁੱਛ ਕੁੱਛ।
(ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਬੋਤਲ ਬੱਲੇ ਰੱਖਦਾ ਅਤੇ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਵੇਰੀ ਗੁੱਡ ਸਰ (very good sir)

ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ: ਟਿਟ ਟਿਚ ਟੋ ਨਾਟੀਸ ਵੇਦਰ ਵੀ ਆਰ ਹੈਵਿੰਗ।
(It is a nice weather, we are having.)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਯੈਸ... ਵੇਰੀ ਨੈਸ ਵੇਦਰ (yes... very nice (nice) weather.)

ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ: ਆਰ ਯੂ ਜੈਟਲਮਨ ਟਿਨਜ਼ੁਅਟਿੰਗ ਯੂਅਰਸੈਲਫ।
(Are you gentlemen enjoying your self?)

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: (ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਟਿਹ ਭੈਣ ਦੇਣੀ ਦਾ?

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਕੁੱਛ ਨਈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਟਿਹਦੇ ਨਾਲ ਟਾਕ। (ਫੇਰ ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ ਨੂੰ) ਯੂ ਨੋ ਨੈਸ ਵੇਦਰ, ਅ... ਲਿਟਲ ਡਰਿੰਕ ਗੁੱਡ।
(You know nice weather, a little drink good.)

ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ: ਯੈਸ ਆਈ ਐਮ ਸ਼ੁਅਰ, ਬੱਟ... (yes I am sure, but...)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਯੂ ਨੋ ਮਾਈ ਫਰਿੰਡ (ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਟਿਕਾ ਕਰਕੇ) ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਗਰੈਂਡ ਫਾਦਰ, ਹਿਜ ਬੋਟੀ ਬੇਬੀ ਸਨ ਬੋਰਨ। ਯਾ, ਵੀ ਹੈਪੀ। ਯੂ ਨੋ ਲਿਟਲ ਡਰਿੰਕ... ਯੂ ਨੋ ਆ... ਆ, ਸੈਲੀਬਰੇਟ।
(you know my friend jagat singh, grand father, his boy, baby son born. yeah we happy. You know little drink....you know a a celebrate.)

ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ: (ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮੁਸਕਰਾਕੇ) ਓ ਆਈ ਸੀ ਕੰਗਰੇਚੁਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ ਬੱਟ ਜੈਟਲਮੈਨ...
(O.I see, congratulations Mr. Singh... but gentlemen...)

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: (ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ) ਉਣੇ ਟਿਹ ਮੈਨੂੰ ਕਾਹਦਾ ਕੰਗਰੇਚੁਲੇਸ਼ਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ। ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਵੀ ਪਿੜ ਪੱਲੇ ਪਾ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਟਿਹ ਭਨੇਰੁ ਜਿਹਾ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: (ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਗੱਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ ਨੂੰ) ਯੂ ਲਿਟਲ ਡਰਿੰਕ?

ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ: (ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ) ਓ ਨੋ ਬੈਕ ਯੂ। ਜੈਟਲਮੈਨ ਆਈ ਮਸਟ ਟੌਲ ਯੂ ਦੇਟ ਯੂ ਸ਼ੁੱਧ ਫਾਈਂਡ ਸਮ ਪਰਾਈਵੇਟ ਪਲੇਸ ਟੂ ਡਰਿੰਕ

(O, no, thank you Gentlemen I must tell you that you should find some private place to drink.)

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਓ ਟਿਹਨੂੰ ਕਹਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੀ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੀ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰ ਯਾਰ, ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪੇ ਕਰ ਲੈਣੀ ਆ ਸਾਰੀ ਬਾਤ, ਉਹ ਕਿਤੇ ਨਿਆਣਾ? (ਫੇਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਲਾਹ ਯਾਰ ਟਿਹਨੂੰ ਗਲੋਂ। ਕੀ ਘੋੜੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਗਾਈ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਲੇ ਨੇ ਪੀਤੀ ਲਾਹ ਤੀ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: (ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ ਨੂੰ) ਯਾ ਵੀ ਨੋ, ਵੀ ਗੋ ਹੋਮ ਯਾ।
(Yeah We know, we go home, yeah)

ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ: ਯੈਸ ਆਈ ਥਿੰਕ ਦੇਟ, ਯੂ ਸ਼ੁੱਧ ਮੂਵ ਰਾਈਟ ਨਾਊ।
(Yes I think that you should move right now)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਯੈਸ ਐ.ਕੇ.ਵੀ ਗੋ (ਦੁਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ) ਚਲੋ ਉੱਠੋ ਯਾਰ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਟੇਬੋਂ ਹਿੱਲਣਾ ਪੈਣਾ।

(ਭਿੰਨ ਉਠਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ ਪਿੱਛੇ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦਾ ਹੈ)

ਪੁਲੀਸ ਮੈਨ: ਗੁੱਡ ਨਾਈਟ ਜੈਟਲਮੈਨ (Good night gentlemen)

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਗੁੱਡ ਨੈਟ। ਸਾਲੇ ਨੇ ਸਾਰਾ ਫੱਨ ਖਰਾਬ ਕਰਤਾ, ਹੁਣ ਗੁੱਡ ਨੈਟ ਕਾਹਦੀ ਰਹਿ ਗਈ ਉਣੇ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਚੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੁਣ। ਆਪਾਂ ਦੇ ਮਿੱਟਾਂ ਤੱਕ ਉਥੇ ਫੇਰ ਜਾ ਬਹਾਰੇ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿਨਾ ਹੁਣ ਚਲਦੇ ਆ ਘਰਾਂ ਨੂੰ, ਲੇਟ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੋ ਗਏ ਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ। ਐਵੇਂ ਕਿਉਂ ਡਰੀ ਜਾਨੈ। ਲਓ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ (ਪੜਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਟੇਜ ਦੇ ਟੋਪਰ ਉੱਪਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉੱਚੀ ਦੇਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਦਾ ਹੈ) ਉਣੇ ਆ ਜਾਓ ਚਲੇ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ। (ਮੁੜਕੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਬਣੀ ਇਕ ਗੱਲ ਆ, ਟਿਹ ਸਾਲੀ ਟੇਬੋਂ ਦੀ ਪੁਲੀਸ ਉਦਾਂ ਬੜੀ ਵੱਧੀਆ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਬੰਦੇ ਦੀ ਇੱਜਤ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਆ। ਦੇਸ ਤਾਂ ਪੁਲਸੀਏ ਮਾੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਤੇ ਦਾਹੜੀ ਨੂੰ ਪੈਂਦੇ ਆ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਹੈ ਤਾਂ ਗੱਲ ਠੀਕ। ਭਾਵੇਂ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਲ ਗਿਆ ਪਰ ਕਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਗੁੱਡ ਨੈਟ ਗਿਆ ਨਾ। ਆਪਣੇ ਸਪਾਹੀ ਤਾਂ ਗਾਲ੍ਹ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਪੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਉਣੇ ਆਪਣੇ ਤਾਂ ਘਰ ਆਲੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੁੱਡ ਨੈਟ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ.....

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਓ ਟਿਨਾਂ ਦੀ ਜਬਾਨ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਜਾਇਓ। ਟਿਹ ਵੀ ਸਾਲੇ ਓਦਾਂ ਦੇ ਟੀ ਆ। ਬੋਝਾ ਟੀ ਫਰਕ ਆ ਟਿਹਨਾਂ 'ਚ ਵੀ। ਟਿਹ ਬੋਝਾ ਜਿਹਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਆ, ਦੇਸ ਆਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਖਾਲਦੇ ਟੀ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢਦੀਆਂ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘਾਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਕੀ ਸੀ? ਤੂੰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਚਿਰ ਗਿੱਟ ਮਿੱਟ ਜਿਹੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਾਂ ਜਾ ਕੇ ਪੀਓ। ਪਈ ਦੱਸ ਤੂੰ ਸਾਥੋਂ ਬਾਹਲਾ ਸਿਆਣਾ, ਜੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਥੇ ਕਾਹਨੂੰ ਹੱਕੇ ਖਾਣੀਏ। ਹਫ਼ਤੇ 'ਚ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰੀ ਸ਼ੁਗਲ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਵੀ ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਈਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਉਦਾਂ ਜੀ ਉਹਦਾ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾ ਵੀ ਕੀ ਕਸੂਰ ਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਝੂਟੀ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ। (ਬੋਝਾ ਅਟਕ ਤੇ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਦੇਖ ਕੇ) ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: (ਸਾਰਾ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ) ਚਲੇ ਜਾਨੇ ਆਂ ਯਾਰ ਟੋਨੀ ਵੀ ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਕਾਹਲੀ ਪੈ ਗਈ ਜਾਣ ਦੀ। ਜੇ ਟਿਹਨਾਂ ਚਪਾਟਿਆਂ ਦੇ ਤਰ ਕਰਕੇ ਟੇਦਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਫੇਰ ਨਾਂ ਟਿਹਨੀਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਾਰਕਾਂ 'ਚ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਬੜੇ ਭਾਈ ਗੱਲ ਭਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਆ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਆਪਾਂ ਏਥਾਂ ਬਾਹਰ ਦਰਮ ਨਹੀਂ ਪੀ ਸਕਦੇ। ਆ ਅਜੇ ਹੁਣੇ ਉਹ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਕੇ ਗਿਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹੜਾ ਭੈਣ ਦੇਣੀ ਦਾ ਹੱਥ ਆ। ਨਾਲੇ ਕਿਹੜਾ ਪੁਛਦਾ ਏਥੇ ਕੜੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ। ਆਹ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਗੋਰਿਆ ਦਾ ਛੋਕਰਾ ਜਿਹਾ ਹੱਥ 'ਚ ਬੀਅਰ ਫੜੀ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਟਿਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਰੋਕਿਆ। ਤੂੰ ਆ ਜਾ ਬਹਿ ਜਾ ਐਵੀਂ ਨਾਂ ਮੇਰਾ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਣਿਆ ਕਰ ਰਤੇ ਏ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਠਰ੍ਹੱਮੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਜਗਤ ਸਿੰਘਾਂ ਜਹਾ ਠਰ੍ਹੱਮੇ ਨਾਲ। ਕੋਈ ਨਈਂ ਕਿਤੇ ਚੱਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਏਥੇ ਏੀ ਆਂ ਆਪਾਂ। ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਯਾਰ ਆ ਨਈਂ ਜਾਂਦਾ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ। ਤੂੰ ਪਾ, ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਸੁਗਲ ਕਰਦੇ ਆ ਘੜੀ। ਲੂਣ ਵਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁੱਛ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਆ ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਆ। (ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾ ਦਾ ਨੋਟ ਕੱਢਕੇ) ਆਹ ਲੈ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘਾਂ ਜਾਹ ਜਹਾ ਨੱਠਕੇ ਦੇ ਕੁ ਹੈਮਬਰਗਰ ਟੀ ਫੜ ਲਿਆ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਤੂੰ ਭਾਲਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮੈਂ ਲੈ ਆਉਂਨਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਫੜ ਲੈ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘਾਂ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਹਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵੀ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਆ ਮੁੱਛੇ ਆਪਣੇ ਨੂੰ।

(ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਝਕਦਾ ਝਕਦਾ ਜਿਹਾ ਪੇਸ਼ੇ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: (ਜਾਂਦੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ) ਹੈ ਤਾਂ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘਾਂ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਡਰੂ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਬੰਦਾ ਇੰਨਾ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਐਨਾ ਨਾ ਪਿਆ ਕਰ ਉਹਨੂੰ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਕੀ ਯਾਰ ਉਹਦੇ ਫੋੜਾ ਮਾਰਤਾ। ਬੰਦਾ ਬੋੜਾ ਬਹੁਤ ਦਿਲ ਤਾਂ ਕਾਟਿਮ ਰੱਖੇ। ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਬੱਸ ਉਂਟੀ ਸਹਿਆ ਆ।

(ਏਨੇ ਨੂੰ ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਦਾੜੀ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਲੀ ਪੱਗ ਹੈ। ਸੂਟ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਟਾਈ ਨਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਹੌਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।)

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਕਿਹਦਾ ਸਾਰੀ ਜਾਨੇ ਆਂ ਬਣੀ ਜੁਆਨੇ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਸਾਰਨਾ ਕਿਹਦਾ ਆ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਬਸ ਐਵੇਂ ਏ। ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਨਈਂ। ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਾਓ ਕੀ ਹਾਲ ਚਾਲ ਆ। ਕਿੱਧਰੇ ਆਏ ਆਂ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: (ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠ ਉੱਤੇ ਬਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ) ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਆ ਕੋਈ ਨਾਂ ਕੋਈ। ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਬੜੇ ਰੁੱਸੇ 'ਚ ਲਗਦਾ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ ਆਂ। ਪੇਪਰ ਸਿੱਟ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਸੋਚਿਆ ਘੜੀ ਏਥੇ ਬਹਿਕੇ ਗੱਪ ਛੱਪ ਮਾਰਦੇ ਆਂ। ਸਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋੜੀਆਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਚੱੜ੍ਹਦਿਆਂ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਹਾਂ ਬਣੀ ਇਹ ਪੇਪਰ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਬੜਾ ਸਖਤ ਹੈ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਨਾਲੇ ਜੀ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਜੁਆਨੀ ਆ। ਅਸੀਂ ਹਾੜਾ ਹਾੜਾ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਢੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਗੋਰਿਆ ਦਾ ਪੰਕੀ ਜਿਹਾ ਆਕੇ ਹਾਤ ਹੂਤ ਜਿਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਖੇ ਯੂ ਹਿੰਦੂ ਗੋ ਬੈਕ। ਮਨ ਬੜਾ ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਹਾਲੇ ਮਸਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਝੁੱਲੇ ਏ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪੁਲਸੀਆ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਪੀਵੋ। ਬੱਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਉਚਾਟ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਨਾਲੇ ਟੇਸ ਮੁਲਕ ਤੇ। ਬੜਾ ਭਾਈ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਪਸੈਟ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਓ ਕੁੱਛ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਮੈਨੂੰ। ਮੈਂ ਐਰੈਟ ਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਾਓ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਤਾਜੀ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਏਥਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਏੀ ਜਾਂਦਾ। ਜਗਤ ਸਿੰਘਾਂ ਏਥੇ ਦੀ ਮੰਡੀਰ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਡਰ ਡਉ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਪੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਆ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਇਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ। ਏਥੇ ਯੀਰ ਤਬਕੇ 'ਚ ਕੋਈ ਡਸਿਪਲਨ ਨਹੀਂ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਲਾਵੇ। ਜੇ ਕੁਛ

ਕਹਿੰਦੇ ਵੀ ਆ ਤਾਂ ਸੁਣੀ ਅਨਸੁਣੀ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਆਪੇ ਭੋਂਕ ਕੇ ਹੱਟ ਜਾਂਦੇ ਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਜੇ ਕਬੂਤਰ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਨਾਲ ਬਿੱਲੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਾਹਦਾ ਘਾਟਾ ਸੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਲੇ ਜੁੱਤੀ ਨਾਲ ਸੂਤ ਆਉਂਦੇ ਆ। ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਨਹੀਂ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੁੱਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਕਾਹਨੂੰ ਹੱਲ ਹੁੰਦੇ ਆ। ਇਹੋ ਤਾਂ ਗੱਲ ਮਾਰਦੀ ਆ ਆਪਾਂ ਨੂੰ। ਆਪਾਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਆਲੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਛੱਡਦੇ ਨਈਂ। ਏਥੇ ਆਕੇ ਗੋਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੁੱਛ ਨਈਂ ਸਿੱਖਦੇ। ਉਹ ਹਰ ਗੱਲ ਰਮਾਨ ਨਾਲ ਬਹਿਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਆ। ਪਰ ਆਪਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਗਹਿਰੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਨਈਂ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦੀ ਅੱਖ ਕੱਢਣ ਪਣੇ ਨਹੀਂ। ਨਾਲੇ ਬਣੀ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਫਿਰਨ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਦਾਂ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਏਥੇ ਬੈਠੇ ਦਰਮ ਨਾ ਪੀਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਦਰ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਨਹੀਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਦਰਮ ਕਿਹੜਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੀਂਦੇ ਰਹੀ ਦਾ। ਕਿਤੇ ਵੀਕ 'ਚ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰ ਮਸੀਂ 'ਕੱਠੇ ਬੈਠੀ ਦਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਨਾ ਦਰਮ ਪੀਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਬੱਕਰੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਪਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਲਜੇ ਲੂਹ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਾਂ ਉਲਟ ਹੈ ਨਾ। ਏਥੋਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਹਿੰਦਾ ਬਣੀ ਬੰਦਾ ਪਬਲਿਕ ਬਾਂ ਤੇ ਬਹਿਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨਈਂ ਪੀ ਸਕਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਢੁੱਪ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰੋਲੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਏਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ ਪੋਲੀਸਮੈਨ ਨੂੰ ਵੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢੀ ਜਾਨੇ ਆਂ। ਆਪਣਾ ਕਸੂਰ ਏੀ ਨਈਂ ਦੇਖਦੇ। ਅਖੇ ਉਲਟਾ ਚੋਰ ਕੋਤਵਾਲ ਕੋ ਭਾਣੇ। ਜੇ ਉਹ ਪੋਲੀਸ ਮੈਨ ਟਿਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਿੰਨੀ ਬੈਟਿਜਤੀ ਹੋਊ ਆਪਣੀ ਕਮਿਊਨਟੀ ਦੀ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਆ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦੇ ਆ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਾਂ ਨਈਂ ਲੱਭਦਾ ਤਾਂ ਏਥੇ ਪਾਰਕ 'ਚ ਆ ਬੈਠੀਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਸੁਗਲ ਵਿੱਚ ਭੋਰਾ ਦਾਰੂ ਪੀਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਲ ਕਰ ਆਉਂਦਾ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਬਣੀ ਪਾਰਕ 'ਚ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ ਪਰ ਦਰਮ ਪੀਂਦੇ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਹੋਰ ਕਿਥੇ ਜਾਣੀਏ?

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰੋ ਇਹ ਕੰਮ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਸੂਬੇਦਾਰ ਸਾਥੁ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਏੀ ਆ। ਆਹ ਤੁਹਾਡੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਰੰਡੀ ਰੋਟੇ ਰੋਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆਂ। ਸਿਆਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਗਲ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਘਰਾਂ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੋਈ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਥੋਂ ਤਾਂ ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕ ਆਉਂਦਾ ਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਨਾਲੇ ਦਰਮ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਛਬੀਲ ਲਾਈ ਹੋਈ ਆ। ਕਿਤੇ ਹਫਤੇ 'ਚ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰ ਪੀ ਲਈਦਾ। ਉਹ ਵੀ ਜਦੋਂ ਬੱਕੇ ਹਾਰੇ ਹੋਈਏ ਜਾਂ ਮਨ ਬਾਹਲਾ ਉਦਾਸ ਹੋਵੇ। ਨਾਲੇ ਦਰਮ ਏਥੇ ਸਾਰੇ ਪੀਂਦੇ ਆ। ਦੇਖ ਲਓ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਲੱਬਾਂ ਤੇ ਬੀਅਰਪਾਲੇ ਆ ਸੱਭ ਭਰੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਆ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪਤਾ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਬਹਿਕੇ ਪੀਣਗੇ। ਬੋੜੀ ਪੀਣਗੇ, ਸੁਗਲ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿਆਣੀ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਸਾਥੁ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਫੋਜ ਵਿੱਚ। ਸਾਥੁ ਨੇ ਤੇ ਮੇਮ ਸਾਥੁ ਨੇ ਕੱਠਿਆਂ ਕਲੱਬ ਜਾਣਾ। ਇਕ ਅੱਧ ਦਰਮ ਲਾਉਣਾ, ਤਾਸ ਖੇਡਣੀ, ਗੱਪਾਂ ਸੁੱਪਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ। ਫੇਰ ਡਾਂਸ ਵਰੀਰਾ ਕਰਨਾ

ਤੇ ਬੰਗਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਣਾ। ਏਦਾਂ ਪੀਣੇ 'ਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਆਉਣਗੀਆਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਸਾਡਾ ਕਿਤੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਅੰਦਰੀ ਬਹਿ ਕੇ ਪੀਣ ਨੂੰ, ਤਾਸ ਖੇਡਣ ਨੂੰ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਬਹੀਣੇ ਕਿੱਥੇ? ਨਾਲੇ ਗੱਲ ਦਰਮ ਦੀ ਤਾਂ ਹੈ ਈ ਨਈਂ ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬੈਠਣ ਦੇ ਥਾਂ ਦੀ ਆ। ਹੁਣ ਇਹੋ ਕੰਮ ਜੇ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਬਹਿਕੇ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਮਾੜਾ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਾਂਝਾ ਥਾਂ ਈ ਨਈਂ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਕੀ ਕਰੀਏ?

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਠੀਕ ਆ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏਸ ਤਰਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਟਿੱਜਤ ਨਈਂ ਘਟਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਸੂਬੇਦਾਰਾ ਯਾਰ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਵੀ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਟਿੱਜਤ ਬਾਰੇ ਜਰੂਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ। ਇਹਦਾ ਤੈਨੂੰ ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਟਿੱਜਤ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਟੈਨਾ ਦਰਦ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿੱਥੇ 'ਤੇ ਤੂੰ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਵੱਡੀ ਕਮੇਟੀ ਇਹਦੇ ਲਈ ਕਰਦੇ ਕੀ ਆ। ਨਾ ਆਹ ਸਾਡੇ ਏਥੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਟੈਨਾ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਅਰਗੀ ਦਰਜਨਾ ਬੁੜੇ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਪੇਪਰਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਬੱਲੇ ਦੱਬੇ ਲੱਤਾਂ ਘੜੀਸਦੇ ਫਿਰਦੇ ਆ ਤੇ ਟੁੱਟੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਖਾਂਦੇ ਆ, ਥਾਂ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਮਗਰ ਕੁੱਤੇ ਪੈਂਦੇ ਆ, ਉਦੋਂ ਨਈਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਟਿੱਜਤ ਘਟਦੀ। ਆਹ ਜਦੋਂ ਸੱਤਰਾਂ ਅੱਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਬੁੜੇ ਬੁੜੀਆਂ ਫਾਰਮਾਂ 'ਚ ਗੋਡੇ ਰਗੜਾਉਂਦੇ ਆ ਤੇ ਉੱਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਛਲਾਰੂ ਜਿਹੇ ਦਬਕੇ ਮਾਰਦੇ ਆ, ਉਦੋਂ ਤੇਰੇ ਅਰਗੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਈਂ ਪੈਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਬੁੜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਆਣੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਆ ਤੇ ਜਦੋਂ 'ਗੇਨ' ਲੈਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋ ਸੋ ਝੂਠ ਬੋਲਣੇ ਪੈਂਦੇ ਆ, ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਟਿੱਜਤ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਗਦੇ ਹੋਣੇ ਆ। ਬੱਸ ਸਾਡੇ ਏਥੇ ਬੈਠਕੇ ਦੋ ਪਲ ਸੁਗਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਈ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਟਿੱਜਤ ਘਟਦੀ ਆ। (ਵਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ) ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਯਾਰੇ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦਾ। (ਫੇਰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੂੰ) ਅੱਛਾ ਚੱਲ ਸਾਡੀ ਬੁੜਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡ। ਆਹ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ 'ਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਵਾਹੜੀਆਂ ਪੁੱਟ ਰਹੀਆਂ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਡਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਕਚਿਹਰੀਆਂ 'ਚ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਝੂਠ ਤੁਫਾਨ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਨਈਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਬਿਜਤੀ ਹੁੰਦੀ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: (ਨਰਮ ਅਵਾਜ ਵਿੱਚ) ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਵੇਂ ਵਾਧੂ ਈ

ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਣੀ ਇਸ ਮੁਲਕ 'ਚ ਹਰ ਕੋਈ ਅਜਾਦ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਕਰੇ, ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਨਾਂ ਕਰੇ।

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਫਿੱਡ ਦਾ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਜਾਦੀ ਦੇਖੀ ਨਈਂ ਜਿੰਦਣ ਦੇ ਐਥੇ ਆਣੇ ਆਂ ਗਏ ਆਂਗ ਭਾਰ ਦੌਦੇ ਫਿਰਦੇ ਆਂ। ਜੇ ਕਦੇ ਮਨ ਹੋਲਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦੇ ਪਲ ਕਿਸੇ ਭਾਈਬੰਦ ਨਾਲ ਟੈਦਾ ਬਹਿ ਲਈਦਾ ਤਾਂ ਕਦੀ ਕੋਈ ਗੋਰਾ ਆ ਕੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅਰਗੀ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰਦੇ ਆ ਪਈ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਬਿਜਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਤੁਹਾਡੇ ਅਰਗੀ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਨਈਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਤੁਹਾਡੇ ਬੈਠਣ ਉੱਠਣ ਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟਿਤਰਾਜ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਨਾਂ ਪਈ ਆਹ ਦਰਮ ਦਰੁਮ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜਗ੍ਹਾ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਆ ਬਹਿਕੇ।

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਐਵੀਂ ਬਹਾਨਾ ਜਿਹਾ ਬਣਾਈ ਜਾਨੋ ਆਂ। ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਆਂ ਪਈ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਥਾਂ ਹੋਵੇ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ ਟੋਕ ਦੇ ਬਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਇਥੇ ਨਾ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਆਂ ਨਾ ਬਾਹਰ। ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਕੀ ਕਰੀਏ ਅਸੀਂ? ਚੋਵੀ ਘੰਟੇ ਉਹਨਾਂ ਬੇਸਮੇਟਾ 'ਚ ਹੁੜੇ ਰਹੀਏ?

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: (ਖਿੰਬਕ) ਐਵੀਂ ਯਾਰ ਤੁਸੀਂ ਕਮੇਟੀ ਆਲਿਆਂ ਆਂਗ੍ਹਾ ਵਾਧੂ ਈ ਜਾਬਾਂ ਦਾ ਭੋਜ ਕਰਾਟੀ ਜਾਨੋ ਓ। ਲੈ ਸੂਬੇਦਾਰਾ ਜੇ ਤੇਰ 'ਚ ਹਿੰਮਤ ਆ ਤਾਂ ਕਹਿ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਮੇਟੀ ਆਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਈ ਬਣਾਉਣ ਬੁੜਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿਥੇ ਬਹਿਕੇ ਅਸੀਂ ਭੋਰਾ ਦਾਰੂ ਵੀ ਪੀ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਗੱਪਸ਼ੌਪ ਮਾਰ ਸਕੀਏ। ਨਾਲੇ ਦੇਖਦੇ ਆਂ ਕਮੇਟੀ 'ਚ ਤੇਰੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਚਲਦੀ ਆ। ਮਾਰੂ ਫੇਅਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ 'ਲੈਕਸ਼ਨ' ਦਾ ਜਲਸਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਮੇਟੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰੇ ਆਪਣੀ ਵਬੇਰੀ ਵਾਹ ਲਾਉਂਦੇ ਆ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਨ ਲਈ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਵਬੇਰੇ ਕੰਮ ਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਉਹ ਬੋੜੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਆ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਨ ਆਲੇ ਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਕਿਉਂ ਨਈਂ? ਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਬੁੜੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆ ਗੋਰੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਸੱਦ ਕੇ। ਮਾਹਰ ਸਿਰੋਪੇ ਤੇ ਸਿਰੋਪਾ ਭੋਟ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆਂ?

ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਕਰੇ ਜੇ ਉਹ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝੇ। ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਨਾਟਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ : ਮੱਖਣ ਟੁੱਟ ਅਮਨਪਾਲ ਸਾਰਾ ਦੇ ਮੇਕ ਅੱਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਟਿਮੀਗਰੈਂਟਾਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪੈਨਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੀ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਟਿਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਆ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪੈਨਸ਼ਨ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇੱਥੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਵੇ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਮਾਜ ਲਈ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਦੇਸ਼ ਟੋਨਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਨਿਆਣੇ ਪਾਲੇ ਆ ਜਿਹੜੇ ਟਿਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿੱਲਾਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ। ਕੀ ਉਹ ਸਾਡਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਲਈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆਕੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ, ਦੇਤੇ-ਦੇਤੀਆਂ ਸਾਂਭਦੇ ਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵੱਡੇ ਹੋਕੇ ਇੱਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਆਂ ਕੀ ਉਹ ਸਾਡੀ ਦੇਣ ਨਹੀਂ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਟਿਹ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਕਰਦੇ ਆ ਇਦਾਂ ਦੇ ਕੰਮ। ਦੂਜੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਜੋਰ ਪਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਟਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਹ ਪਰਸੋਂ ਚੋਬੇ ਸਾਡਾ ਪਾਝਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਖੇ ਆਹ ਬੀਨਿਆਂ ਤੇ ਟਿਟਾਲੀਅਨਾਂ ਨੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆ ਦੇ ਉਠਣ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਥਾਂ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਆ। ਉਹ ਉਥੇ ਰਮਾਨ ਨਾਲ ਬਹਿੰਦੇ ਉਠਦੇ ਆ, ਹਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਆ। ਸਾਨੂੰ ਟੇਬੇ ਪਾਰਕਾਂ 'ਚ ਗੋਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿੱਤ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਖਾਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੰਨ ਤੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਰਕਦੀ। ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਦੇਖ ਆਪਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰ ਹੁੰਦੀ ਆ, ਟਿਹ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਜੇ....(ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕੱਟਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ)

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਸੂਬੇਦਾਰਾ ਬੰਦਾ ਤੂੰ ਸਮਝ ਆਲਾ ਆਂ ਪਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਗੱਲ ਬੜੀ ਬੇਫਰਕਾ ਆਲੀ ਕਰ ਜਾਨੈਂ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ ਪਈ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਦੀ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਪਾਰਕ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਦੀਆਂ, ਤੂੰ ਉਦੋਂ ਕੀ ਜਾਨੀਵਾਕਰ ਪੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਆ। ਤੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਪਈ ਗੱਲ ਟਿਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਬੈਠਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦੀ ਆ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹੀ ਜਾਓ ਟਿਹਦੇ ਨਾਲ ਫਰਕ ਬਹੁਤ ਪੈਂਦਾ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਨਹੀਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਟਿਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਤੁਹਾਡਾ ਝੁਲੇਖਾ ਟੀ ਆ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਟਿਹਨੇ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਟੀ ਕਸੂਰਵਾਰ ਕਹਿਣਾ। ਜਿੰਦਾਂ ਗੋਰੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਹਲਾ 'ਮਿਕਸ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਉਹ ਟਿਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਮਿਕਸ' ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਲਓ ਜੀ ਗੋਰਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੋੜ ਘੋੜ ਕੇ ਕਸੂਰ ਆਪਣੇ 'ਚ ਟੀ ਕੱਢਦੀ ਆਂ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਲੈ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਟਿਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾਂ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਾਰਕ 'ਚ ਆ ਕੇ ਦਰਮਾਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। ਫੇਰ ਦੇਖਦੇ ਆਂ ਸਾਲੇ ਕੀ ਮੇਰੇ ਗੱਲ 'ਚ ਹਾਰ ਪਾਉਂਦੇ ਆ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲਿਖਕੇ ਦੇ ਦਿੰਨਾ ਬਣੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਨਾਂ ਹੋਈ, ਟਿਥੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾਂ ਹੋਈ, ਉਨਾ ਚਿਰ ਟੋਚਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿਣੀ ਆਂ।

(ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਟੀ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਮੋਕਡਾਨਲਡ ਦਾ ਲਿਫਟਾ ਫੜੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਫਿਆ ਹੋਇਆ ਲੱਗਦਾ ਆ ਜਿਦਾਂ ਦੋੜਦਾ ਆਇਆ ਹੋਵੇ।)

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਕਿਉਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਬੜਾ ਸਾਹ ਚੜਿਆ ਆ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ?

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ ਆਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਹੈਮਬਰਗਰ ਲੈਂਦੇ ਨੂੰ ਟੀ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਭੀੜ ਟੀ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਤੁਰਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੁੱਤਾ ਮਗਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਹੈ ਨਾ ਜਿਹੜਾ ਸਕੂਲ ਲਾਰੇ ਘਰ ਆਲਿਆ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਜਿਹਾ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਆਲਾ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਉਹ ਅੱਛਾ ਉਹ ਤਾਂ ਕੁੱਤਾ ਸੱਚੀਂ ਵਾਹਲਾ ਖਰਾਬ ਆ। ਤੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਦੀ ਉਹ ਸੋਫੀਆ ਸਟਰੀਟ ਵੱਲ ਦੀ ਜਾਣਿਆ ਕਰ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਸੁਣਾਓ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜੀ ਕੀ ਹਾਲ ਚਾਲ ਆ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: (ਬਿੱਲੀ ਜਿਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ) ਠੀਕ ਆ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਾਓ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: (ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਫਾਵਾ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਲੈ ਬਣੀ ਤਾਈਂ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਕਰ ਮੂੰਹ ਲੂਣ ਵਾਲਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: ਨਾ ਬਣੀ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ, ਤੁਸੀਂ ਖਾਓ ਪੀਓ, ਕਰੋ ਅਨੰਦ। ਮੈਂ ਜਰਾ ਬਾਬਰੂਮ ਜਾ ਆਵਾਂ।

(ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗਿਆ ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਟਹਿਕਦਾ ਸੀ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਉਹਦਾ ਮੂਝ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਜਰਾ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਕੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਆਂ, ਉਦਾਂ ਟੀ ਜਰਾ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਗਰਮ ਆਂ।

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ: ਪਰ ਦਿਲ ਦਾ ਸੋਨਾ ਆ ਜਗਤ ਸਿੰਘ। ਹੁੱਸੇ 'ਚ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਕਦੀ ਕਦੀ।

ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ: ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕੀ ਸਿਫਤਾਂ।

(ਪੋਲੀਸ ਮੈਨ ਫੇਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)

ਪੋਲੀਸ ਮੈਨ: (ਸਖਤ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ) ਮੈਂ ਯੂ ਆਰ ਸਟਿੱਲ ਹਿਅਰ। ਆਈ ਟੈਲਡ ਯੂ ਟੂ ਗੋ ਹੋਮ, ਡਿਡ ਨਾਟ ਆਈ (So you are still here. I told you to go home, didn't I?) ਯੂ ਲੁਕ ਵੇਰੀ ਰੀਸਪੈਕਟੇਬਲ, ਵਾਈ ਡਾਟ ਯੂ ਐਕਟ ਯੂਅਰ ਏਜ (You look very respectable. why don't you act your age)

ਸੂਬੇਦਾਰ: ਵੀ ਵਰ ਜਸਟ ਸਿਟਿੰਗ ਹੋਅਰ ਸਰ। ਵੀ ਵਰ ਨਾਟ ਡੂਇੰਗ ਐਨੀ ਬਿੰਗ ਰਾਂਗ। ਆਈ ਐਮ ਟੈ ਰੀਸਪੈਕਟੇਵਲ ਮੈਨ ਟਿਨ ਦਾ ਕਮਿਊਨਟੀ (We were just sitting here, we weren't doing anything wrong. I am a respectable man in the community)

ਪੋਲੀਸ ਮੈਨ: ਲੁੱਕ, ਯੂ ਹੈਵ ਬੀਨ ਸਿਟਿੰਗ ਐਂਡ ਡਰਿੰਕਿੰਗ ਹੋਅਰ ਫਾਰ ਦੀ ਲਾਸਟ ਟੂ ਆਵਰਜ਼। ਨਾਓ ਯੂ ਆਰ ਟੈਲਿੰਗ ਮੀ ਦੈਟ ਯੂ ਆਰ ਨਾਟ ਡੂਇੰਗ ਐਨੀ ਬਿੰਗ ਰਾਂਗ। ਨਾਓ ਗੈਟ ਆਊਟ ਆਫ ਦਿਸ ਪਾਰਕ ਬੀਫੋਰ ਆਈ ਚੇਂਜ ਮਾਈ ਮਾਈਂਡ ਐਂਡ ਬਰੇ ਯੂ ਟਿਨ ਦੀ ਵੈਨ

(Look you have been sitting and drinking for the last two hours. Now you are telling me that you aren't doing anything wrong. Now get out of this park before I change my mind and throw you in the van.)

(ਉਹ ਝਿੱਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਕਰੇ ਉਥੋਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਟਿਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਇਸੇ ਵਕਤ ਸਟੇਜ ਤੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਟਿਕ ਸਿਰੇ ਤੇ ਖੜਾ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਟੇਜ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਆਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ)

ਜਗਤ ਸਿੰਘ: (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਕਿਉਂ ਉਠਾਲ ਤੇ ਨਾਂ ਪੁਲਸੀਟੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤਾਂ ਟਿਹੀ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬੁੜੇ ਪਾਰਕਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਕਿਉਂ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਬੈਠ ਕਮਿਊਨਟੀ ਦੀ ਬਿਜ਼ਤੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਆ। ਪਰ ਟਿਹ ਕਿਸੇ ਨਾਈਂ ਸੋਚਣਾ ਬਣੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪਾਰਕਾਂ 'ਚ ਨਾ ਬੈਠੀਏ ਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਬੈਠੀਏ? ਸੋਚਣ ਤਾਂ ਤਾਂ ਜੇ ਵਿਚਲੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣ।

ਪਰਦਾ

☆☆☆☆☆☆☆☆

ਪਰਦਾ ਜੋ ਉੱਠ

ਗਿਆ

11

ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ

ਟਿਰਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਹੈ ਲੋਕ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ:

ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਲੋਂ ਟਿਰਾਕ ਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਬੰਬਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਟਿਰਾਕ ਤੇ 88,000 ਟਨ ਬੰਬ ਸੁੱਟੇ ਗਏ। ਬੰਬਾਈ ਇਹ ਮਾਤਰਾ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਤੇ ਸੁੱਟੇ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ 7 ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੰਬਾਰੀ ਅਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਬਾਅਦ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਾਰਨ ਇਕ ਲੱਖ ਟਿਰਾਕੀ ਫੌਜੀ ਅਤੇ 1,13,000 ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਿਵਲੀਅਨ ਟਿਰਾਕੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਲੋਂ ਆਪ ਲਾਏ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਮੁਤਾਬਕ ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਸਿਵਲੀਅਨ ਵਸੋਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ 50 ਬਿਲੀਅਨ (\$5000 ਕਰੋੜ) ਡਾਲਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਟਿਰਾਕ ਵਲੋਂ ਲਾਏ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ 120 ਬਿਲੀਅਨ (\$12000 ਕਰੋੜ) ਡਾਲਰ ਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਬੰਬਾਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ (news media) ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਖਬਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਟੀ.ਵੀ. ਦੇਖ ਰਹੇ ਅਤੇ ਰੇਡੀਉ ਸੁਣ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੋਈ ਖੇਡ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਖੇਡ ਦੀ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਫਿਰ ਖਬਰਾਂ ਆਈਆਂ ਕਿ ਲੜਾਈ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਖਬਰਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਕਸਰ ਕਿਸੇ ਖੇਡ ਮੁੱਕਣ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹੋਰ 'ਖੇਡਾਂ' (ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਪੱਧਰ ਦੀ ਖੇਡਾਂ ਨਹੀਂ) ਬਾਰੇ ਖਬਰਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ।

ਟਿਰਾਕ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਨਿਊਜ਼ ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਖਬਰਾਂ ਨਾ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਅਮ ਲੋਕੀਂ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ

ਉੱਥੇ ਹੁਣ ਸੱਭ ਅੱਛਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਧਾਰਣ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਸੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਸੱਭ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ।

ਅੱਜ ਵੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਟਿਰਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਆਰਥਿਕ, ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਕਰਨ, ਬਾਹਰੋਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਮੰਗਵਾਉਣ ਆਦਿ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਤਬਾਹੀ ਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਵੀ ਟਿਰਾਕੀ ਲੋਕ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਬੰਬਾਰੀ ਅਤੇ ਲੜਾਈ ਦੇ 'ਖਾਤਮੇ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੰਬਾਰੀ ਅਤੇ ਲੜਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਿ ਅੱਜ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਜਨਵਰੀ-ਫਰਵਰੀ/91 ਦੀ ਬੰਬਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਸ ਬੰਬਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਟਿਰਾਕਾ ਟਿਰਾਕੀ ਮਿਲਟਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਟਿਰਾਕ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਸਿਵਲੀਅਨ ਬਾਵਾਂ ਦੀ ਬੰਬਾਰੀ ਲਈ ਨਿਸ਼ਾਨੇਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਸਤੰਬਰ 1990 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਏਅਰਫੋਰਸ ਦੇ ਚੀਫ ਆਫ ਸਟਾਫ ਜਨਰਲ ਮਾਈਕਲ ਜੇ. ਡੁਗਟ ਨੂੰ ਬਰਤਰਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬੰਬਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਟਿਰਾਕ ਦੇ ਸਿਵਲੀਅਨ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਜਨਵਰੀ-ਫਰਵਰੀ/91 ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਬੰਬਾਰੀ ਸਮੇਂ ਮਿਲਟਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਿਲਟਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਫਰਕ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅੰਧਾਧੂਦ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਟਿਰਾਕ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਮਸਜਿਦਾਂ, ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ, ਪਾਣੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ, ਸੜਕਾਂ, ਪੁਲਾਂ, ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨਾਂ, ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਆਦਿ ਤੇ ਤਬਾਹਕੁਨ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬੰਬਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਿਰਾਕ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬੰਬਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ 4 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਹਿ ਗਈ।

ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਸਾਨ ਸਦਕਾ ਹੁਣ ਟਿਰਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਲੰਘਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਘਟਣ ਕਾਰਨ

ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗੰਦ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ (Sewage treatment system) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਫੈਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਗੰਦਗੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਚੈਜਾ ਤੇ ਟਾਈਫਾਈਡ ਵਰਗੀਆਂ ਨਾਮੁਰਾਦ ਤੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਪਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਟਿਰਾਕ ਦੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਖੁਸ਼ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ।

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਹੱਲ ਹੈ ਕਿ ਟਿਰਾਕ ਦੀ ਮੁੜ-ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਟਿਰਾਕ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਮਾਇਆ ਉਹ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲ ਵੇਚ ਕੇ ਕਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਯੂ.ਐਨ ਰਾਹੀਂ ਲਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਤੇਲ ਵੇਚਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਟਿਰਾਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੀ ਉਹ 'ਫਰੀਜ਼' ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਅਤੇ ਸਪੇਅਰਪਾਰਟਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ।

ਟਿਰਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਸਿਸਟਮ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਮਾਨ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਸਪਤਾਲ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੇ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਅਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਬਾਹੀ ਕਾਰਨ ਰੈਫਰਿਜਰੇਸ਼ਨ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਖੂਨ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟਿਰਾਕ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਵਾਈਆਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਲਾਇਲਾਜ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਰਾਕ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪੂਰੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਖਾਣਾ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਖਾਣੇ ਦੀ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਭੁੱਖਮਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। 5 ਲੱਖ ਦੇ ਲਗਭਗ (10 ਵਿੱਚੋਂ 1) ਇਸ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਕ

ਰੀਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ 1 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੱਚੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਰਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਲੱਗੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਬੰਬਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਟਿਰਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਹੀ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਰੱਖ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇਸ਼ ਟਿਰਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਿਉਂ ਜਾਰੀ ਹਨ? ਕਿਉਂਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਸਦਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਖਾੜੀ ਦੇ ਟੇਰੀਟੋਰੀ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਟਿਰਾਕੀ ਮੋਤ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੁੱਝ ਲੱਖ ਵਾਰ ਕਹੇ ਕਿ ਉਸਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਟਿਰਾਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ

ਸਦਾਮ ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਪਰ ਸੱਚ ਇਸਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਉਸ ਵਲੋਂ ਸਦਾਮ ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਟਿਰਾਕੀ ਲੋਕ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਟਿਰਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲ ਰਹੀ ਇਹ ਲੜਾਈ ਟਿਕੋਲੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਮਰੀਕਨ ਸੀ.ਆਈ.ਟੀ. ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਰਾਜਪਲਟਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਬਾਹਰ ਆਈ ਇਕ ਰੀਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਟਿਰਾਕ ਵਿਚ ਰਾਜਪਲਟਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੀ.ਆਈ.ਟੀ. ਬੱਜਟ 15 ਮਿਲੀਅਨ (ਭੇਦ ਕਰੋੜ) ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 40 ਮਿਲੀਅਨ (ਚਾਰ ਕਰੋੜ) ਡਾਲਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਰਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੁੱਝ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ

ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਫੇਦ ਝੂਠ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਟਿਰਾਕ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲ ਰਹੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ

ਜਾਣਕਾਰੀ:

1. ਰਾਮਸੇ ਕਲਾਰਕ (ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ) ਅਤੇ ਸਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਟਿਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵਾਰ ਕਰਾਈਮਜ਼ ਟਰੀਬਿਊਨਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿੱਚੋਂ।
2. ਟਿਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵੀਊਪ੍ਰਾਟਿਟ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਮਈ 11/92 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪੈਟਰਿਕ ਡੇਬਰੇਸਟ ਵਲੋਂ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚੋਂ।
3. ਮਿਡਲ ਟੀਸਟ ਰੀਪੋਰਟ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਜਨਵਰੀ/ਫਰਵਰੀ/92 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਜੇਮਸ ਫਾਈਨ ਵਲੋਂ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚੋਂ।

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

GOYAL TRAVELS INC.

BOOK NOW

FLY LATER

SAVE MONEY

Special fares to: San Francisco Toronto London

Cheapest fares to New Delhi, Bombay, Madras, Calcutta, Karachi, Colombo & Kathmandu

Authorized agents for:

■ Cathay Pacific	■ Air Canada	■ Japan Air Lines
■ Canadian	■ Wardair	■ KLM

4152 Fraser St., Vancouver, B.C., V5V 4E8

Toll free from B.C., Alberta, Saskatchewan & Manitoba: 1-800-663-8638

Phone: Vancouver 877-7777 Calgary (403) 235-6808 Toronto: (416) 593-6966

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨਵਾਂ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਫਰਨੀਚਰ ਖ਼ੀਦਣਾ ਹੋਵੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਡੇ ਸਟੋਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਉ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਡੀਲ ਦਾ ਤਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

* ਜੇ ਕਰ ਪੁਰਾਣਾ ਫਰਨੀਚਰ ਟ੍ਰੇਡ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਡੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ।

ਟੋਪ ਕੁਆਲਟੀ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ

* ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ * ਡਾਇਨਿੰਗ ਰੂਮ * ਬੈਡ ਰੂਮ ਗੱਲ ਕੀ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਸਾਥੋਂ ਖ਼ੀਦੋ।

* New * Used * Trad-In

Lowest Prices Guaranteed in B.C.

ਫਰਨੀਚਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ 42 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਸਟੋਰ।

Royal Furniture Ltd.

2607 Main St. (at 10 th. ave.), Vancouver, B.C.

Tel. 874-9525

visa and master card accepted

LOWEST PRICES GUARANTEED IN B.C.

ਤੁਲਨਾਤਮਕ

ਧਰਮ

ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪਿਛਲਾ ਅੰਕ ਦੇਖੋ)

(7) 'ਰੱਬ' ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦਿਖਾਵੇ। ਜਿਸ ਮਸੀਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਤੁਸੀਂ ਸੰਪੂਰਨ ਇਨਸਾਨ ਬਣੋ, ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਤਾ (ਰੱਬ) ਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ।' ਜੇ. ਐਸ. ਮਿੱਲ ਨੇ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਸੀ, 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰੱਬ, ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।' ਉਸਨੇ ਲਿਖਿਆ, 'ਉੱਤਮਤਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਲਪਨਾ ਕਾਫੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨਿਰੋਲ ਕਲਪਿਤ ਹੋਵੇ।' ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਸਾਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਸਿਖਾ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਬਿੱਲਕੁਲ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭੌਤਿਕ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਵਾਹ ਪੇਟੁਪੁਣੇ, ਆਲਸ, ਚੋਰੀ, ਬਦਕਾਰੀ, ਕਤਲ, ਈਰਖਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਰਗੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਣ-ਦੁਨਿਆਵੀ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਮਿਸਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਈਸਾ ਮਸੀਹ, ਰਾਬੀਆ, ਬੁੱਧ, ਲਊਇਸ ਮਾਈਕਲ ਤੇ ਹੋਰ ਨੈਤਿਕ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਸਾਡਾ ਹੌਂਸਲਾ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਕ

ਬਿਲਕੁਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਚੀਜ਼ ਸਾਡੇ ਨੈਤਿਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਪਿਆਰ ਸਾਡੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੇਵਾ, ਕੁਰਬਾਨੀ, ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਣਾ ਹਵਾਉਣਾ, ਸਾਬ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੜੋਸੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸਦੀ ਖਾਤਿਰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ, ਧੰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਇਹੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਪਰਖ ਹੈ। ਪਰ ਰੱਬ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਤਾਕਤਵਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਨ, ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਗਾਤਾਂ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਰੱਬ' ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਪਿਆਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।

(8) ਪਰਾਲੋਕਿਕ (ਆਤਮ ਵਿੱਦਿਆ ਵਾਦੀਆਂ) ਸੋਚਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਤਸ਼ੁਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਰਕਲੇ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ 'ਰੱਬ' ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਭ ਵਸਤੂਆਂ ਇੱਕ ਉੱਚਤਮ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਮਨ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਸਿਊਲਿੰਕਸ ਅਤੇ ਮੈਲਬਰੈਂਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕੱਲਾ 'ਰੱਬ' ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਜ਼ਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ 'ਰੱਬ' ਦੀ ਹੋਂਦ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੋਹਜਵਾਦ (ਲਲਿਤ ਕਲਾ ਵਿਗਿਆਨ) ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚ ਧੂਹ ਦੇ ਘੜੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਹਲਕੇ ਜਿਹੇ ਮਜ਼ਾਕ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(9) ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਸਾਰੇ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਆਸਤਿਕ

ਲੋਕ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਰਵਲੋਕਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੈਨੀ, ਹਿੰਦੂ, ਬੋਧੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਯੂਨਾਨੀ ਸੋਚਵਾਨ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਇਕ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੋਧੀਆਂ ਅਤੇ ਜੈਨੀਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਹੀ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਇਕ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਨਫਿਊਸ਼ਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਲੌਕਿਕਤਾ (ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ) ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹੀ ਸਨ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ। ਅਰਸਤੂ ਆਪਣੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੇਵਲ ਮੋਜ਼ਿਜ਼, ਈਸਾ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਬੈਬਲੋਨੀ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ, ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(10) ਅੰਤ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕ ਸਰੀਰ, ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਅੰਗ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਿਤ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਕਿਤਨੀ ਬੇਹੁਦਾ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਤੰਤੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਵੀ ਸੋਚਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ 'ਰੱਬ' ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਤੰਤੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਿੱਥੇ ਹਨ? ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਸੇ ਜੀਵਿਤ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਤੰਤੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਅਣਪੜ੍ਹ ਅਵਤਾਰਵਾਦੀ (ਈਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਵਰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ) ਆਸਤਿਕ ਵਿਅਕਤੀ ਪੁਰਾਣੇ ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਵਰਗੇ 'ਰੱਬ' ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਈਕਲ ਐਂਜਲੋ ਨੇ 'ਆਦਮ' ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਗਲਤ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਅਸੰਭਵ ਅਤੇ ਬੇਮਤਲਬ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਤੇ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ

‘ਰੱਬ’ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸੋਚਵਾਨ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਬਗੈਰ ਦਿਮਾਗ, ਬਗੈਰ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿ ਸਥਾਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਢਾਂਚਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ੂਨਜ਼ ਜਾਂ ਟੀਬਰ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਦੇ ਵਜ੍ਹਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਆਸਤਿਕ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਇਸ ਇਕ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਤੱਥ ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਐਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨੀ ਅਸੰਭਵ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ‘ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਤੱਕ ਗੈਸਾਂ ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਬਣੇ ਚਮਕੀਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਪਰੇ ਚੌਫਾਲ ਫੈਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਣੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।’ ਸੋ ਮੈਂ ਐਸੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰੀ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਇਥੇ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਤਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ‘ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?’ ‘ਉਹ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈ?’ ‘ਉਹ ਕੁੱਝ ਮਨੁੱਖੀ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?’ ਜੋ ਕੁੱਝ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਨਾਂ, ਭੂਤਾਂ, ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀ ਪਰੀ-ਕਹਾਣੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿੱਸਾ ਕਿ ਰੂਹਾਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਸਤਿਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਫੈਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਬ ਇਕ ਭੂਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਤਿ ਬਰੀਕ ਹੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਉਪਰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫੈਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭੂਤਾਂ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬਾਲਗ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ

ਵਾਲਾ ਦਿਮਾਗ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ‘ਰੱਬ’ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ‘ਰੱਬ’ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਬੇਮਤਲਬ, ਸ਼ਰਾਰਤ ਭਰਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜੋ ਗੈਰ-ਅਮਲੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅਮਲੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਤੀਜੇ ਅਤਿਅੰਤ ਬੁਰੇ ਹਨ। ਵਹਿਮ-ਭਰਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨੁਕਸਾਨ-ਦੇਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਲਈ ਇਹ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਮੱਤ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਨਰਥਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ:

(1) ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਦੋਸਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਸਦਾਚਾਰੀ ਆਸਤਿਕ, ਵਿਗਿਆਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤਿਰਛੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਝੁਕਾਅ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬੇ ਕਰਨ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਵਰਤਾਅ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਸਤਿਕਵਾਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ‘ਰੱਬ’ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਬਾਰੇ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਅਧਿਐਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਇਕ ਦਇਆਵਾਨ ਟੀਸ਼ਵਰ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਦੇ ਫਲਸਫ਼ੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਖੋਖਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਜੀਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਮਰਜ਼ੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੇਸਮਝ ਇਨਸਾਨ ਉਪਰ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੇ ਡਰ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ (ਤਾਰਾ-ਵਿਗਿਆਨੀ) ਜੋ

ਆਕਾਸ਼ੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਹਿੱਲਜੁੱਲ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਜਾਂ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਣਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਭੁਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅੱਗ ਦੇ ਗੋਲੇ ਹਨ।

ਇਕ ਓਪਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ‘ਰੱਬ’ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਵਹਿਮ ਹੋਵੇ ਪਰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਹੀ ਸਹੀ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮਨ ਤਰਕਵਾਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲੈਪਲੇਸੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਖਗੋਲ-ਵਿਗਿਆਨ ਸਬੰਧੀ ਕੀਤੀ ਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ‘ਰੱਬ’ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ‘ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਕਲਪਿਤ ਨਿਰਆਧਾਰ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪਈ।’ ਆਸਤਿਕਵਾਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਹ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਨਾਸਤਿਕ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਨੇਕ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਸਤਿਕ ਲੋਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਸਤਿਕਵਾਦ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਸਤਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਗਿਆਨ ਇਕ ਖਤਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਇਸ ਨੇਕੀ ਰਹਿਤ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲੋਂ ਵਿਗਿਆਨ ਰਹਿਤ ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਣਗੇ। ਇਸ ਵਿਰਲਾਪਯੋਗ ਗਲਤੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਅਰਸਤੂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਦੀਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੈਥੋਲਿਕ ਚਰਚ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਰੂੜੀਵਾਦੀਆਂ, ਦੋਨਾਂ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਜੀਲ ਤੇ

ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਰੂੜੀਮੱਤਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰ 'ਰੱਬ' ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਵੱਲੋਂ ਅਰਸਤੂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਯਕੀਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਆਸਤਿਕ ਆਦਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਰੀਸ ਫੁਲਡ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਰੋਜ਼ਰ ਬੇਕਨ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਤਰਕਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਵੱਲ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾਇਆ। ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਰੱਖਿਆ।' ਡਾਕਟਰ ਟੀ. ਜੇ. ਬੋਇਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, 'ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਦੀਵੀਪਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਅਰਸਤੂ ਨੂੰ ਖਤਰਨਾਕ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ 9ਵੀਂ ਅਤੇ 10ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਅਰਸਤੂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.....ਇਕ ਪੱਕੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦੀ ਲਾਟੀਬੁਰੀ ਨੂੰ ਬਗ਼ਦਾਦ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਕ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨੇ ਇਬਨ-ਅਲ-ਹਾਥਮ ਦੀ ਖਗੋਲ ਸਬੰਧੀ ਪੁਸਤਕ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸੋ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਲਗਾਤਾਰ, ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਨਾ ਸੰਧੀ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਆਸਤਿਕਵਾਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣਗੇ ਕਿ ਰੱਬ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਨੈਤਿਕਤਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਗੇ। ਸੋ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਹ ਲੜਾਈ ਲੜਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਵਿਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ 'ਰੱਬ' ਅਨਘੜਤ ਅਸੀਰਵਾਦ, ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ-ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਗਰੀਬੀ, ਮਹਾਂ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਕਰ ਲਉ।

(2) ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਮ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੱਬੀ ਫਰਮਾਨ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਗਤੀਹਿਣਤਾ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਗਲਣ ਸੜਨ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾ-ਅਧਿਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸੱਤ ਤੋਂ ਘਾਤਿਕ ਤੇ ਕਰੂਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(3) ਵਿਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਲਾਹੇਵੰਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਹੇਵੰਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਪਹਿਣੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਅਬਾਹ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ! ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕਿਤਨੀ ਆਤਮਘਾਤੀ ਨੀਤੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਚੁਕਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬੁਰੀ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਗਿਆਨ, ਸੰਜਮਤਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਆਸਥ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਨਫ਼ਰਤ, ਅਸਹਿਮਤੀ, ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਠੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਆਸਤਿਕ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਪਿਆਰ ਹੀ ਰੱਬ ਹੈ।' ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਵਿਆਪੀ (ਸੁਭਾਵਿਕ) ਤਰਕ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਸਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਮਾਰ ਵੱਢ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਆਸਤਿਕਵਾਦੀ ਅਦਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਜਨੂੰਨੀ ਹਨ। ਉਹ ਨਿਵੇਕਲੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੋਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣੇ ਲੋਕ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੱਤ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ

ਦੂਸਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਉਹ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਵੇਲੇ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਸਤਿਕ ਬੰਦਾ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕੀਤੇ, ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਾਗ਼ੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ, ਜੋ ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ, ਜੋ ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਉਹ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਨਰਕ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਣਗੇ। ਜੇਕਰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟਿਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਸਮਾਜ-ਵਿਰੋਧੀ ਰੂੜੀਵਾਦ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੂੜੀਵਾਦ, ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਆਲੇ ਦਵਾਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਤੰਗਦਿਲੀ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਤਮ ਬੁੱਧ ਦੀ ਆਤਮ-ਕਥਾ ਪੜ੍ਹੋ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਅ ਕੀਤਾ। ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਤਾਵਨਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੋ। ਬੁੱਧ-ਇਜ਼ਮ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨਟੀ ਵਿਚ ਰਸੀ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਜ਼ਹਿਰਮਾਰ ਹੈ।

ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਯੁੱਧਾਂ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨਾਮ ਦਾ ਅਣਸੀਤਾ ਕਪੜਾ (ਜਾਮਾ) ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਲਗਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਵਿਚ ਵੰਡਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਅਕਸਰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਾਲਿਮ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰੀਕ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਜਿਵੇਂ ਯਾਹਵਾ, ਬਾਲ, ਇੰਦਰ, ਥੋਰ ਆਦਿ ਯੁੱਧ ਦਾ ਝੰਡਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਪੁਰਾਣਾ ਬਹੁ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦ ਜਦੋਂ

ਈਸ਼ਵਰਵਾਦ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਤ ਉਪਰ ਵੀ ਸੀ ਤਦ ਵੀ ਉਸਨੇ ਇਤਨੇ ਮਤਭੇਦ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਿਤਨੇ ਅਜੋਕੇ ਅਤੇ ਮੱਧਕਾਲ ਦੇ ਇਕ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਕ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦ ਅਟਿੱਲਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਇਕ ਚਾਬੁਕ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦਰਖਤ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਛਾਂ ਹੋਈ ਹੈ ਉੱਥੇ ਉੱਥੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇਵਤੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਤੇ ਸਰਬਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੱਭ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਪਰਦਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀਪਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਯਹੂਦੀਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਬੇਤਰਤੀਬੇ, ਬੇਦਲੇ ਹੋਏ, ਅਨਪੜ੍ਹ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ 'ਇਕ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹੀ ਰੱਬ' ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ 'ਰੱਬ' ਕੁਦਰਤ ਬਾਰੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਧੌਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਰੂਪ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਸੀਰੀਆ, ਬੈਬੀਲੋਨੀਆਂ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਦੇ ਸਨਕੀ ਤੇ ਜਾਬਰ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ (ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ) ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ 'ਰੱਬ' ਸੱਭ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਇਹ ਧੌਕੇਸ਼ਾਹ, ਨਿਰਦਈ, ਹੋਸਿਆਰਾ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਅਤੇ ਮੇਸਣਹਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਬੇਲਗਾਮ ਮਨੁੱਖੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਦੇਵੀਕਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦਇਆਵਾਨ ਅਤੇ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਦਇਆ ਅਤੇ ਰਹਿਮ ਦਿਲੀ ਭੂਚਾਲਾਂ, ਭੂਫ਼ਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭੁੱਖੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਭਿਆਂਕਰ ਹਨ।

ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਧੌਕੇਸ਼ਾਹ ਤਾਕਤ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੇ ਇਕ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀ ਆਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਝੂਧੀ ਅਤੇ ਨਾ ਘੱਟ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਹਿਕੇ ਹੋਏ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰੀ ਲਹੂ ਨਾਲ ਗੜ੍ਹਚ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀ ਜੋ ਸਬੰਧੀ

ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰੱਬ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਣਗਿਣਤ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਆਸਤਿਕਵਾਦੀ ਲੋਕ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਲਾਮੀ ਲੋਕਾਂ, ਜੋ ਇੱਕ ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਨੇ ਈਰਾਨ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਨੂੰ ਔਲ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਬੜੇ ਗ਼ੋਰਵ ਨਾਲ ਲੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਪੱਕੇ ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰਬ ਈਸ਼ਵਰ-ਵਾਦੀ ਜਾਂ ਇਕ ਨਾਸਤਿਕ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਰਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਹੇ ਰੱਬ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਆਲੇ ਦਵਾਲੇ ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਾਗ਼ੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਲੜੋ ਅਤੇ ਅਤਿ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਉਪਰ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਰੱਬ' ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਈਸ਼ਵਰਵਾਦ ਦੇ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਮਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੱਡਿਠ, ਮਨਘੜਤ, ਜੜ-ਪੂਜਾ, ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀਪਣ ਨਾਲ ਅੱਗ ਬਗੂਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਇਕ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀਏ ਬਹੁ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀਆਂ, ਸਰਬ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਸਤਿਕਾਂ ਨਾਲ ਲੜ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਿਮ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਈਸਾਈ ਲੋਕ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰੱਬ ਪੂਜਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਸਥਾਈ ਤੌਰ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਿੰਸਕ ਬਖ਼ੇੜਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। 'ਇਕ ਸਾਡਾ ਰੱਬ ਹੀ ਰੱਬ ਹੈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ

ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ (ਟਿਲਹਾਮ) ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ ਇਕ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਅਣਡਿੱਠੇ 'ਰੱਬ' ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਅਵਤਾਰਾਂ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪੱਕਾ ਪਖੰਡੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਇਕ ਵਕਤ ਉਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹੀ ਦੂਤ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ (ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ) ਉਪਰ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਮੀਰ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਦਲੀਲ ਉਪਰ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਰ ਮੌਕੇ, ਹਰ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਇਸ ਅਲਹਿਦਾ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹਰ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀਆਂ ਅਗੰਮੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖ ਕੇ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਰੱਬੀ ਅਵਤਾਰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਨਿਤਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਮੁਸਾ, ਯਿਸੂ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਬਾਗ ਉਲਾਹ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਕੁ ਘੱਟ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਜਿਵੇਂ ਮਾਰਵ ਬੇਕਰ ਐਡੀ, ਜੋਸਫ਼ ਸਮਿੱਥ, ਫਰੇਟਾਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ 'ਰੱਬ' ਨੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੱਚਾ ਕਿੱਸਾ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਪਾਦਰੀਆਂ, ਪ੍ਰੋਹਿਤਾਂ, ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰਾਲੇ ਅਤੇ ਸੱਭ ਨਿਗਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਕਦੀ ਨਾ ਗਲਤ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੱਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਕਲਮ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧਾਂ ਦੀ ਲਹੂ ਭਰੀ ਦਾਸਤਾਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਸੈਂਟ ਲੂਇਸ ਵਰਗੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬੰਦੇ ਵੀ ਹਤਿਆਰੇ ਅਤੇ ਲੜਾਕੇ ਬਣ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਤਾੜਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਇਕ-ਈਸ਼ਵਰਵਾਦ ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ

ਬਹਾਦਰੀ ਭਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਾਅਦ ਨਾ ਰੋਕੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਨੇ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਸਿਧਾਂਤ ਪੜ੍ਹਾਏ ਪਰ ਉਹ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਵਰਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਸਾਂਝੇ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਿਮ ਮੋਲਾਣੇ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਜੇਕਰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵੱਢ ਨਾ ਸਕਣ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਉਪਰ ਭੌਂਕਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ। ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਦੇ ਤਰਕ ਦੀ ਇਕ ਵਹਿਸ਼ਾਨਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਦਕਾ ਈਸਾਈ ਫ਼ਿਰਕੇ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਿਰਕੇ ਉਪਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਰਾਜ ਵਿਚ ਦੋ ਰਾਜੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮਹਾਨ ਅਵਤਾਰ ਇਕੱਠੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਇਸ ਤਹਿ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵੀ ਇਕ ਤਹਿ ਹੈ। ਇਕ ਹੀ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਚੋਲੇ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਜਾਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਦੋ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਫ਼ੌਜ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤਾਕਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨਿਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕੁੱਝ ਸਫ਼ੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਪਾੜੇ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਕੈਥੋਲਿਕਾਂ ਨੇ ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਪਰ ਘੋਰ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਪੇਨ ਦੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਮਿਸਰ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਐਲਗਜ਼ੈਂਡਰੀਆ ਦੇ ਇਕ ਗ਼ੈਰ ਕੈਥੋਲਿਕ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ, ਸਪੇਨ ਦੇ ਇਕ ਪੁਰੀਟਨ (ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ) ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ, ਪੋਲ ਦੇ ਚੋਲੇ, ਕਥਾਰੀ ਫ਼ਰਾਂਸਿਸ ਦੇ ਚੋਲੇ (ਮੋਂਕ), ਹੋਰ ਫਰਾਇਰ ਮੋਂਕ, ਚੈਕੋਸਲੋਵਾਕੀਆ ਦੇ ਹੱਸ ਦੇ ਚੋਲੇ ਜੋ ਕੈਥੋਲਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਵਾਈਕਲਿਫ਼ ਦੇ ਚੋਲੇ ਜੋ ਪੋਪ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ

ਕਰਦੇ ਸਨ, ਬੇਗਾਰਡ ਦੇ ਚੋਲੇ, ਪੈਟਰੋਬੁਸ਼ੀਆ ਦੇ ਚੋਲੇ, ਜਰਮਨ ਹੈਨਰਾਈਕ ਦੇ ਚੋਲੇ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਆਰਨੋਲਡ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ, ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ ਦੇ ਜਰਮਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ, ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੇ ਪੁਰਿਟਨ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਈਸਾਈ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। 63ਵੀਂ ਸਦੀ A.H. ਵਿਚ ਕੈਥੋਲਿਕਾਂ ਨੇ ਬੇਜ਼ਾਇਰ ਨਾਮ ਦੇ ਕਸਬੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਲਾਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ 400 ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੈਥੋਲਿਕ ਧਰਮ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਰਾਂਟੋ ਜੋ ਕਿ ਤਹਿਕੀਕਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ 6478 A.H. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 6808 A.H. ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਪੇਨ ਵਿਚ 363000 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਹ ਤਾਂ ਰਹੀ ਕੈਥੋਲਿਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ। ਪਰ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪੁਰੀਟਨ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਕੁਟੈਕਰਜ਼ (ਜੋ ਕਿ ਬਿੱਲਕੁਲ ਅਹਿੰਸਾ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯੂਨੀਟੇਰੀਅਨਜ਼ (ਅਜੋਕਾ ਈਸਾਈ ਮੱਤ) ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੇ ਅਜੋਕੇ ਰਸ਼ੀਅਨ ਚਰਚ ਦੇ ਚੋਲਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਟਡਿਸਟਸ, ਡੂਕਹੋਬਰਜ਼, ਮੇਲਾਕਿਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫ਼ਿਰਕੇ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਨੈਸਟੋਰੀਅਨ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤੇ। ਇਕ ਮੁਸਲਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਜੋ ਕਿ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਮੱਤ ਭੇਦ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ, ਅੱਧੇ ਧੜ ਤੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਗੱਡ ਕੇ ਪੱਥਰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੂਸਰੀਸ਼ੀਅਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਲੰਕ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਥਨ ਹੈ, 'ਧਰਮ ਕਿਤਨੀ ਬੁਰਾਈ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉੱਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।'

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦੋਸਤੀ

ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰਿਕ ਪਿਆਰ ਵੱਲੋਂ ਮੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ 'ਰੱਬ' ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ 'ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ' ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਅਤੇ ਭੈਣ ਭਾਈ ਉਸਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਪੇਨ ਦੇ ਫ਼ਿਲਿਪ ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਜੇਕਰ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਕਾਫ਼ਿਰ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਜਲਾ ਦੇਵਾਂ।' ਇਕ ਕੈਥੋਲਿਕ ਪਾਦਰੀ ਮੈਥਿਊ ਓਰੇ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਕਾਫ਼ਿਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਬਾਪਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਤਿੱਖੇ ਆਸਤਿਕਵਾਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਈਰਾਨ ਦੇ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਸਰਬ ਦੇਵਤਾਵਾਦੀਆਂ (ਬਾਬੀਜ਼) ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ।

ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭੜਕਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਂਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਦੁਖਾਂਤ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਕੀਕਤ ਹੈ। ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 'ਰੱਬ' ਨਾਲ ਟਿਤਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਤਿਕਵਾਦੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਨਾ ਮੰਨਣਯੋਗ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਇਹ ਨਹਿਸ਼ ਅਤੇ ਕੁਲੰਫ਼ਣੇ ਭਰਮ ਰਹਿਣਗੇ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੀ ਟੋਕਤਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਆਸਤਿਕਵਾਦ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਲਖ(ਇਹ ਫ਼ਲਸਫ਼ੀਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਦੇਵਤਾ ਜਿਸਦੇ ਅੱਗੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ) ਮੁਰਦਾਬਾਦ!

ਅਨੁਵਾਦ - ਅਮਨਪਾਲ ਸਾਰਾ

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

ਕਲੇਅ ਉਵਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

9386-120 ਸਟਰੀਟ

ਸਰੀ, ਬੀ.ਸੀ.

ਸਰੀ ਵਿਚ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਖਾਣਿਆਂ ਦਾ
ਮਸ਼ਹੂਰ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ।

ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ (ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ) ਭੋਜਨ
ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਫੋਨ: ਜਗਮਿੰਦਰ ਮਾਂਗਟ

(604) 589-7622

ਸਰੀ-ਡੈਲਟਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ
ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਬੀ.ਸੀ. ਦਾ ਸੱਤ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਟੋਰ।

Delta Wedding Centre

9463-120th St. (95 Ave. & Scott Rd)

Delta, B.C.

Ph: (604) 589-3656

ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਡ, ਤਾਜੇ ਅਤੇ ਸਿਲਕ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਪਾਉਣ
ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਸੇ ਜਾਲ, ਮਹਿੰਦੀ ਚੂੜੇ ਤੇ ਕਲੀਰੇ ਤੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਸਾਮਾਨ, ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਂ ਘਰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਗੁਲਦਸਤੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ
ਜਨਮਦਿਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨ, ਹਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਗਿਫਟ ਆਦਿ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਹਾਲ ਵਿਚ ਡੈਕੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

ਹਾਲ ਡੈਕੋਰੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਕੇਕ, ਆਰਚ, ਗਜ਼ੀਬੋ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ
ਟੇਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਟੇਬਲਾਂ ਦੀਆਂ
ਸਕੱਰਟਾਂ, ਕਪੜੇ, Streamers, Bells, Fans, Plume Pens, Guest
Books, Ribbons, Candles, Candies ਅਤੇ ਕੇਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ:

ਮੈਨੇਜਰ: ਮੱਖਣ ਟੁੱਟ ਫਲੋਰੈਸਟ: ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਦਿਉ।

LASER SCREEN PRINTING

Custom Printing
and Specialty Advertising

Manufacturer and Distributors of:

- *T-Shirts *Sportswear *Team Jackets
- *Crests *Caps *Decals
- *Transfers *Emblems *Calendars
- *Pens *Matches *Glasswear
- *Lighters *Buttons *Sales Aids
- *Playing Cards *Lapel Pins
- *Safety Awards *Promotional Gifts
- *Incentives *Plus much more

Ram Sharma

5311-91 Street

Edmonton, Alberta, T6E 6E2

Ph: (403) 468-6435

Devinderjit (Dave) Singh Purewal

(Barrister, Solicitor & Notary Public)

ਦਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ

Ph: (403) 462-7555

General Paractice of Law including:

- * ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ (Criminal) * ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ (Immigration)
- * ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਤੇ ਮੋਰਗੇਜ (Real Estate & Mortgage)
- * ਵਿੱਲ ਤੇ ਅਸਟੇਟ (Wills & Estate) * ਸਿਵਲ (Civil)
- * ਡਾਇਵੋਰਸ ਤੇ ਫੈਮਲੀ ਕਾਨੂੰਨ (Divorce & Family Law)
- * ਨਿਜੀ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਕਲੇਮ (Personal Injury Claims)

Venkatraman & Associates

Ph. (403) 436-7060

440-4445 Calgary Tr. South,
Edmonton

Millwood Office:

9209-34th Ave. Edmonton

Alberta, T6E 5F5

ਸੇਵਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਪਰਿਚੈ

ਬੋਗਨਵਿਲਾ ਦੇ ਵਸਤਰ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਿਹ)

ਲੇਖਕ: ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ

‘ਬੋਗਨਵਿਲਾ ਦੇ ਵਸਤਰ’: ਸੁਤੰਤਰ ਔਰਤ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਵਚਨ

ਸਾਨ ਕ੍ਰਾਂਸਿਸਕੋ ‘ਚ ਟਿਕੋਲ ਹੋਵਾ ਰਹੀ ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ ਨੇ ਅਦਭੁੱਤ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ‘ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਣੇ ਛਪੇ ਪ੍ਰਥਮ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ ‘ਬੋਗਨਵਿਲਾ ਦੇ ਵਸਤਰ’ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਅਰਥਾਂ ਵਰਗਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ; ਇਸਤਰੀ-ਕਾਵਿ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਸਾਰ ਹਨ; ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਟਿਕ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਪ੍ਰਤਿਬਧਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰਵਾਸੀ ਕਵਿਤ੍ਰੀਆਂ (ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ, ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ, ਕੈਲਾਸ਼ ਪੁਰੀ) ਨੇ ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲ ਕਾਵਿ-ਮਨ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਤੇ ਟਿਕ ਗਿਰਦ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਰਥਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਕ ਅਵੇਸਲੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ ਇਸਤਰੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਪਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਨ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸ਼ਸੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਉਸ ਦਾ ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਜੂਦ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦਾ ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੋਖਮ ਭਰੀ ਪ੍ਰਪਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੈਕ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤ ਦੇ ਸਵੈ ਨੂੰ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜਦੋਜਹਿਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਬੀਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਜੀਵਨ-ਮੁੱਲਾਂ ‘ਚ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਔਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਤਤਪ ਸਮੁੱਚੇ ਮਾਨਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਲਾਰ ਨਾਰੀਵਾਦ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਰਦ ਜਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ‘ਬੋਗਨਵਿਲਾ ਦੇ ਵਸਤਰ’ ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ‘ਚੋਂ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਯਾਮਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਾਵਿ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਵਿਤ੍ਰੀ ਦੇ ਤੀਬਰ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਮੁਲੀਮ-ਰਹਿਤ ਕਾਵਿ ਭਾਸ਼ਾ ‘ਚ ਬੇਨੁਕਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ‘ਚ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਆਪਣੇ ਆਪ ‘ਚ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਵਿਤ੍ਰੀ ਨੇ ਇਸ ਕਦਰ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਤੇ ਕਾਵਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚਕਾਰ ਅਜਿਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਪ੍ਰੋਤ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਕਾਵਿ-ਮਨ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਪਤੀ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜੂਝਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ: ਖਾਵੰਦ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ। ਖਾਵੰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਿਛੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹੈ ਤੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਪਿਛੇ ਸਮਾਜਕ ਮੁੱਲ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੇ ਵਜੂਦ ‘ਤੇ ਹਾਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ‘ਖਾਵੰਦ’ ਸਿਰਫ ਮਰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਚਿਰਾ ਤੋਂ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਚਿਹਨ ਹੈ। ਟਿਕ ਟਿਕਲੋਤਾ ਚਿਹਨ, ਔਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਚੁਲਕ ਚਿਹਨ ਬਣਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸੁਤੰਤਰ-ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਔਰਤ ਦੀ ਲੜਾਈ “ਚੁਲਕ” ਚਿਹਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਟਿਕ ਚਿਹਨ ‘ਤਾਕਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ’ ਰਾਹੀਂ ਔਰਤ ਦੀ ਆਪਣੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਅਰਥ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ‘ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ ਦੀ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ:

ਜਦ ਉਹ ਦੋਸਤ ਬਣਿਆਂ
ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਸੀ
ਜਦ ਉਹ ਮਹਿਬੂਬ ਬਣਿਆਂ
ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਨਿੱਘਾ ਸੀ
ਜਦ ਉਹ ਖਾਵੰਦ ਬਣਿਆਂ
ਤਾਂ ਸਭ ਬਦਲ ਗਿਆ
ਉਹ ਹਿਟਲਰ ਬਣ ਗਿਆ
ਤੇ ਉਹ ਉਹਦੇ ਕਨਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਵਿਚ
ਟਿਕ ਯਹੂਦੀ ਔਰਤ। (ਜਦ ਉਹ...)

ਖਾਵੰਦ ਬਾਰੇ ਟਿਕ ਹੋਰ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਹੈ:

ਜੇ ਹੱਸੀਏ ਤਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਰੋਂਦੇ
ਜੇ ਰੋਈਏ ਤਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਰੋਂਦੇ
ਜੇ ਬੋਲੀਏ ਤਾਂ ਗੁੱਸਾ ਖਾਂਦੇ
ਜੇ ਗਾਈਏ ਤਾਂ ‘ਗਾਏ ਨਾ’ ਕਹਿੰਦੇ
ਪਰ ਜੇ ਚੁੱਪ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਦੇ
ਜਿਧਰ ਤੱਕੀਏ ਉਧਰ ਤੱਕਦੇ
ਅੱਖਾਂ ਮੁੰਦੀਏ ਤਾਂ ‘ਮੂਰਖ’ ਕਹਿੰਦੇ
ਪੱਖ ਚੁੱਕੀਏ ਤਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰੇਂਦੇ
ਰੁੱਕ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਰੋਂਦੇ
ਬਾਹਰ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਰੋਂਦੇ
ਅੰਦਰ ਵੜੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਕਰੋਂਦੇ
ਸਟੀਓ ਨੀ ਅਸੀਂ ਮਰਦ ਭੁਲੇਖੇ
ਅਸਲੋਂ ਸ਼ੱਕ ਵਿਆਹੇ।

‘ਖਾਵੰਦ’ ਦੇ ਚੱਟਾਨ ਵਾਂਗ ਤਕੜੇ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਚਿਹਨ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਟਿਕਦਾ

ਟੁੱਟਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਕਟ ਗਹਿਰਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਵਿ-ਸਵੈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਵਿਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਦੇ ਸੇਕ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਬਦ-ਜੁਗਤਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪ ਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਆਪ-ਹੁਦਰਾਪਣ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨਜੀਤ ਟਿਵਾਣਾ ਦੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਸੀ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਵਚਨ ਉਸ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾਤੀ-ਮੁਕਤ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਵੀ। ਵਿਦਰੋਹ-ਭਾਵੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ:

ਮੈਂ ਫੁੱਲ ਉਗਾਦੀ ਹਾਂ
ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੇਦੀ ਹਾਂ
ਕਦੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਵੀ ਸੁੱਟਦੀ ਹਾਂ।
ਤੂੰ ਲੜਦਾ ਹੈਂ
ਤੂੰ ਸੜਦਾ ਹੈਂ
ਮੇਰਾ ਟਿਕ ਹੀ ਜਵਾਬ ਹੈ
ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ।
ਹਵਾ ਨੂੰ ਬੰਨਣਾ ਤੇਰੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ
ਤੇਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਤੇਰੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ
ਜੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ
ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ।

‘ਤਾਕਤ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ’ ਮਰਦ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਿਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ। ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਮਰਦ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਪਹਿਲ ਹੈ। ਉਹ ਹਾਰ ਕੇ ਵੀ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨ ਮਨੁੱਖ ਅਕਸਰ ਅਵੇਸਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਵੇਸਲੇਪਣ ‘ਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣਾ ਤਹਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਵਜੂਦ ਮਨਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਸ਼ਸੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਔਰਤ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਵਜੂਦੀ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਰਦ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਦਮਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਮਰਦ ਔਰਤ ਦੇ ਲਈ ਪਰ-ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਤਣਾਅ ਦਾ ਕੇਂਦਰ-ਬਿੰਦੂ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਿਬੂਬ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜਦੋਜਹਿਤ ਤੇ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਹਿਰੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਹੈ; ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਘਟਦੇ ਤੇ ਵਧਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ - ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ।

ਕਾਵਿ-ਸਵੈ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦਾ ਦਮਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਰਦ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੁਕੰਮਲਤਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਲਾਸ਼ ਕਿਸੇ ਪਲ ਵੀ ਉਦਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਖੁਦੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ:

ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ

ਕਿ ਇਹ ਖੰਜਰ ਫੇਰ ਦੀ ਵਜ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਇਹ ਡੁੱਖਾ ਹੀ ਵੱਜਣਾ ਹੈ

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ

ਜੀਣ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ?

ਹੱਸਣ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ? (ਟੈਸ ਰਾਹ)

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੋਝੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਅੱਜ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤੀਆਂ ਦਾ ਪਛਾਣ-ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਹੀਨ ਕਵਿਤੀਆਂ ਪਾਲ ਕੋਰ ਤੇ ਮਨਜੀਤਪਾਲ ਕੋਰ ਨੇ ਵੀ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਲੇਖਕ ਜਦੋਂ ਬੋਧਿਕ ਈਗ ਨਾਲ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਲ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਸੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਜਟਿਲ ਰੋਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਸਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਮਾਨਵ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੇ ਪੰਥ 'ਤੇ ਲੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨਿੱਕੇ ਤੇ ਮੁੱਕ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਉਧੇੜ-ਬੁਟਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਕ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨ-ਖਿਆਲੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਗੈਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹਰ ਕਦਮ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਸੋਟੀ ਘੁਮਾਉਣ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਰੁਮਾਂਸ ਹੋ ਕੇ ਟਕਰਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੁਣ ਵਿਹਾਜ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ-ਕਾਵਿ ਭਰਾਤੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਲਾਰ ਚੇਤਨਾ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਰਸੰਗ 'ਚ ਅਗਲੀ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਹਾਜ ਚੁੱਕੀ ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਅਣਸਿਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਨੁਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਨਿੱਖਰਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੁਹਜ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੁਲੰਮਾ ਜਾਂ ਉਥੇਚ ਨਹੀਂ। ਕਵਿਤਾ-ਵਰਗਾ ਕੁਝ ਜੋੜਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਨਹੀਂ। ਕਵਿਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ 'ਚ ਬੰਨਣ ਬਾਰੇ ਖਾਸੀ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਕਾਵਿ-ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕੀ ਮੋੜ ਦੇ ਕੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਗੈਰ-ਮਾਮੂਲੀ ਕਸਬ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਸੂਖਮ ਕਟਾਖਸ਼ ਹੈ।

ਹਰੇਕ ਨਵੇਂ ਕਵੀ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਹਸਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰ 'ਬੋਗਨਵਿਲਾ' ਦੇ ਵਸਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਟਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਨਵਯੁੱਗ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਚਿੱਲੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਛਾਪੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਚਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ, (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਲੇਖਕ: ਸਾਧੂ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ।

'ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ' ਸਾਧੂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ 'ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਮੰਚ ਵੈਨਕੂਵਰ' ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਗਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਸਾਧੂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਮੁਹੱਬ ਸੁਣਨ, ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਜਾਨਣ ਕਰਕੇ, ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ, ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਦੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਜਮੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸੁਰਤੀ' ਅਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਦੀਆਂ 'ਕਵਿਤਾਵਾਂ' ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੈਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਤੀਜੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਵੀ ਨੂੰ ਵੰਨਗੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਚੋਖਟੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਿਰਫ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਗੁਲਦਸਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਖਾਸ 'ਪੈਰਾਡਾਈਮ' ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਦੇਖਕੇ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ 'ਪੈਰਾਡਾਈਮ' ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਅਜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਈ ਪਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਕਰੇਗੀ।

ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਇਕ ਅਸਤਿਤਵਵਾਦੀ ਕਵੀ ਹੈ (ਮੈਂ ਸ਼ੁਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ)। ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਟਿੱਛਾ ਦਾ ਹੋਂਦਵਾਦੀ ਐਲਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਟਿੱਛਾ ਮੌਜੂਦਾ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਪਾਰ (transcend) ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਵਾਸਤਵੀਕਰਨ ਦਾ 'ਪਰਾਜੈਕਟ' ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ 'ਪਰਾਜੈਕਟ' ਦੀ ਅਸਲੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਗੁਜ਼ਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਦੇ ਸੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦਿਲਗੀਰੀ (melancholy) ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਯਥਾਰਥ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਣ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸੀਮਤਤਾ (finitude) ਅੱਗੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਇਥੋਂ ਹੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਉਸਦੇ ਕਿੱਤੂ ਅੱਗੇ ਲਾਜਵਾਬ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁੱਝ ਹੱਦ ਤਕ ਅਬਦਲ ਹੈ। ਚੰਦਨ ਹੁਣ ਰਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਅਤੇ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲੀ 'ਪਰਾਜੈਕਟ' ਦੀ ਉਪਰਾਮ ਪਰ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਨਾ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਬਦਲਣਾ। ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਬਿਆਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ ਖੜੇ ਨਿਉਟਨ ਦੀ

ਚੇਤਨਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜਾਣ ਕੇ ਵੀ, ਜਾਂ ਜਾਣਕੇ ਹੀ, ਭੈੜੀਤ ਅਤੇ ਹਰੱਸ-ਗੁਸਤ ਹੈ। ਜੇ ਚੰਦਨ 'ਕਲੱਤਰੀ' ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਮੇਰ 'ਬ੍ਰਾਹਮਣ'। ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਹਸਤੀਵਾਦੀ (ontological) ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟਿੱਛਾ ਰਾਹੀਂ ਤਾਕਤ ਦਾ ਵਾਸਤਵੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹੱਮ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਚੇਤਨਾ ਬਾਰੇ, ਮਾਏ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਇਕ ਹਰੱਸਮਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਵੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਧੂ ਇਕ ਸਾਧੂ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਾਧੂਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਕ ਸਾਂਵੇ ਮਨ ਵਾਲਾ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ, ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ, ਸਦਾਚਾਰਕ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਟਿਨਸਾਨ ਹੈ। ਉਸਦੇ 'ਪੈਰਾਡਾਈਮ' ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਟਿਨਸਾਨ ਵਲ ਅਤੇ ਟਿਨਸਾਨੀ ਯਥਾਰਥ ਵਲ, ਜੋ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਤਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਫਰੀਦ ਵਾਂਗ ਮੈਦਾਨ ਹੈ (ਫਰੀਦਾ ਮਨ ਮੈਦਾਨ ਕਰ...)। ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਤਰਮੁਖੀ (subjective) ਬੋਝ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਚਿੰਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਨਿਰੋਲ ਨਿੱਜੀ ਦਵੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਾ ਉਹ ਹਸਰਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਜ਼ੁਲਫਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਕਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਦਾਚਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ:

ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀਆਂ ਜ਼ੁਲਫਾਂ

ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਫਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ

ਦੇਖੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਰਾਨ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ

ਇਸ ਦੰਤ ਦੇ ਮੇਲੇ 'ਚ ਦੰਤ ਗਾ ਰਿਹਾ

ਦਿਨ ਚੜਨ ਤੇ ਨਸ਼ਾ ਲਹਿਣ ਤੇ ਕਰੇਗਾ ਕੀ

(ਸ਼ਾਇਰ)

ਜ

ਇਹ ਕਵਿਤਾ

ਮੁਖਾਤਬ ਹੈ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ

ਜੋ ਆਪਣੀ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ

ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

(ਵਿਭੂਨੇ ਲੋਕ)

ਸਾਡੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਫਿਤਰਤ ਦਾ ਸਾਡੇ ਵਾਸ ਨਾਲ ਬੜਾ ਡੂੰਘਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਟਿਨਸਾਨ ਲਈ ਇਥੋਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਲਈ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਜੀਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਝੀਲ। ਜਦੋਂ ਵਾਸ, ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਫਿਤਰਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਉਪਰਾਮਤਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਰਾਮਤਾ ਸਧਾਰਨ ਉਦਰੇਵੇਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਮੋਤ ਤਕ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਉਪਰਾਮਤਾ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਬਾਰੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਖੂਬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਪਰਾਮਤਾ ਇਕ ਅਮੂਰਤ ਭਾਵੁਕਤਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਥੂਲ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਫਸੇ ਟਿਨਸਾਨਾਂ ਦਾ, ਦਿਲ-ਟੈਂਫਵਾਂ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਪੁਤਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ:

ਭੈੜੀ ਕੀ ਤੂੰ ਵੀ ਬੀਨ ਵਜਾ ਕੇ
ਰੱਸਾ ਖੜਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਜ

ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ,
'ਮਿੱਕੀ ਮਾਊਸ' ਤੇ 'ਡੋਨਾਲਡ ਡੱਕ' ਤੋਂ ਹੀ
ਜਾਣਿਆ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਰ ਰਾਜ
ਦਹਾਕਿਆਂ ਉੱਤੇ
ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਬਾਅਦ ਵੀ
ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਈਆਂ ਨੂੰ
ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਜਾਣਕੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਪ ਕੀਲਣ ਦੀ ਜਾਂਚ

(ਤੋਰਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਨਾਂ)

ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਾਭੇ ਨੂੰ ਹੀਰੋ ਮੈਨਣ ਵਾਲੇ
ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ 'ਡੋਨਾਲਡ ਡੱਕ' ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ
ਮੱਥਾ ਮਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਪਰਮਤਾ ਬੇਹੁਦਗੀ ਦੀ ਹੱਦ
ਤਕ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਪੁਛਦਾ ਹੈ:

ਹੁਣ ਤੂੰ ਹੀ ਦੱਸ ਕਨੇਡਿਆਂ ਤਲੇਡਿਆਂ
ਕਿਦਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸੰਗ ਮੈਨੂੰ ਹਾਸਾ ਆਵੇ।

ਫਿਰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਫਸੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਜੋ
ਕਾਇਆ ਕਲਪ (metamorphosis) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ
ਫਰਕ ਸਾਧੂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਹੱਸ ਦਾ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ
ਪਹਿਨਦਾ:

ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਸੰਧੂ ਦੀ ਐਮ. ਟੇ.
ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਨੇ ਖਾ ਲਈ ਹੈ
ਜਿਵੇਂ ਘੁਣ ਨੇ ਖਾਧੀ ਹੈ
ਤੁਹਾਡੇ ਦਲਾਨ ਦੀ ਸ਼ਤੀਰੀ
ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੁਣ
ਇਕ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਦੇ ਛੱਡ ਕੇ
ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵੀ
ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਗਾਇਬ ਹਨ।

(ਆਖਰੀ ਖੱਤ)

ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਧਾਰਮਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੋਹਰੇਪਨ,
ਵਰਤੋਂਵਾਲੀ ਕਦਰਾਂ ਦਾ ਟਿਨਸਾਨ ਉਤੇ ਗਲਬਾ,
ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ
ਕਮੀਆਂ ਅਤੇ ਉਤਰੀ-ਅਮਰੀਕਣ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ
ਉੱਠਤਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਨੂੰ ਉਹ
ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ ਦੇ ਟਿਕ ਮਿਆਰ ਤੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ
ਮਿਆਰ ਤੋਂ ਡਿੱਗੇ ਇਨਸਾਨ ਵਲ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ
ਜਿਥੇ ਵਿਅੰਗ ਹੈ ਉਥੇ ਇਕ ਧੀਮਾ ਜਿਹਾ ਹਾਸਰਸ ਵੀ ਹੈ।
ਇਹ ਹਾਸਰਸ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਨੁਹਾਰ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਮੇਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਅੰਦਰ
ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਹਸਤੀ ਦੇ ਰਹੱਸ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੇ
ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ
ਅਸੀਂ ਇਕ ਸਾਂਝੇ ਮਨ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ:

ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਕਸਰ,

ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ,

ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ

ਅਸੀਂ ਵੀ ਕੁਝ ਫੁਰਮਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ

ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ 'ਅਸੀਂ' ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ'

ਪਰ ਜਿੰਨਾਂ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਕੇ

ਵੈਨਕੂਵਰ ਤਕ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ

ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਦੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇ (ਜਵਾਬ)

ਕਵਿਤਾ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਰੂਬਰੂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਜੋ
ਇਹੋ ਜਹੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਵੀ)। ਇਹ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚੋਂ
ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਅਹਿਸਾਸ
ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਪੇਖਕ (relative) ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਿਰ
ਕਸਵਟੀ ਉਤੇ ਪਰਖਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਅਬਦਲ ਸਾਧ
ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਵਖ ਵਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਉਕਸਾਹਟਾਂ
ਜਾਂ ਗਤੀਆਂ ਵਖ ਵਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਪੈਦਾ
ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਗਏ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਾਰ ਜਦੋਂ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਫਿਰਨੀ
ਉਤੇ ਧੁੜ ਉਤਾਉਂਦੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਰ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ
ਵਿਸ਼ਕੀ ਆਦਿ ਵਿਚੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਬਾਰੇ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਉਤਰਦੀ
ਹੈ (ਆਖਰੀ ਖੱਤ)। ਪਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪ੍ਰਤੱਖ
ਯਥਾਰਥਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੀ
ਇਕ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਚ
ਵਿਚਰਦੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੀ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਲਾ
ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਾ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਇਕ
ਵਿਲੱਖਣ ਬਾਂ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੇ 'ਸਨੈਪ-ਸ਼ੋਟ'
ਹਨ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਯਥਾਰਥ ਵਿਚ
ਜੁੜਦੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਦੀ
ਵਕਤੀ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਨਾਲ
ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਉਕਸਾਹਟਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਕਤ ਕਰਕੇ
ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਸਾਥ 'ਚੋਂ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹੀ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ
ਸੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਿਕਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਲਾ
ਦੀ ਇਹ ਖੂਸ਼ੀ ਹੈ। ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ
ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਨਾਨਕ
ਨੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਦੁਖਾਂਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਅਸੀਂ ਅੱਜ
ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

ਜਿਨ ਸਿਰ ਸੋਹਨ ਪੱਟੀਆਂ,

ਮਾਂਗੀ ਪਾਏ ਸੰਧੂਰ।

ਤੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁਨੀਅਨ

ਗਲ ਵਿਚ ਆਏ ਧੁੜ।

ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾ ਇਕ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਰੋਲ
ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮਾਜ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਪੂਰੀ
ਤਸਵੀਰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ
ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਚਰਚੀ ਹੈ।
ਇਹ ਸਾਨੂੰ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ
ਰੂਬਰੂ ਜਾਂ ਖੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਰਥਕ ਅੰਕੜੇ ਦੇਖਿਆਂ
ਕੈਨੇਡਾ ਸੋਨੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ

ਤਸੱਲੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਇਸ ਵਿਚ
ਰੀਜ਼ੀਰ ਵਿਸ਼ਾਦ ਦਿਸਦੇ ਹਨ:

ਤੇਨੂੰ ਚੇਤਾ ਏ ਉਸ ਪੀਲੇ ਜਿਹੇ-

ਮੁਲਾਟਿਮ ਰੰਗ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦਾ

ਫਾਟਕ 'ਤੇ ਗੱਡੇ ਘਿੜਲੇ 'ਚੋਂ

ਜਿਸਤੋਂ ਸਾਈਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੰਘਦਾ ਹੁੰਦਾ

ਹੁਣ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟੇ ਖੁੰਬਾ ਤੋੜਦੀ ਹੈ

ਧੱਕੇ, ਗਾਲਾਂ ਖਾਂਦੀ ਹੈ

ਖੰਘ ਦੇ ਦੋਰਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਬੱਚੇ ਸਾਂਭਦੀ ਹੈ

ਜਦੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਵੀਡੀਓ ਮੂਹਰੇ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ

ਜਾਂ ਵੱਡੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚੋਂ ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਟਿੱਜ ਉਹ ਸੁਰਗ 'ਚ

ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਰਥ ਲਭਦੀ ਹੈ

(ਆਖਰੀ ਖੱਤ)

ਕਿਸਤਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਬੰਦੇ ਟੁੱਟੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾੜੀ ਧਿਰ ਉਤੇ
ਵਾਧੂ ਬੋਝ ਪਾਉਣਾ, ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ
ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਆ ਬੈਠਣਾ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ
ਉਹ ਯਥਾਰਥ ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਪਿੱਛੇ ਗੁਆਚ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਕਵਿਤਾ ਦੀ
ਢਿਮਦਾਰੀ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਯਥਾਰਥ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯਥਾਰਥ ਹੈ। ਸਮਾਜ,
ਮੁਲਕ, ਧਰਮ, ਰੰਗ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਯੁੱਗ, ਅਸਤਿਤਵ,
ਹਸਤੀ, ਲਿੰਗ, ਸਦਾਚਾਰ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਹਿਜਰਤ
ਆਦਿ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਇਸ
ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ਇਕ ਮਨ। ਇਸ 'ਚੋਂ
ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ, ਆਸ਼ਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ
ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਕੰਢਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਗਦੇ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ
ਸਾਡੇ ਲਈ ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਹੈ
ਅਤੇ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਵੀ:

ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਬਣ ਗਏ ਬੰਦੇ ਹੈਵਾਨ,

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਥਾ

ਕੁਝ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸੁਣਾਈ ਗਈ

ਫਿਰ ਰਹੇ ਮੋਤ ਵੰਡਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਗਰਾਂ

ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ

ਕੁਝ ਇਸ ਤਰਾਂ ਚੁਰਾਈ ਗਈ।

(ਕਥਾ)

ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ
ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਲਚਸਪ ਫਰਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
ਚੰਦਨ ਦੀ ਬੱਚੀ ਅਨੰਤ ਹਾਸਾ ਹਸਦੀ ਹੈ। ਅਜਮੇਰ ਦੀ ਧੀ
ਉਹ ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਜੋ ਬਦਲਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ
ਅਬਦਲ ਤੱਤ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਧੀ ਨੂੰ
ਸੰਬੋਧਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ:

ਜਿਹਨਾਂ ਸਰਾਪੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ

ਆਪਾਂ ਨਿਡਾਉਣਾ ਹੈ ਪਿਉ ਧੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ

ਇਹ ਖ਼ੁਦ ਸਕਣਾ/ਨਾ ਖ਼ੁਦ ਸਕਣਾ

ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੋਰ ਫੇਰ ਹੀ

ਧੁਰਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ

ਆਪਣੇ ਚੋਰ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ

ਵਤਨ - ਅਪਰੈਲ/ਮਈ/ਜੂਨ, 1992 - 40

ਸਰਗਰਮੀਆਂ

(ਇਸ ਕਾਲਮ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰੀਕਾਰਡ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਵਤਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੀਪੋਰਟ ਭੇਜਣ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਥੇ ਰੀਕਾਰਡ ਹੋ ਸਕੇ। - ਸੰਪਾਦਕ)

ਟਰਾਂਟੋ: 22 ਮਾਰਚ, 1992 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵੈਸਟ ਹੈਂਬਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਟੀਸਟ ਟਿੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ - ਪਾਸ ਦਿਨ ਮੰਨਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਟਿਲਾਵਾ ਵੈਨਕੂਵਰ ਤੋਂ ਵੈਨਕੂਵਰ ਸੱਚ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਭਰਮੇ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਈ। ਸੱਚ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦੀ ਹਿੰਸਾ ਬਾਰੇ ਨਾਟਕ 'ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਭੂਤ' ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜੀ ਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਪੀੜੀ ਵਿਚਕਾਰ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉਪਰ ਨਾਟਕ 'ਕਿਹਦਾ ਵਿਆਹ' ਦਾ ਇਕ ਭਾਗ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੱਤ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਪਰਚਿਆਂ ਤੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।

ਟੀਸਟ ਟਿੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਟਰਾਂਟੋ।

29 ਮਾਰਚ, ਵਿਨੀਪੇਗ: ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਭਾ ਵਿਨੀਪੇਗ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ, ਸੁਖਦੇਵ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ, ਕਵੀ ਪਾਸ਼ ਅਤੇ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਪੱਦਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੇ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਕਿਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਥੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਯੁਵਰਾਜ ਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿਰੀਆ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰਸ-ਦਾਇਕ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੰਦਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਤੇ ਦੁੱਖ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ।

ਦਲਜੀਤ ਧਨੋਟੇ ਨੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤਾਰਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕਵਿਤਾ 'ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਬਲਦ ਲਾਪਤਾ ਹੈ' ਕਹੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗੀਤ 'ਵਤਨੋਂ ਆਇਆ ਨੀ ਤੇਰੀ ਖਤ' ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣਾਇਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀਰੀਜ਼ ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਐਪੀਸੋਡ 'ਹਾਦਸਾ' ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੂਜੀ ਫਿਲਮ ਪੀਪਲਜ਼ ਲਾਅ ਸਕੂਲ ਵੱਲੋਂ 'ਸੱਚ' ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ 'ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ' ਦਿਖਾਈ ਗਈ। ਤੀਜੀ ਫਿਲਮ 'ਬੋਤਲ ਦਾ ਟੁਟਣਾ' ਦਿਖਾਈ ਗਈ।

ਦੋ ਸੌ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਦਾਣੀ ਘੰਟੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਵਿਨੀਪੇਗ

ਅਪ੍ਰੈਲ 12, ਧੂਰੀ (ਸੰਗਰੂਰ): ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਐਂਤਰੀ ਫਿਰ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ, ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਡਾ. ਟਿਬਰਾਹਿਮ ਬਾਮਸ ਕਾਬੂਰ (ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ) ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧੂਰੀ (ਸੰਗਰੂਰ) ਵਿਖੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਾਦੂ-ਟੁਣਿਆਂ, ਜੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਨਾਟਕ, '....ਤੇ ਦੇਵ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਰ ਗਏ।' ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ। ਫਗਵਾੜਾ ਟਿਕਾਣੀ ਦੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਫੇਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਟਰਿਕ ਵਿਖਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਟਿਲਾਵਾ ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਤਿੰਨ ਨਾਟਕ 'ਬਾਊ ਜੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ', 'ਬੇਗਮੋਂ ਦੀ ਧੀ' ਅਤੇ 'ਮੁਨਸ਼ੀ ਖਾਂ' ਨਾਟਕ ਖੇਡੇ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਟਿਕਾਣੀਆਂ ਵੱਲੋਂ, ਅਮੋਲ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਪੋਸਟਰਾਂ ਦੀ ਦਿਲ ਖਿੱਚਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵੀ ਲਾਈ ਗਈ।

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਆਗੂ, ਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀ 'ਤਰਕਸ਼ੀਲ' ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਮਾਸਟਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਭਦੋੜ ਨੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਬਾਰੇ ਤੇ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ 'ਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਚਰਨ ਖੇਮੋਆਣਾ ਨੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਚਾਨਣਾ

ਪਾਇਆ। ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਰਨਾਲਾ (ਸੰਪਾਦਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ) ਨੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ, ਕਿਉਂ ਤੇ ਟਿਲਾਵਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ।

ਸੁਖਜੀਤ ਅਲਕੜਾ

26 ਅਪਰੈਲ, 1992, ਬਾਲਟੀਮੋਰ (ਮੈਰੀਲੈਂਡ): - ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਬੋਲੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕੁੱਝ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਅਹਿਮ ਮੀਟਿੰਗ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਹਿਰਾਮ ਦੇ ਘਰ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਹੋਲੇ ਹੋਲੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਖਿਸਕਦੇ ਜਾਣ ਦੇ ਝੁਕਾਅ ਉਪਰ ਗੰਭੀਰ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਾਲਟੀਮੋਰ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਰਵ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਤਹਿ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੰਸਥਾ 'ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਗੈਰ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ।' ਤਿਆਰੀ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਤਾਲਮੇਲ ਕਮੇਟੀ-ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ, ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾਮ, ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਅਜਾਜ ਜੰਜੂਆ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ 'ਚੋਂ ਲੱਭੇ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸਦਾ ਨਿਰੋਆ ਬਦਲ ਦੇਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਲਿਖਣੀ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੰਧਲੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖ਼ਤਰੇ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:-

1. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਹਿਰਾਮ(ਕਵੀ) 410-265-1657, 2. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ 410-788-3870. ਖ਼ੱਤ ਪੱਤਰ ਤੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਲਈ ਪਤਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਸਾਇਟੀ - ਬਾਲਟੀਮੋਰ, 4 ਜੈਸਟਰ ਕੋਰਟ, ਬਾਲਟੀਮੋਰ, ਮੈਰੀਲੈਂਡ 21207, ਯੂ.ਐਸ.ਏ.

ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾਮ

4 ਮਈ, ਟਰਾਂਟੋ: ਵੈਸਟਵਿਊ ਸਕੂਲ ਦੇ ਲੈਕਚਰ ਬੀਏਟਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ-ਉਰਦੂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜੈਡ ਪਰਾਈਸ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਯਾਰਕ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਲਟੀਕਲਚਰਲ ਕੰਨਸਲਟੈਂਟ ਬਾਲੀ ਗਿੱਲ ਉਗਫ ਟਿਕਬਾਲ ਰਾਮੂਫਾਲੀਆ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਿਆਂ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।

‘ਵੈਸਟਵਿਊ ਉੱਤੇ ਝੁੰਪੀ ਝਾਤ’ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਨ ਕਿੰਨ ਨੇ ‘ਟਿੰਗਲਿਸ਼ ਐਂਡ ਸੈਕੰਡ ਲੈਂਗੁਏਜ਼’ ਅਤੇ ਗਾਈਡੈਂਸ ਕੌਂਸਲਰ ਟੀਅਨ ਕਾਰਟਰ ਨੇ ਕਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਬਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਓਲ ਅਗਸਤਾ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਮਲਟੀਕਲਚਰਲ ਕੈਂਪਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਿਆ ਉੱਥੇ ਸਲਾਈਡਾਂ ਵੀ ਦਿਖਾਈਆਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਖੂਬ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਵੈਸਟਵਿਊ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਇਸ਼ਾਵਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ।

ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ ਅਮਰ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਉੱਥੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣ ਤਾਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ ਸਾਲਗ ਰਾਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਦੋ ਵਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਤੇ ਸੂਚਨਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਟਿਲਾਵਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਲਗ ਰਾਮ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸਰੋਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਦੇ ਮੇਏ ਨਾਲ ਮੇਢਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਖਾਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਲ

ਟਰਾਂਟੋ: 10 ਮਈ ਨੂੰ ਟਿਕਬਾਲ ਮਾਹਲ ਦੇ ਟੀ ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ‘ਪੰਜਾਬ ਦਰਸ਼ਨ’ ਵਲੋਂ ਮਰਹੂਮ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਨਾਰਥ ਯਾਰਕ ਫੁੱਡਜ਼ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ 250 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਟਿਕਬਾਲ ਰਾਮਵਾਲੀਆ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਉੱਤੇ ਇਕ ਸੰਖਿਪ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਫੈਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਝੁੰਘਾਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰਲੀ ਮੈਸੀ ਤੇ ਸੋਹਣ ਕਾਦਰੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਅਤੁੱਲ ਯਾਦਾਂ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੱਦੇ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਭਰਾ ਸੁਰੇਸ਼ ਬਟਾਲਵੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਕਈ ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਨਮ ਵਿਚ ਗਾ ਕੇ ਚੰਗਾ ਰੰਗ ਬੰਨਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਟਿਲਾਵਾ ਅਸ਼ਵਨੀ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਸੋਨੀਆਂ ਬਾਜਵਾ, ਰਾਜ ਰਤਨ ਅਤੇ ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਤੋਂ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ

ਟਿਕਬਾਲ ਮਾਹਲ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਬਾਰੇ ਭਾਵਪੂਰਤ ਟਿਪਣੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਰੋਚਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ।

ਅਮਰ ਬਾਜਵਾ

ਟਰਾਂਟੋ: 24 ਮਈ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਕਨੇਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਪੰਜਾਬੀਜ਼ ਵਲੋਂ ਐਲਬੀਅਨ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ 150 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਸਨਮੁੱਖ ਲੱਗਭੱਗ ਵੀਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੰਤਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਤੋਂ ਉੱਘੇ ਕਵੀ ਗੁਰਚਰਨ ਰਾਮਪੁਰੀ, ਸਾਧੂ, ਅਜਮੇਰ ਰੋੜੇ, ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ ਤੇ ਸੁਖਵਰਤ ਹੁੰਦਲ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਥਾਨਕ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਬਲਤੇਜ ਪੰਨੂ, ਜਗਦੀਸ਼ ਦੀਸ਼ਾ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਖੇਰ, ਰਵਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਸਤਿੰਦਰ ਕੋਹਲੀ, ਮਨਜੀਤ ਹੁੰਦਲ ਅਤੇ ਟਿਕਬਾਲ ਰਾਮਵਾਲੀਆ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਕਲਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੁਰਜਨ ਚੀਰਵੀ, ਸਾਬਕਾ ਐਡੀਟਰ ਨਵਾਂ ਚਮਾਨਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਕਵੀ ਤੇ ਚਿਤਰਕਾਰ ਸੋਹਣ ਕਾਦਰੀ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ। ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਟਿਕਬਾਲ ਰਾਮਵਾਲੀਆ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਸੁਖਾਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਭੇਦ ਭਾਵ ਦੇ ਟਿਕੱਠੇ ਮਿਲ ਬੈਠ ਸਕਣ। ਟਿਕਬਾਲ ਮਾਹਲ ਹੋਰਾਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ

ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਉੱਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਫ਼ਖ਼ਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ ਪਾਲ ਹੋਠੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੁੱਦਲੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮ ਕਰਕੇ ਟਿਕੱਠੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲ ਛਿੜ ਸਕੇਗੀ।

ਅਮਰ ਬਾਜਵਾ

ਵੈਨਕੂਵਰ: 31 ਮਈ ਦੇ ਦਿਨ ਡੇਵਿਡ ਟਾਮਸਨ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਆਰਟਿਸਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਰਿਚਮੰਡ - ਜੋ ਪਾਰ ਕਲੱਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਵਲੋਂ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਾਰ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਤੋਂ ਟਿਲਾਵਾ ਸਰੀ ਟਿੰਡੀਆ ਆਰਟਸ ਕਲੱਬ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਭੰਗੜੇ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦਿਲਕਸ਼ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਭੰਗੜੇ ਤੋਂ ਟਿਲਾਵਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸਕਿੱਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਹਰ ਆਈਟਮ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। 500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਕੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ।

ਅਮਨਪਾਲ ਸਾਰਾ

ਕਰਤਾਰ ਫੋਟੋ ਸਟੂਡੀਓ

Kartar Photo Studio

6618 Fraser St.,
50th Ave.
Vancouver B.C.
V5X 3T5

Ph: 327-1700

-We also do-

Passport, Citizenship,
& Wedding Photos

Special rate for Video movies

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟੇਪਾਂ ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਮੂਵੀਆਂ ਹਰ

ਹਫ਼ਤੇ ਰੀਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬਣੀ ਮੂਵੀ

ਕਨਵਰਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸ਼ਰਤੀਆ ਕਲੀਅਰ ਪ੍ਰਿੰਟ - \$8.00/hr

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਤਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ
ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ
ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ
ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਿਓ। ਵਤਨ
ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਲੋਂ
ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ
ਲਈ ਤੋਹਫੇ ਵਜੋਂ ਭੇਜੋ।
ਭਾਰਤ ਬੈਠੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ
ਵਤਨ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਪਰਚਾ ਭੇਜਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ
ਨਹੀਂ। ਆਪਣੀ ਜਾਣ
ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਆਪਣੀ
ਪਸੰਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਜਾਂ
ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਨੂੰ ਪਰਚਾ
ਲਗਵਾ ਦਿਓ।

ਅਖੀਰਲੇ ਸਰੋ ਦੀ ਬਾਕੀ

ਸਿੱਖ, ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਜਾਂ ਇਸਾਈ ਵਰਗੇ ਦੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਜਲਜ਼ ਦੇ ਨਸਲਵਾਦੀ (ਰੇਸਿਸਟ) ਪੱਖ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਉਘਾੜਨਾਂ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਬਹਿਸ ਤੋਰਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਸਲ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਨਸਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨੀ ਵਧੀਆ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

ਵਧੀਆ ਵਿਸ਼ਾ ਚੁਨਣ ਅਤੇ ਬਹਿਸ ਤੋਰਨ ਲਈ ਟਿਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਵਧਾਈਆਂ।

ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਯੀ.ਕੇ.

‘ਵਤਨ’ ਦੇ ਤਾਜ਼ੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪੇਦਰੋ ਪਾਟੀਤਰੀ ਦੀ ਸਿੱਧ ਪੱਧਰੀ ਜਾਪਦੀ ਕਵਿਤਾ ‘ਟਿਕ ਕਾਕਰੋਚ ਦਾ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਨੋਟ’ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਹੁਰਾਂ ਇਸਦਾ ਚੰਗਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਮਨਪਾਲ ਸਾਰਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਮਕਸਦ’ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨੂੰ ਦਿਲੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਲਦੇਵ ਦੂਹੜੇ ਨੇ ਸਦਾਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਲੇਖ ਨੂੰ ਪਲੇਟੋ ਵਾਂਗ ਸੰਵਾਦੀ ਰੂਪ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫੌਜ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਭਾਵੇਂ ਇਥੋਂ ਪਟਿਆਲਿਆਂ ਹੀ ਛਪੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਘੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਤਾਂ ਸਸਤੇ ਮੁੱਲ, ਪੇਪਰ ਬੈਕ ਵਿਚ ਛੱਪ ਕੇ ਬਹੁਤ ਬਾਢੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਛਾਪ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਜੰਗੀ ਕੈਦੀ’ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਜਿਸਤੋਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਸ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿਚ ਗਿਨਣਾ ਚਾਹੁੰਗਾ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦਾ ਜੰਗ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਵਲ ਹੈ, ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਇਸਨੂੰ ‘ਮੜੀ ਦਾ ਦੀਵਾ’ ਵਾਂਗ ਕਲਾਸੀਕੀ ਦਰਜਾ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ।

ਸਲਮਨ ਰਸ਼ਦੀ ਦੀਆਂ ‘ਸ਼ੈਤਾਨੀਂ ਆਇਤਾਂ’ ਨੇ ਇਹਨੀ ਦਿਨੀਂ ਟਿਕ ਹੋਰ ਬਲੀ ਲਈ ਹੈ- ਜਾਮੀਆ ਮਿਲੀਆ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਿਸਟਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋ: ਅਤੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਪ੍ਰੋ: ਮੁਸ਼ੀਰਲ ਹਸਨ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਮਾੜੀ ਰਚਨਾ ਕਹਿਕੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜਾਮੀਆ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਚਮਨ ਲਾਲ ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਵਤਨ ਦਾ ‘ਜਨਵਰੀ/ਫਰਵਰੀ/ਮਾਰਚ’ ਅੰਕ ਮਿਲਿਆ। ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਅਮਨਪਾਲ ਸਾਰਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਮਕਸਦ’ ਅਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਖ ‘ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸਾਕਾ’ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪਸੰਦ ਆਏ। ਪਰ ਚੰਦਨ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਦੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਕਿ “ਸਿੱਖ 1860 ਵਿਚ ਭਾੜੇ ‘ਤੇ ਲੜਕੇ ਮਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ ਜਦ ਕਿ ਫਰੰਗੀਆਂ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਰਜਮੈਂਟ

ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜਿਹਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਹਿੰਮ ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਤੇ ਪੀਕਿੰਗ ਸਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ” ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ।

ਮਿਲਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੇ ਐਂਗਲੋ-ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1846 ‘ਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ 14 ਤੇ 15 ਨੰਬਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਰਜਮੈਂਟਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ 14 ਨੰਬਰ ਦੀ ਰਜਮੈਂਟ ‘ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸਿਖਸ’ ਅਤੇ 15 ਨੰਬਰ ਦੀ ਰਜਮੈਂਟ ‘ਲੁਧਿਆਣਾ ਸਿਖਸ’ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਨ 1855 ‘ਚ ਲਹੌਰ ਵਿਚ ਟਿਕ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖ ਰਜਮੈਂਟ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਕਰਨਲ ਰੈਟਰੇ ਦੀ 45 ਵੀਂ ਸਿੱਖ ਬਟਾਲੀਅਨ ਸੀ।

1857 ਦੇ ਗਦਰ ‘ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਲਈ ਭਾੜੇ ਦੇ ਟੱਟੂ ਬਣਕੇ ਲੜਨ ਦੇ ਰੋਲ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਗਦਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕਰਨਲ ਰੈਟਰੇ ਦੀ ਰਜਮੈਂਟ ‘45ਵੀਂ ਸਿਖਸ’ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਗਦਰ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਰਜਮੈਂਟ ਕਲਕੱਤੇ ਤੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਗਰਮ ਰਹੀ। ਗਦਰ ਦੌਰਾਨ ‘ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸਿਖਸ’ ਤੇ ‘ਲੁਧਿਆਣਾ ਸਿਖਸ’ ਨੇ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਫਰਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਂਵਾਂ ‘ਤੇ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ। ਗਦਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਯਕ-ਦਮ ਬਾਅਦ 1857 ‘ਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਬੜੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੱਠ-ਸੱਠ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਸਿੱਖ ਸਿਪਾਹੀ ਵੀ ਜੋ ਐਂਗਲੋ-ਸਿੱਖ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜੇ ਸਨ ਇਸ

ਸਮੇਂ ਮਾਝੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ‘ਚੋਂ ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਗਦਰ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 18 ਨਵੀਂਆਂ ਰਜਮੈਂਟਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਜਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਖ ਵਿਚਲੇ ਦੂਜੇ ਤੱਥ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਇੰਡੀਅਨ ਆਰਮੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਰੋਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਚੰਦਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਦੂਜੀ ਜੰਗ ‘ਚ ਪੰਦਰਾਂ ਲੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ।” ਇਹ ਫਿਕਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਚੰਦਨ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ ਸੰਸਾਰ ਯੁੱਧ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ 50 ਲੱਖ ਦੇ ਲੱਗ ਭੱਗ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਬਚਦੇ 25 ਲੱਖ ਸਿੱਖ ਮਰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ 15 ਲੱਖ ਫੌਜੀ ਭਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਉਮੀਦ ਹੈ ਅਮਰਜੀਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗਾ।

ਸ਼ੋਹਣ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀ, ਸਰੀ

ਵਤਨ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਪੱਧਰ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਿਲਚਸਪ ਸਮੱਗਰੀ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ, ਅਮੇਸਟਰਡੇਮ

ਕਵਿਤਾ

ਸੰਤੋਖ ਛੀਨਾਂ

ਜੀਚਿ ਆਇਆਂ ‘ਵਤਨ’

ਜੰਗ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ

ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਚਿ ਆਪੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਰੱਖੇ, ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਪਿਆਰ ਗਲਵਕੜੀਆਂ ਪਾਓ ਸਾਰੇ। ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਵਤਨ ਹੈ ਹਿੰਦ ਸਾਡਾ ਨਾਹਰੇ ਵਤਨ ਪਿਆਰ ਦੇ ਲਾਓ ਸਾਰੇ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਸਾਈ ਪਿਛੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਟਿਹੇ ਸਮਜਾਓ ਸਾਰੇ। ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਂਵਦਾ ਵੈਰ ਰੱਖਣਾ, ਸਬਕ ਟੈਕਤਾ ਵਾਲਾ ਪਕਾਓ ਸਾਰੇ। ਇੱਟਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖੂਨ ਕਿਉਂ ਡੋਹਲਦੇ ਹੋ? ਹਿਰਦਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾਓ ਸਾਰੇ। ਆਪ ਜੀਚਿ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਦੇਵੇ, ਇਸ ਅਸੂਲ ਤੇ ਅਮਲ ਕਮਾਓ ਸਾਰੇ

□□□□□□□□□□

ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਵੀਰਨਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਹੜਿਆਂ ‘ਚ ਸਨ ਮੇਜ ਬਹਾਰਾਂ ਹੋ ਗਏ ਉਹ ਵਿਹੜੇ ਸੱਖਣੇ, ਝੁੱਝੀ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ। ਘਰ ਬਾਹਰ ਉਜੜ ਗਏ, ਅਤੇ ਟੁੱਟਿਆਂ ਅੰਬੀ ਦਾ ਬੂਟਾ, ਕਿਸੇ ਕਿਕਲੀ ਕਲੀਰ ਨਾ ਪਾਈ ਅੱਜ ਨਾ ਕੋਈ ਗਾਏ ਬਾਰਾਂ। ਘਰ ਘਰ ਮਾਵਾਂ ਰੋਦੀਆਂ ਨਾ ਲੱਭਦੇ ਜਿਗਰਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਉਸ ਬੇਬੱਸ ਬੁੱਢੜੀ ਦੀਆਂ ਦੱਸ ਕੋਣ ਲਵੇਗਾ ਸਾਰਾਂ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਪੈਣ ਕੀਰਨੇ ਅਤੇ ਸੱਥਾਂ ਭਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵੀਰਨਾਂ ਅੱਜ ਰੰਡੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਭਰ ਜੋਬਨ ਮੁਟਿਆਰਾਂ। ਮਹਿੰਦੀ ਲਾ ਬੈਠੀ ਰਹਿ ਗਈ ਕੈਠੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਖਬਰ ਨਾ ਆਈ ਗਭਰੂ ਨਾ ਘਰ ਪਰਤੇ, ਖਾਲੀ ਡੋਲੀਆਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਕਹਾਰਾਂ। ਤੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਰਾਖੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਾਵਣ, “ਕੋਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ”, ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਤਾਰਾਂ।

□□□□□□□□□□

WATAN
P.O. Box 67681
Stn. 'O' Vancouver, B.C.
V5W 3V2

S.12 Vol. 3 No.3
Spring, 1992
Apr./May/June..

To

2nd Class Mail
Reg. No. 8753

...ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਿਆ

ਅੱਗੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਤਨ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ (ਸਿਆਲ 1992)। ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਦਾ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸ਼ਾਕਾ (ਫੇਅਰਵੈੱਲ) ਤੇ ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਕੱਥ ਵਿਚ ਦਮ ਲੱਗਿਆ। ਅਜਮੇਰ ਰੋਡੇ ਦੀ ਪਲਾਜ਼ੇ ਦੀ ਸੈਰ ਵਧੀਆ ਰਹੀ। ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ 'ਵਤਨ' ਦਾ ਕੱਦ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਵਕੀਲ ਕਲੇਰ, ਉਨਟੇਰੀਉ

ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ:

'ਵਤਨ' ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 92 'ਚ ਤੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ। ਮੈਂ 'ਫੈਲਸਫੀਆ' ਬਾਰੇ ਨਾਂ ਤਾਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ 'ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਮਾੜਾ। ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਸਹੀ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਂ, ਰਿਵੀਊ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਢੰਗ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ, ਇਹਨੂੰ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਰੀਟੇਟਿਵ ਰੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੁਖਿੰਦਰ (ਐਡੀਟਰ 'ਸੰਵਾਦ') ਮੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਤੂੰ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿੱਤ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਘੋਰ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਔਰਤ ਤੇ ਮਰਦ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤੂੰ ਏਸੇ ਤੋਂ ਜੋਸ਼ 'ਚ ਆ, ਕਈ ਵਿਸ਼ੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਕ ਲੰਮ-ਚੌੜਾ ਲੈਕਚਰ ਦੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਲੱਗਦੇ ਤੇਰੇ ਲਈ ਔਰਤ ਦੀ ਹਸਤੀ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਪਛਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਉਹਦੀ ਅੱਧਕੱਜੀ/ਅੱਧਨੀਂਹੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਦੇਣੀ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਤਨਜ਼ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਮਰਦ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਆਪਣੀ ਮਰਦਾਵੀਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਕਦੇ 'ਮਾਨੁਸ਼ੀ' ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਕ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿ 'ਝੰਡੇ ਚੁੱਕ' ਵਗੈਰਾ ਆਖਣ ਨਾਲੋਂ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਜਾਣ-ਸਮਝ ਸਕੇ।

ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਰਦ ਲੇਖਕ ਜੋ ਔਰਤ ਦੀ ਆਈਡੈਂਟਿਟੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਔਰਤ ਲੇਖਕਾਂ ਇਹ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਟ 'ਝੰਡੇ ਚੁੱਕ ਡੈਮਿਨਿਸਟ' ਤੇ 'ਮੈਨ ਹੇਟਰ' ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਮਰਦ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਕਾਲੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਭਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਕਿ ਅਗਲੀ ਉਸ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭੱਜੇ। ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਔਰਤ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਟ ਸੱਪ ਲੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਰੱਵਣੀਆ ਕੁੱਝ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ...ਮੇਰਾ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਟਿਤਰਾਹ ਵੀ ਤੈਥੋਂ ਬ੍ਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਮੈਂ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਹੁਣ ਹਾਂ, ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਸਾਂ। ਉਦੋਂ ਮੇਰਾ ਵਿਦਰੋਹ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੋਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਲਿਖਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ।

ਕਾਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਵਿਚ ਸਾਈਆਂ ਕੀ ਲਿਖਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ। ਦੱਸਣ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰੀਆ।

ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ

ਮੈਨੂੰ ਹਰਦਿਆਲ ਤੇ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ Intellectual Giant ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ

ਕਿ ਉਹਦੀ ਉਨ੍ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਾਂ ਹੋ ਰਹੀ ਜਿਨ੍ਹੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।...

ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਵੈਸੇ ਵੀ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਯਤਨ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਬੜਾ ਜੋਸ਼ਮ ਭਰਿਆ ਕੰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਸਦਾ ਰਿਣੀ ਰਹਾਂਗੇ।...

ਹਰਦਿਆਲ ਦੇ ਲੇਖ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਰਕ ਕੋਈ ਝੂਠਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਿਮਾਗ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਭ ਕੁੱਝ ਪਰੈਕਟਿਸ ਕਰਨਾ ਭਾਵੇਂ ਔਖਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੰਭਵ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡਾ ਹਥਿਆਰ ਧਰਮ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਸੰਦ ਟਿਨਸਾਨ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਘੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਾਸ ਦੀ ਮੋਤ ਬਾਦ ਮੇਰਾ ਇਕ ਲੇਖ ਟਿੱਬੇ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਤਰਕ ਨਾਲ ਗੁਰੂਆਂ ਬਾਬਤ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗਲ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪਥੀ ਨਹੀਂ। ਹੋਰਾਨਗੀ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੀ ਜਦ ਕੁੱਝ ਕਾਮਰੇਡਾਂ (ਜਾਂ ਕੰਮਰੇਡਾਂ ਕਹੋ) ਚੋਂ ਜੱਟਵਾਦ ਅਤੇ ਸਿੱਖਵਾਦ ਟਪਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਖਿਆਲ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਾ ਮਾਰਕਸਿਜ਼ਮ ਕਦੇ ਪੜਿਆ ਅਤੇ ਘੋਖਿਆ ਵੀ ਹੈ। ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਜਲਜ਼ ਪੱਕੇ ਨਸਲਵਾਦੀ (ਰੈਸਿਸਟ) ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਪੱਖ ਵੱਲ ਕਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਦੇਸ 'ਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰ, ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਾਮਰੇਡ ਵੀ ਮਾਰਕਸਿਜ਼ਮ ਦੇ ਉਨ੍ਹੇ ਹੀ ਭਗਤ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਆਦਮੀ/ਔਰਤ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵੀ ਮਾਰਕਸਿਜ਼ਮ ਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕੱਟੜ

ਬਾਕੀ ਸਫਾ 43 'ਤੇ

Watan (The Country) is a literary and cultural quarterly of Punjabi - the mother tongue of East Punjab (India) and West Punjab(Pakistan) - published by Watan publications. Watan covers wide range of issues through creative and academic writings. These include art, literature, culture, theatre, social and political issues mainly of concern to the Indo-Canadian Community. The contributors include well-known Punjabi writers throughout the world.

ਵਤਨ

ਤਿੰਨ ਡਾਲਰ